

Analýza vztahů žáků s poruchami řeči a sluchovým postižením v rámci školního prostředí

Barbora Příbylová

Bakalářská práce
2019

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2018/2019

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Barbora Přibyllová**

Osobní číslo: **H16581**

Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**

Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Forma studia: **prezenční**

Téma práce: **Analýza vztahů žáků s poruchami řeči a sluchovým postižením v rámci školního prostředí**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti specifík komunikace ve škole, poruch řeči a sluchu u žáků.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvantitativního výzkumu formou sociometrického testu.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

DLOUHÁ, Olga. Poruchy vývoje řeči. Praha: Galén, 2017, 254 s. ISBN 978-80-7492-314-2.

HORÁKOVÁ, Radka. Sluchové postižení: úvod do surdopedie. Praha: Portál, 2012, 159 s. ISBN 978-80-262-0084-0.

HOUDKOVÁ, Zuzana. Sluchové postižení u dětí – komplexní péče. V Praze: Triton, 2005, 117 s. ISBN 80-7254-623-6.

KEJKLÍČKOVÁ, Ilona. Vady řeči u dětí: návody pro praxi. Praha: Grada Publishing, 2016, 222 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-3941-0.

PETRUSEK, Miloslav. Sociometrie: teorie, metoda, techniky. Praha: Svoboda, 1969, 262 s. Sociologická knižnice.

VITÁSKOVÁ, Kateřina. Vybrané odchylky a narušení komunikační schopnosti se zaměřením na specifika logopedické a surdopedické diagnostiky a intervence. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015, 201 s. Monografie. ISBN 978-80-244-4908-1.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Anna Petr Šafránková, Ph.D.**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **27. listopadu 2018**

Termín odevzdání bakalářské práce: **26. dubna 2019**

Ve Zlíně dne 27. listopadu 2018

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

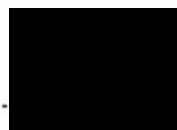
Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 4.4.2019

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vyrobené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlíží k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zaměřuje na analýzu vztahů žáků s poruchami řeči a sluchovým postižením v rámci školního prostředí. Práce se dělí na dvě části, teoretickou a praktickou. Teoretická část se zaměřuje na prostředí a vztahy, řečové a sluchové vady a v poslední kapitole se zabývá sociometrií. V praktické části se uskutečnil výzkum na speciální základní škole, kde došlo k zmapování vztahů mezi dětmi s vadami řeči a sluchovým postižením.

Klíčová slova: prostředí, vztahy, poruchy řeči, poruchy sluchu, sociometrický test, sociometrická matice, sociogramy, žák.

ABSTRACT

The bachelor thesis focuses on the analysis of pupils' relations with speech and hearing impairment within the school environment. The thesis is divided into two parts, theoretical and practical. The theoretical part focuses on the environment and relations, speech and auditory defects and in the last chapter deals with sociometry. In the practical part, research was carried out at a special primary school where relations between children with speech and hearing impairment were mapped.

Keywords: environment, relationships, speech disorders, hearing disorders, sociometric test, sociometric matrix, sociograms, pupil.

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucí bakalářské práce Mgr. Anně Petr Šafránkové, Ph.D. za její vřelé rady, které mi poskytla po celou dobu vedení mé bakalářské práce. Dále za její porozumění a vstřícnost, jenž celou dobu udržovala. Také bych ráda poděkovala základní škole z Brna v čele s jejím panem ředitelem za spolupráci a ochotu při realizaci výzkumu. V neposlední řadě bych ráda poděkovala všem, kteří měli podíl na vzniku mé bakalářské práce a zároveň mě podporovali.

Prohlašuji, že odevzdání verze bakalářské práce a verze elektronická nahrána do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	8
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 PROSTŘEDÍ A VZTAHY	11
1.1 PROSTŘEDÍ TŘÍDY	12
1.2 VZTAHY DĚTÍ VE TŘÍDĚ	12
1.3 POZICE A ROLE ŽÁKA VE TŘÍDĚ	15
2 ŘEČOVÉ A SLUCHOVÉ VADY	17
2.1 VÝVOJ ŘEČI.....	18
2.2 MLUVNÍ ORGÁNY A JEJICH FUNKCE	19
2.3 PORUCHY ŘEČI	20
2.4 KLASIFIKACE SLUCHOVÝCH VAD	24
2.5 DRUHY SLUCHADEL	26
3 VÝZKUMNÉ METODY ZKOUMAJÍCÍ VZTAHY V RÁMCI TŘÍDNÍHO KOLEKTIVU	28
3.1 SOCIOMETRIE	28
3.2 SOCIOMETRICKÉ TECHNIKY	29
II PRAKTICKÁ ČÁST	35
4 METODOLOGICKÁ ČÁST	36
4.1 VÝZKUMNÝ VZOREK	36
4.2 CÍL VÝZKUMU	36
4.3 METODA VÝZKUMU.....	37
5 VYHODNOCENÍ VÝSLEDKŮ	38
5.1 SOCIOMETRICKÉ MATICE A SOCIOMETRICKÉ SOCIOGRAMY	38
5.2 ZPRACOVÁNÍ POLOŽEK SOCIOMETRICKÉHO DOTAZNÍKU	39
5.3 VYHODNOCENÍ DOPLŇUJÍCÍCH DOTAZNÍKŮ	70
ZÁVĚR	78
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	79
ELEKTRONICKÉ ZDROJE.....	81
SEZNAM OBRÁZKŮ	82
SEZNAM TABULEK	84
SEZNAM PŘÍLOH	85

ÚVOD

Téma analýza vztahů žáků s poruchami řeči a sluchovým postižením v rámci školního prostředí jsem si vybrala hned z několika důvodů. Prvním a zároveň nejhlavnějším důvodem bylo to, že lidí s vadami řeči či sluchovým postižením je velké množství a stále přibývá a již od mala se s těmito lidmi stýkám. Ať jsou to lidé mě blízcí či naopak vzdálení. V místě mého bydliště je speciální škola pro děti s těmito poruchami, a tak jsem se účastnila dobrovolných akcí této školy, kde jsem přišla do kontaktu s žáky s různým postižením. Bylo zajímavé pozorovat, jak se děti mezi sebou navzájem komunikují, reagují, sdílí jeden prostor. Vzájemná spolupráce dětí mě přiměla k zamyšlení se nad mým tématem, jaký směr bych mu udala. Nakonec jsem se rozhodla analyzovat vztahy mezi těmito dětmi (s vadami řeči a sluchovým postižením) v rámci jejich třídy. Již v mateřské škole jsem měla kamarádku s poruchou řeči a dále na základní škole spolužáky jak s poruchou řeči, tak i poruchou sluchu. Chtěla jsem porovnat své zkušenosti s přístupem chování k těmto žákům ze základní školy s chováním a vztahy mezi žáky na speciální základní škole.

Jelikož mám možnost nahlížet na děti s vadami řeči nebo sluchovým postižením jako pedagog volného času v rámci vedení kroužku nebo oddílu na táboře, kde mi projde pod rukami mnoho takových dětí, vím, jak důležitou roli hraje stupeň a závažnost postižení a ostatní okolnosti s tím spojené, např. problém se začleněním do společnosti nebo komplikace při dorozumívání. Když bych se zaměřila na školu a žáky se zmíněnými vadami, jde o nutnost pro žáky zhotovit individuální plán, podle kterého děti dále pracují. Důležitou součástí pro výuku je používání kompenzačních pomůcek, které pomáhají při výuce. U žáků s postižením je velmi důležitou součástí při výuce i asistenta pedagoga, který je nápomocen dětem při jejich začleňování se do kolektivu, oporou při plnění úkolů a daných cílů, ale také spolupracuje s pedagogem při výuce.

Teoretická část bakalářské práce se rozděluje do tří kapitol. První kapitolu tvoří prostředí a vztahy, která se zaměřuje na popis prostředí obecně, dále školní prostředí, jeho vznik a co ho může ovlivňovat. Jelikož třídu spojují určité vztahy mezi dětmi je podstatné vymezit druhy a dělení vztahů i to, na jakém principu fungují. Jelikož bakalářská práce zkoumá vztahy mezi žáky je tato část velmi podstatná. S jistými vztahy ve třídě se vytváří i role žáků a postavení ve třídě. Jakým způsobem na sebe lidé působí a jak se k sobě chovají může ovlivňovat nejen prostředí ale také daná porucha. Druhá kapitola se zaměřuje na vady řeči

a sluchu, neboť výzkumným souborem jsou právě děti s těmito vadami. Každá vada má svůj počátek. Proto se část textu věnuje vývoji řeči, který je zásadní pro tvorbu a vznik jakékoliv vady řeči. S tím jsou spojené mluvné orgány, které umožňují vznik řeči. Pokud je nějaký z nich narušen, je pravděpodobné, že člověku vznikne i vada řeči. Proto se v této kapitole o nich hovoří. Důležitou součástí jsou poruchy řeči, kde jsou zmíněny ty nejdůležitější. Část této kapitoly se zaměřuje i na sluchové postižení, u kterého jsou zmíněny kompenzační pomůcky, které jsou nedílnou součástí těchto poruch. Většina dětí využívá na korekci zvuku určitý druh sluchadla. Pokud se nejedná o lehkou poruchu sluchu, kde stačí jedinci věnovat chvíli času a mluvit na něj tak, jak nám on doporučí. Tak jako u vad řeči je důležité rozdělení tak i u poruch sluchu je podstatné zmínit jejich klasifikaci, neboť se práce zaměřuje na tyto děti. Stejně jak v případě vad řeči mohou i sluchové vady ovlivnit vztahy ve třídě. Může dojít k rychlému vyloučení či začlenění jedince do skupiny. To ovlivňuje míra závažnosti poruchy a s ní spojený druh kompenzačního sluchadla. Třetí kapitola se zabývá výzkumnou metodou – sociometrií, které zkoumá vztahy žáků v prostředí třídy. Tato metoda je zde podrobněji popsána, uvedena je i její historie, neopomenuta je i zmínka o jejím zakladateli. Dále jsou uvedeny sociometrické techniky, které jsou podstatné pro vyhodnocení výzkumu bakalářské práce.

Praktická část bakalářské práce se zaměřuje na popis výzkumného souboru, sběru dat, cíle výzkumu, a především na vyhodnocování. To probíhalo zadáním sociometrického dotazníku a vyhodnocením pomocí sociometrických matic, sociogramů a grafů. Dále na vyhodnocení dotazníku pro děti a učitele, jejich výsledky se ve velké míře zobrazují graficky.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 PROSTŘEDÍ A VZTAHY

Kapitola poskytuje základní informace o prostředí a školním prostředí. Druhá, rozšířenější, část bude zahrnovat vztahy dětí obecně, vztahy mezi jednotlivci ve třídě, čím se dají vztahy ovlivnit a jaké vznikají postoje a role ve skupině.

Existuje mnoho definic prostředí, které si každý autor přizpůsobí podle sebe a toho, jak na něj nahlíží. Prostředí je komplikovaně propojená soustava. Lidé se aktivně zapojují do vytváření prostředí a zároveň jsou jeho součástí. Podle slovníku spisovné češtiny (1994) jde o prostředí, které by se dalo nazvat jako přehled situací a jevů, v nichž se něco odehrává, a ve kterých žije úplně kdokoliv. Prostředí se dá rozdělit podle několika autorů na různé kategorie: vnitřní a vnější; společenské a přírodní; mikroprostředí, mezoprostředí a makroprostředí; prostředí podnětově chudé nebo přesycené (Kantorová, 2015, s. 43,44).

Prostředí utváří jednotný celek, který je důležitým prvkem pro jedince ve škole. Tu tvoří třídy jako formální skupiny. Školní prostředí má motivovat talentované žáky, povzbuzovat méně nadané a pomáhat žákům slabým. Každá škola, tak učitel i třída jako celek má zadány konkrétní cíle, které musí splnit, aby mohlo dojít k hodnocení výkonu. Škola má rozvíjet celou osobnost žáků včetně smysluplné komunikace. Dále je vést k řešení aktuálního problému ekologie nebo u žáků rozvíjet a chránit své fyzické, duševní a sociální zdraví, za které mají být sami odpovědní.

Škola hraje velkou roli v životě člověka a je jeho dlouholetou součástí. Proto má škola, stejně jako rodič, velký podíl na vývoji jedince, když ho přijímá do svých řad. Škola má za cíl nejen vzdělávat, ale také vychovávat a začleňovat jednotlivce do společnosti. Žák se začlení do skupiny dětí stejného věku, se kterými by měl dosáhnout vzdělávacího cíle. K tomu, aby byl tento hlavní cíl splněn, pomáhá žákům učitel. Ten je provází jednotlivými kroky a připravuje jim dílčí cíle, díky kterým se dopracují až k hlavnímu cíli. Třída, pro správné fungování, by měla splňovat tři podstatné kritéria: **soudržnost**, tedy kolektiv, ve kterém budou pracovat jako tým; **celistvost** neboli jednotnost, kdy členové třídy budou schopni se shodnout na jednom společném výsledku a poslední kritérium **dosahování kladných výsledků**, tedy školních vyučovacích úspěchů (Gajdošová, Herényiová, 2006, s. 109).

1.1 Prostředí třídy

Školní prostředí je složeno z hmotných a společenských prvků, které úmyslně či neúmyslně mají vliv na žáky školy. Toto prostředí je základnou učitelů a dětí, ve kterém se informace předávají a získávají. Prostředí pro učení je tvořeno umělým a přírodním osvětlením, barvou a celkovým vzhledem (obrázky, nástěnky, sestavení nábytku), ozvučením a velikostí místnosti. Již J. A. Komenský si uvědomoval, jak důležité je mít správně vytvořené prostředí třídy, které by mohlo kladně či záporně ovlivnit učení. Později se na školní prostředí začalo nahlížet i z jiného úhlu než jen z toho, jak třída vypadá. Jednalo se o účastníky v daném prostředí, komunikaci mezi nimi a vzájemném působení (Kantorová, 2015, s. 44).

Autor, jehož přístup byl využit při jednom výzkumu na školách, toto pojetí orientoval na čtyři oblasti a to: **osobní**, která se zabývala kvalitou a mocí člověka; **společenskou**, jež se zaměřovala na vztahy mezi skupinami a podobou komunikace; **kulturní**, v níž se rozebíraly zvyky, tradice, historie, náboženské hodnoty, předpisy a školské dokumenty. Poslední oblastí byla oblast **ekologická**, ta se zajímala právě o stavbu školy z hlediska architektury, vnitřního uspořádání (třídy, šatny, wc, chodby) a o výbavu školních pomůcek (Kantorová, 2015, s. 45).

Prostředí třídy může být ovlivněno i pedagogickými způsoby, podle kterých se učitelé k žákům chovají. Rozdělují se do tří skupin. Prvním způsob výchovy dětí je **autoritativní**. Učitelé a žáci se chovají odměřeně, udržují si mezi sebou mezeru. Žáci mezi sebou uplatňují vztah soutěže. Druhý styl je **demokratický**, při němž všichni zúčastnění mají stejné právo říci svůj názor a projevit své city. Učitelé a žáci si mezi sebou budují důvěru, na které se pak jejich vztah zakládá, a díky které spolu dokáží bez problémů spolupracovat a vycházet. Zbývá zmínit poslední styl výchovy, a ten je **liberální**. Učitelé, i přes kladení vyšších nároků na děti, jsou shovívavější. Dokáží být přísní, ale často poleví ze svých požadavků (Grecmanová, 2008, s. 79).

1.2 Vztahy dětí ve třídě

Každý jedinec má jiné nároky a přání na chování od svého kamaráda. Vztahy se u dětí mohou měnit kdykoliv a jakkoliv. Nejrozšířenějším a nejlehčím dělením vztahů je na kladné, záporné a nestranné. To, jaký vztah jedinec zvolí, ovlivňují jistá zálibení či nechut' v tom druhém, na základě jeho chování. Kterýkoliv navázaný vztah každého jedince ovlivňuje, ať je

to pozitivním nebo negativním způsobem, vždy na konci dochází k přeměně názorů (DeVito, 2001, s. 189).

Děti si v pokročilejším věku (období základní školy) často kamarády volí na základě stejného pohlaví, se kterým se cítí dobře. Dítě si samo určuje, s kým se bavit bude a s kým ne, a to podle toho, zda se mu jedinec líbí a splňuje jeho představy či nikoli. Proto, aby se dítě stalo kamarádem druhého jedince, je důležité mít tytéž zájmy nebo velmi podobné cíle, neboť díky nim dochází k identické komunikaci. Dítě si totiž vybírá podle vnějších lidských vlastností, kterými jsou např. krása, barva pleti. Stejně tomu tak je i při chování. Pokud se jedinec usmívá, má pokaždé dobrou náladu, je kamarádský a pomáhá ostatním, má daleko větší šanci stát se kamarádem než dítě zamračené, rozzlobené nebo to, které se straní ostatním. Pokud se mezi jedinci předávají stále nové informace, postupně tyto informace začínají mít tajný a důvěrný charakter a tím se jejich vztah utužuje a nabývá na intimnosti (Vágnerová, 2000, s. 129,130).

Důležitou součástí vztahů dětí mezi sebou jsou vztahy, které se vytváří ve třídě.

Vztahy mohou vznikat i zanikat a mění se na základě prostoru a času. Vytvoření vztahů má u každého jedince různě dlouhou časovost, ale u všech se vždy objeví. Uvádí se osm základních vztahů, ke kterým může mezi jedinci dojít. Jsou rozděleny na dvě větší skupiny, a to na ty, které jsou závislé na důvěře a druhé, které ovlivňuje nedůvěra. Jako prvním je vztah **spolupráce**. Dochází k němu, pokud si lidé navzájem věří. Je časově omezený a závislý na podmínkách a okolnostech, které jsou jedincům předkládány. Často bývá krátkodobý, za účelem splnění cíle. Druhým vztahem, který taktéž vzniká na vzájemné důvěře jedinců, je vztah **spojenectví**. Oproti vztahu spolupráce, jde o dlouhodobější fungování aktérů. Je založeno na shodě názorů a vzájemných souhlasech při rozhodování jednotlivců. V tomto vztahu jsou si lidé rovni a mají stejné pravomoci. Někdy se v tomto vztahu může projevit i vztah spolupráce, dochází k prolínání těchto vztahů. Třetí vztah **pomoci** je založený na důvěře a nerovnosti získaných vědomostí, znalostí a zkušeností jedinců. Probíhá ve vymezeném čase a je záměrný. Jeho délka je závislá na náročnosti dané situace. Proto, aby mohlo dojít k tomuto vztahu, se musejí jedinci mít rádi a mít k sobě kladný vztah. Následující vztah je vyšší úroveň vztahu pomoci, jde o vztah **podpory**. Na rozdíl od pomoci je dlouhodobá. Zmíněné vztahy se projevují pouze tehdy, je-li mezi jednotlivci vytvořena důvěra (Novotná, 2010, s. 78-80).

Prvním vztahem, založeným na nedůvěře je vztah **soutěže**. Stejně jako u kladných vztahů, je i tento vztah vymezen časově. Jedinci se snaží naplnit totožné cíle, a tak jejich výkony budou probíhat obdobným způsobem. Mezi jedinci vzniká rivalita, proto na sebe působí negativně. Dalším vztahem s negativním charakterem, jehož ovlivňuje vyšší nedůvěra jedinců, je vztah **konkurence**. Tento vztah je dlouhotrvající a intenzivní. Občas může být propojen soutěžním vztahem. Předposledním vztahem, který je omezen na určitou dobu, je vztah **rivalita**, kdy jedinci mezi sebou určitým způsobem soupeří při naplňování též přání a požadavků. Posledním vztahem, ke kterému může mezi jedinci dojít je vztah **negace**. Ten trvá dlouhou dobu a jedinci nemají mezi sebou kladný vztah a chtějí mezi sebou soupeřit (Novotná, 2010, s. 81).

Podle Vágnerové (2001, s. 260) můžeme do záporných vztahů zařadit i **žalování**. Při žalování se děti snaží získat učitelovu pozornost, kdy chtějí, abych si jich více všímali. Někdy tento projev může být obranným mechanismem dítěte, když není schopné se hájit samo. Tato forma vyjádření vztahů se častěji děje u dětí prvního stupně, jelikož děti na druhém stupni považují toto chování za nevhodné.

Na základě podobných vztahů a zájmů jedinců se mohou ve třídě vytvořit podskupiny. Pokud se začne vytvářet ve třídě moc podskupin, není to dobré znamení a učitel může zaznamenat, že ve třídě něco nefunguje. Často se ve třídách tvoří dvě velké podskupiny, chlapci proti dívkám. V tuto chvíli hraje důležitou roli učitel, který musí přijít na to, proč se dané skupiny od sebe oddělili a nechtějí pracovat jako kolektiv. Vybudování vztahů má velkou sílu, pokud se udržují tyto vztahy, nemusí dojít k rozpadu na podskupiny a následné nestálosti ve vztazích. K rozpadu vztahů přispívají změny ve struktuře třídy, např. nový učitel či žák, nálada třídního učitele i žáků, změny v zavedeném systému, dokonce i dění v rodině může ovlivnit vztahy ve třídě (Gajdošová, Herényiová, 2006, s. 111,112)

Podle mého názoru za rozpadem skupiny kolísavosti vztahů, nestojí pouze zmíněné faktory, které autorka uvádí. Předpokládám, že vztahy mezi lidmi, ať jsou kladné nebo záporné, dokáže ovlivnit i ta nejmenší maličkost v denním koloběhu života člověka. Se zmíněnými faktory souhlasím, ale uvedla bych i ty nejběžnější jako je: počasí, odpočinek, motivace a demotivace, úspěch i neúspěch, láska, rozčilení, ztráta, šikana, školní prospěch, věk aj.

„Každá třída, kterou žáci navštěvují, se jinak chová před vyučováním, při vyučování, o přestávce a po skončení vyučování vůči svým členům” (Čáp, Mareš, 2001, s. 566).

1.3 Pozice a role žáka ve třídě

Zmíněné vztahy mohou být důležitou součástí při vytváření dané role jedince ve skupině. V této části budou popsány druhy rolí, kterými si každý jedinec projde. Dále role, které již každý jedinec může mít odlišné na základě ovlivňování od spolužáků a prvků, které tomu napomáhají.

Pozici, tedy postavení žáka v jakékoliv skupině, určuje prostor a postoj žáka, který obsazuje. Rozmístění postavení žáků s oboustrannými vztahy tvoří základní konstrukci dané skupiny. Umístění žáka na určitou pozici musí projít přijetím anebo neschválením tzv. odsouzením, obzvláště podle přízně a odporu ostatních spolužáků. Autorka dále pokračuje vymezením pojmu sociální role. Říká, že aby člověk mohl dosáhnout umístění ve struktuře pozic, musí se umět správně ukázat při jeho sociální roli (Kašpárková, 2009, s. 58).

Podle Hrabala (2003, s. 14,15) k provedení zadaných cílů si musí skupina vytvořit role, díky nimž cílů dosáhne. Rozděluje role předpokládané, stanovené a uskutečněné.

Každý člověk si prochází složitým vývojem, ve kterém prochází různými pozicemi a rolami ve svém životě. Ať je to od role dítěte přes rodiče až k prarodiči nebo určitá role v sociální skupině. To, jakou roli bude ve třídě jedinec zastávat, nezáleží pouze na jeho rozhodnutí a schopnostech, ale jeho umístění ovlivňují ostatní žáci dané třídy. Žákovo postavení ovlivňují tři prvky: **1. kompetence** – žáci bez problémů zvládají různorodé situace a jsou schopni zastávat odlišné funkce. **2. vliv** – je schopnost ovlivnit vzájemné působení a chování ostatních členů třídy. **3. obliba** – bývá založena na kladných nebo záporných vztazích, spolužáci musejí žáka brát takový jaký je (Hrabal, 2003, s. 56-62).

Role ve školním prostředí můžeme rozdělit na roli školáka, žáka a spolužáka. Tím, že dítě zahájí první školní rok, dostává se do **role školáka** a tím vstupuje do společnosti jako její příslušník. Prostřednictvím školy a role školáka se dítě začleňuje do společnosti. Všeobecně se uvádí, že pro budoucí život a postavení dítěte, má školní hodnocení důležitější úlohu než osobní rozvoj ve skupině. Roli školáka lze popsat dvěma kritérii. První postavení role školáka má **obligatorní** charakter, kdy by dítě mělo splnit určité stupně vědomostí, aby mohlo být do školy přijato. Tento druh role je není možné se vybrat, jelikož je každému přidělen nastavenými normami ve společnosti. Druhou možností, jakou role školáka může zaujímat, je **formální**. Do této formy role se žák dostane tím, že se účastní zápisu do školy a upevní si

ji prvním dnem ve škole, který má spíše společenský a seznamovací charakter. Tento den dítěti změní život a ono přijímá roli školáka, která je ukotvena ve školním řádu (Vágnerová, 2001, s. 218,219).

Role žáka se určuje až po umístění do třídy a spojuje se s učitelem, jehož žák musí brát jako autoritu a výkonem žáka při plnění cílů výuky. Žák si je vědom toho, že právě tato třída s daným třídním učitelem je jeho a v jiné nemá možnost stát se žákem. S délkou školní docházky i narůstajícím věkem dítěte se mění i jeho vztah k učiteli. Děti v období dospívání mění svůj postoj k této roli. Začínají přemýšlet o jejím významu a jak je podstatou částí jejich života pro to, aby začaly svou roli v pracovním životě. Děti se v této roli naučí sebehodnocení (Vágnerová, 2001, s. 231, 244).

Poslední z rolí tvoří **role spolužáka**, která je významná pro dítě ve škole. Může mít ne-stranný i osobně zaujatý smysl. To, jak se dítě s touto rolí vypořádá, vyznačuje, jaký stupeň získaných dovedností dítě již má. Dítě se musí sžít s ostatními spolužáky, přizpůsobit se na prostředí třídy, a získání pozice ve skupině žáku stejné věkové kategorie. Souřadnost, tedy rovnocennost, a nevýběrovost, je součástí role spolužáka. Nevýběrovost proto, že dítě nemá na výběr, kdo bude jeho spolužáky, ti jsou stejně jako on do třídy přiřazeni (Vágnerová, 2001, s. 255).

2 ŘEČOVÉ A SLUCHOVÉ VADY

V kapitole bude zmíněno, co je to řeč, její vývoj, mluvní orgány, které slouží k tvorbě řeči, a dělení poruch řeči. Následně bude zmíněna problematika sluchu, sluchový orgán, rozdělení sluchových vad a jejich kompenzačními pomůckami, které jsou potřebné při dorozumívání se takto handicapovaných lidí.

Řeč je zvláštní lidskou vlastností, která se rozvíjí cvičením, učením a praxí, kterou si člověk řeč zkouší. Jelikož lidem není řeč vrozená, jsou vybaveni předpoklady, jenž se ukazují až při slovním kontaktu s ostatními lidmi. Řeč funguje jako nástroj vyjádření zkušeností, emocí, tužeb, požadavků, nápadů a všeho co si myslíme nebo cítíme. Je to úkon individuální, člověk ho vytvoří jedině sám. Používání řeči je záměrně realizováno pomocí jazyka. Řeč vychází nejen z mluvicích orgánů (vnější řeč – to co vyjádříme slovy, mluvou), ale je propojena i s mozkiem (vnitřní řeč – zobrazuje naše myšlenky slovy písemně nebo slovně). **Jazyk** je systém mluvených sdělovacích způsobů znakového charakteru. Díky němu má člověk možnost vyslovit všechny vědomosti a dojmy, v něm utvořené, týkající se světa a jeho zkušeností. Řeč i jazyk jsou na sobě závislé. Proto, aby jedinec mluvil např. česky, anglicky (**řeč**), musí tento daný **jazyk** znát (Klenková, 2006, s. 27,28).

Zvuk začíná dítě zachycovat již v děloze matky v pátém měsíci těhotenství. Od pátého měsíce nitroděložního těhotenství do dvacátého osmého měsíce po narození se jedná o období rozhodující o vývoji sluchu i řeči, proto je důležité sledovat reakce dítěte na zvukové podněty (Houdková, 2005, s. 14).

Zvuk je složen ze dvou součástí, frekvence a hlasitost. Frekvence stanoví výšku či hloubku slyšeného vjemu. Frekvence se udává v Herzích, jeden Herz = jeden kmit za sekundu. Řeč člověka se uvádí o frekvenci mezi 500 – 4 000 Hz. Hlasitost udává, jak silně zvuk člověk uslyší. Její jednotkou jsou decibely. Hlasitost může být slabá, středně hlasitá či nepříjemně hlasitá. Lidský sluchový orgán, ucho, dokáže pojmout zvuk o frekvenci 20 – 20 000 Hz o hlasitosti 0 – 20 dB. Práh bolesti, kdy se začínají poškozovat vláskové buňky sloužící přijímat zvuk, u jedince bez poruch sluchu je přibližně 120 dB (Jungwirthová, 2015, s. 17).

2.1 Vývoj řeči

Vývoj řeči je zásadní mezník při vzniku vady řeči, proto je důležité zmínit jeho členění. Dále je pro řeč podstatný její vývoj. Řeč se nemusí vyvíjet přesně podle stanovených norem lékařů, ale v jisté míře by se řeč měla vyvíjet na určité úrovni, která je daná společností.

Aby mohl být popsán vývoj řeči, je důležité znát pojmy **fylogeneze** a **ontogeneze**. Fylogeneze se rozumí vývoj druhů organismů (od předchůdců člověka po nynější druh *Homo sapiens sapiens*). Ontogeneze znamená období, kdy muž oplodní ženu, následně se zrodí nová bytost a vývoj pokračuje až do dospělosti. Každému člověku se řeč rozvíjí ihned po příchodu na svět a provází ho do celkové vyspělosti jedince. Avšak nebýt zmíněné přeměny na dnešního člověka, nemusela by vzniknout ani samotná řeč. Ze zmíněných pojmů vznikají dvě základní úrovně vývoje řeči, fylogenetická a ontogenetická (Kejklíčková, 2016, s. 25).

Fylogenetický vývoj řeči

Průběh vývoje způsobil změny v některých dovednostech, popřípadě vlastnostech, a to nejen jejich rozpadem nebo zeslábnutím, opačně i posílením či projevem nových schopností. Podle archeologů a odborníků, zabývajících se historií, nálezy z minulosti a informacemi o pravěkých lidech, jde vlastně pouze o mínění a usuzování tohoto vzniku, které by mohlo být pravdivé. Podle výzkumníků, začátek vývoje řeči člověka, jde spojit s obdobím před 25 miliony let. Vývoj řeči je propojený s přeměnou stavby mluvní a hlasové soustavy a vývojem mozku (Kejklíčková, 2016, s. 25,26).

Ontogenetický vývoj řeči

Během tohoto vývoje dochází k rychlé změně anatomie dítěte. Přirovnat by se to dalo ke zrychlené fylogenezi. Pro rozvoj řeči je významný sluch, pokud by nebyl v pořádku a byl narušen, nemusel by se tak vývoj řeči vůbec projevit, rozvíjet se nebo by mohl být poškozen. Zmíněný vývoj řeči rozdělujeme na pět období. Prvním obdobím ontogenetického vývoje řeči je **období křiku** (Kejklíčková, 2016, s. 28).

Dochází k počáteční hlasové reakci a komunikaci dítěte. Jde o první nádech a výdech, který je vyjádřen hlasovým projevem. Je to odezva na nové prostředí, ve kterém se dítě nachází. Zprvu není křik dlouhý a příliš kladný, ale je monotónní. Miminko totiž zatím nezvládá proměňovat zabarvení hlasu při křiku. Druhé **období** se označuje jako **broukání**. Projevuje se kolem šestého týdne života a přechází ze záporného křiku do jemnějších tónů hlasu, tzv.

broukání, díky němuž dává dítě najevo chvíle, které jsou pro něj příjemné (Klenková, 2012, s. 27).

Třetí **období žvatlání** nastává ve čtvrtém až šestém měsíci. Kojenec samovolně vytváří nové zvuky, vznikající při nádechu i výdechu, které ho baví. Těmito zvuky je mlaskot, bublání, chrčení, výskot. Předposlední **období je opakování**. Dítě se při něm snaží záměrně zopakovat ze sebe vydané zvuky, později napodobuje ostatní zvuky z okolí a od lidí jemu nejbližších. Dochází k prvním slovům, stejných slabik (*tata, mama, papa, tete*). Později sluch dítěte, kdy naslouchá lidem z okolí, ho donutí přeměnit tyto slabiky podle toho co slyší. Při tomto období (kolem druhého roku života) dítě počíná říkat kratičké věty, např. *tata ham*. V posledním **období rozumění řeči**, dítě napodobuje a ukazuje to, co mu někdo říká, např. *pápá, paci paci*, ukáže na tátu, tetu, babičku apod. Začíná být náklonnost k některým lidem nebo hračkám. Během třetího roku se dítěti rozvíjí logické myšlení, kdy např. pojem *pes*, začne používat na všechny ostatní psy, které dříve neznalo. V průběhu čtvrtého života má dítě etapu tázajících se otázek. Při následujícím roku života by se dítě mělo naučit těžké hlásky *r* a *ř*, které jsou komplikované pro spoustu dětí (Kejklíčková, 2016, s. 28-30).

2.2 Mluvní orgány a jejich funkce

Pro to, aby řeč mohla vzniknout, jsou důležité orgány, které ji vytvoří. Dělí se na tři základní skupiny (ústrojí dýchací, hlasové a artikulační). Aniž by si to člověk uvědomil, do procesu tvorby řeči je zapojen i mozek, který celou věc řídí. Každý úsek bude drobně popsán.

Dýchací ústrojí – při výdechu vzniká hlas, který se přetváří na lidskou řeč. Někdy by se mohlo hovořit o tvorbě hlasu pomocí vdechu. Jedná se o citoslovce, kdy člověk projevuje reakci na bolest nebo leknutí („au“, „uj“).

Hlasové ústrojí – se nachází v hrtanu. Velmi významné části tohoto ústrojí tvoří hlasivky, které potahuje sliznice. Mezi nimi se tvoří hlasivková štěrbina. Blanitá část hlasivek obklopuje dvě třetiny této štěrbiny a zbylá třetina se skládá z chrupavek pokrytými sliznicí.

Obr. 1: Činnost hlasivek

Zdroj: <https://www.czechency.org/slovník/MLUVN%C3%8D%20ORG%C3%81NY>

Artikulační ústrojí – tvoří orgány rozdělené do tří dutin, jenž se účastní na produkci hlásek. První je **dutina hrdelní**, ve které jsou uschovány hlasivky. Velikost dutiny se mění aktivitou hrdelních svalů, umístěním jazyka v ústech a jeho pohybem. Druhou důležitou částí je **dutina nosní**, která je podstatná při artikulaci nosních souhlásek (m, n, ň). Přejít do dutiny nosní se uzavře opřením měkkého patra o stěnu hrtanu. Třetí neodmyslitelnou **dutinou** je **ústní**. Na začátku ji vymezují rty, vzadu je to dutina hrdelní. Tutu dutinu lze rozdělit na dvě části mluvních orgánů a to, pasivní a aktivní. Pasivní mluvních orgány se nepohybují a slouží jako podpora pro pohyby artikulačního ústrojí. Mezi aktivní mluvních orgány se zařazuje dolní čelist, rty, jazyk a hlasivky (Mluvních orgány, Czechency, 2017).

2.3 Poruchy řeči

Každý člověk zná nějakou poruchu řeči, pokud by se sešlo deset lidí, je dost pravděpodobné, že by se došlo i k deseti poruchám řeči. Člověk si to ani neuvědomí, jak velké množství poruch řeči ve skutečnosti existuje. Nelze se zabývat každou poruchou řeči do detailu. Cílem této kapitoly bude přiblížit rozdělení těchto poruch a popsat jen ty významné.

Člověk přirozeně používá verbální i neverbální komunikaci. Komplikace s řečí se řadí do oblasti tzv. narušených komunikačních schopností.

Poruchy řeči mohou být slabé (porucha výslovnosti), náročné (kocktavost, breptavost) nebo velmi vážné, vznikající odlišným stylem a v různém období. Při poruchách je velmi podstatný vývoj řeči, který členíme na opožděný bez příčiny, s příčinou či poškozený jiným způsobem (Kejklíčková, 2016, s. 39).

1. Poruchy vývoje řeči

Opožděný vývoj řeči prostý (OVŘ) – jde o zpoždění rozvoje řeči, kdy dítě má pomalejší a pozdější vyjadřování svých myšlenek, ale často rozumí tomu, co mu ostatní říkají. Může nastat i případ, kdy se zpozdí i celé pohybové ústrojí. Tento opožděný proces vývoje řeči je celkem běžný a kolem třetího až pátého roku dítěte se vše napraví a děti často nemají ani žádné následky do dalšího vývoje (Kejklíčková, 2016, s. 39).

Lejska (2003, s. 95,96) charakterizuje prostý OVŘ tímto způsobem – děti kolem třetího roku stále neprojevují zájem mluvit, pokud ale začnou mluvit jejich slovní zásoba je velmi slabá. Častokrát užívá pouze svoje slova nebo zvuky. Chápání řeči není narušené. Dítě je ve zbylých oblastech vývojově vyvinuto svému věku. Předpoklady (sluch, mluvidla, inteligence, okolí – klima) pro správný vývoj řeči jsou zabezpečeny.

Opožděný vývoj řeči s jasným původem – tento způsob zpoždění vývoje je potřeba konzultovat s odborníky a nastavit s nimi celkovou terapii nápravy. Nejznámějšími důvody OVŘ při: **poruchách sluchu** – porucha řeči je způsobena nerozvinutím pravého či levého ucha a jeho ušního kanálku, který vede od bubínku ucha k jeho vnější části. Jedinci často trpí nedoslýchavostí, při které závisí na tom, jestli je zasaženo pouze jedno ucho nebo obě a také míře nedoslýchavosti. Je-li narušen sluch jednoho ucha, kdy by došlo k úplné hluchotě, neznamená to, že dítě bude mít problém s rozvojem řeči. Ke zpoždění vývoje řeči nebo poruše výslovnosti dochází při lehké vadě sluchu. Nebo při těžší vadě sluchu by dítě mohlo vyslovit slova, kterým dospělý nerozumí a jsou velmi nejasná. Může být porušen průchod vnějšího či středního ucha.

Poruchy mluvidel – k tomu, aby došlo k dobrému vývoji řeči, nesmí být narušena anatomie mluvidel (rty, zuby, dolní čelist, jazyk, horní a dolní patro, hltan i hrtan). Narodí-li se dítě s deformovanými mluvidly nebo mu některé mluvicí svaly ochrnou, je pochopitelné, že nedochází k normálnímu či žádnému vývoji řeči, protože se vývoj zpozdí. Přetvoření mluvidel má nejčastější formu rozštěpu patra, rtu nebo obrny jazyku.

Poruchy inteligence – vznikají v dětství a jsou vrozené nebo získané. Pokleslá schopnost myšlení zcela narušuje řeč a její vývoj. Při lehké poruše inteligence (IQ mezi 50 – 70 = debil) má dítě opožděný vývoj řeči a zvládá se učit na zvláštní (speciální) škole. Při střední poruše (IQ mezi 35 – 49 = imbecil) se vývoj řeči zpozdí daleko ve větší míře a jeho náprava trvá delší období. Často se projevuje špatnou výslovností, patlavostí, huhňavostí a slova jsou lehká a krátká. Při největší ztrátě inteligence (IQ pod 35 = idiot) se řeč nemusí

ani projevit nebo je na tak malé úrovni, která nestačí k samostatné komunikaci (Kejklíčková, 2016, s. 39-47).

2. Poruchy plynulosti řeči

Do této skupiny zařazujeme **koktavost** – patří mezi nejviditelnější a nejobtížnější komunikační poruchu s přestávkami, které nejsme schopni ovlivnit, a ty nám ruší plynulou a nepřerušovanou řeč, která je poté obtěžující při komunikaci. Lidé s koktavostí mají problémy s dýcháním a tvorbou hlasu, mají obavu z komunikace, a tak se řeč snaží obejít např. psaním. Často jsou v rozpacích, potí se a dochází při této situaci k nepřírodným a nadměrným neverbálním projevům (mrkání, tiky, žvýkání). Příčiny vzniku mohou být různé, tj. vrozené předpoklady, poruchy orgánů a smyslů nebo porucha nervového systému. Druhou známou poruchou je **breptavost**. Jde o poškození rychlosti a pravidelného střídání fáze řeči (rytmus). Člověk říká slova v bleskové rychlosti, při čemž dojde ke spolknutí konců slov, čímž se slovo překrotí, ztratí svůj význam nebo může vzniknout slovo nové. Breptání je neuvědomované a jedinec si vadu nechce nepřiznat. Lidé, s nimiž jedinec hovoří, společnou komunikaci těžce snášejí, protože breptající nemluví srozumitelně (Klenková a kol., 2012, s. 66-68).

Autorka Kutálková (2005, s. 122,123) tvrdí, že věty od breptajících lidí přestávají dávat rozum. Jedinec si to vůbec neuvědomuje, ale hovoří již v nádechu, tím mizí konce slov nebo i veškerá slova. Věty zní nevýrazně, postrádají čárky a zbarvení hlasu.

3. Řečové neurózy

Do této skupiny poruch řadíme **mutismus**. Klenková a kol. (2012, s. 62) tento termín definuje následujícím způsobem: „*Mutismus znamená oněmění, jedná se o nepřítomnost nebo ztrátu řečových projevů, která není podmíněna organickým poškozením centrálního nervového systému.*“ Jde o porušení komunikace, která se ztratí a člověk není schopen v určité situaci řeči, a to jen s některými lidmi. Většinou začátky této poruchy způsobuje duševní otřes, a to následkem silného šoku, dlouhodobého stresu nebo absolutního psychického i fyzického vyčerpání. Zmíněné příčiny vzniku často ovlivňuje rodina (starostliví rodiče, smrt příslušníka rodiny), okolní prostředí dítěte, šikana nebo přílišná stydlivost a ustrašenost jedince (Kejklíčková, 2016, s. 86,87).

4. Poruchy zvuku řeči

Do těchto poruch spadá podskupina **poruchy hlasu** – do níž patří porucha zvaná **huhňavost**, ta se dělí na tři formy – otevřenou, zavřenou a smíšenou. Řeč a zvuk hlasu je poškozen. České tři souhlásky, které vyslovujeme pomocí nosu jsou m, n, ň. Problém je v tom, že při řeči vzduch neproniká do nosu v době, kdy by měl, tehdy se hovoří o zavřené huhňavosti. Je-li tomu obráceně a do nosu by vzduch pronikat měl, ale neprochází, jde o otevřenou huhňavost. Smíšená huhňavost je sloučením již dvou zmíněných. Vzduch sice prostupuje do nosu, ale prostor není zcela průchodný. Často se to stává lidem po zákroku rozštěpu patra (Kejklíčková, 2016, s. 114-116).

Rozdělení a rozepsání poruch řeči bylo pro bakalářskou práci velmi zásadní, jelikož v názvu jsou zmíněné děti s vadami řeči. Tyto poruchy mohou, ale nemusí, mít ve většině případů hlavní roli při tvoření vztahů ve třídě. K tomu, aby byl vytvořen vztah je důležité si navzájem rozumět. Pokud by dítě s poruchou řeči nedokázalo, díky svému handicapu, navázat vztah s ostatními žáky třídy, šlo by o vyloučení z kolektivu. Důsledkem vyloučení by mohly žákovi přibývat i další problémy, které by se odvíjely od jeho poruchy a podle zkušeností by dítě bylo schopné si sáhnout i na svůj život. Proto je důležité znát, jak s těmito jedinci zacházet, jak se k nim chovat a naučit se s nimi komunikovat i přes jejich omezení.

Jelikož se řeč a sluch navzájem doplňují a jsou vzájemně propojené, je důležité se zmínit také o sluchových vadách.

K tomu, aby mohly být popsány sluchové vady, je podstatné popsat, z čeho se sluchový orgán skládá. Ten se dělí na tři celky: vnější, střední a vnitřní ucho. Každý celek je tvořen z více částí. Vnější ucho se skládá z boltce a zvukovodu. Boltce je konstruován chrupavkou, kterou lalůček boltce nemá. Chrupavčitá část boltce se slučuje s vnějším zvukovodem, který tvoří dutinu, z části chrupavčité a části kostěné, skládající se ze spánkové kosti. Vnější zvukovod je velmi důležitý při nápravě sluchových vad, především u dětí, jimž se délka a tvar následkem dospívání mění. Zakončením zvukovodu je bubínek, jehož blanka přetváří zvukovou sílu na mechanickou. Střední ucho je dutý prostor obsahující kůstky (kladívko, kovadlinku a třmínek, které jsou nejmenšími v lidském těle), dva svaly (třmínkový a napínač bubínku, které vytváří vnitřnímu uchu ochranu) a dvě ústí, tzv. Eustachova trubice, která propojuje střední ucho s nosohltanem. Posledním celkem sluchového orgánu je vnitřní ucho,

ležící v kosti spánkové, jehož dvě části se pojmenovávají podle jejich tvaru: hlemýžď a labyrint (Horáková, 2012, s. 16-18).

2.4 Klasifikace sluchových vad

Sluchové vady lze rozdělit do třech velkých skupin, a to podle stupně postižení, podle doby vzniku a podle místa poškození. Každou skupinu si blíže přiblížíme.

Dělení vad sluchu podle stupně

Prvním stupněm, který není brán jako vada, je normální sluch v rozmezí 0 – 20 dB; druhý stupeň nese název lehká nedoslýchavost od 21 do 40 dB, lidé s tímto stupněm postižení neslyší padaná listů či bezvětrí, které je o hlasitosti pod 20 dB; třetí stupeň nazývaný střední nedoslýchavost se dělí na dvě podskupiny, a to: 41 – 55 dB a 56 – 70 dB, při kterém postižený člověk nevnímá šepot (30 dB) a některým lidem dělá potíže i běžná komunikace (40 – 50 dB); čtvrtým stupněm je těžké postižení sluchu, které se dále člení na dvě podskupiny od 71 do 80 dB a od 81 do 90 dB. Lidé při těchto stupních postižení neslyší vysavač o hlasitosti 70 dB; předposledním pátým stupněm je velmi závažné postižení sluchu hraničící s hluchotou, které se člení na tři podskupiny. První je v rozmezí 91 – 100 dB, druhá od 101 do 110 dB a třetí 111 – 119 dB. Tito lidé nejsou schopni zaznamenat křik o hlasitosti 80 dB nebo nastartovanou řetězovou pilu s hlasitostí 100 dB. Posledním stupněm sluchových vad u člověka, je úplná ztráta sluchu tzv. hluchota (nad 120 dB).

Rozdíl ve stupních sluchových vad uvedených dle autorky Skákalové a Světové zdravotnické organizace se příliš neliší.

Stupeň postižení podle Světové zdravotnické organizace z roku 1980 se dělí takto:

normální sluch → 0 – 25 dB; lehká nedoslýchavost → 26 – 40 dB; střední nedoslýchavost → 41 – 55 dB; středně těžké poškození sluchu → 56 – 70 dB; těžké poškození sluchu → 71 – 90 dB; velmi vážné poškození sluchu → víc než 90 dB, avšak body v audiogramu i více jak 1 kHz a neslyšící, když v audiogramu se nevyskytují již žádné body větší jak 1 kHz (Hrubý in Pipeková, 2006, s. 133).

Dělení vad sluchu podle doby vzniku

Toto dělení se skládá ze dvou velkých celků, z nichž každý obsahuje ještě dvoje dělení. Základní členění podle doby vzniku je na vrozené a získané vady sluchu. U vrozených vad sluchu se ohlížíme na to, jakým způsobem jsou získané. V první řadě se může jednat o genetiku, kde hraje roli asi 30 genů, které mohou ovlivňovat situaci sluchu. V druhém případě

jde o vrozené vady získané v prenatálním nebo perinatálním období. Těhotná matka, když onemocní, má spalničky nebo jde na rentgenové záření musí být velmi obezřetná, jelikož všechny tyto faktory mohou ovlivňovat sluch nenarozeného dítěte. Vady sluchu získané v perinatálním období, tedy těsně po porodu, mohou být způsobeny nízkou porodní hmotností či žloutenkou (Pipeková, 2006, s. 132).

Horáková (2012, s. 20) popisuje rozdělení získaných sluchové vad, které převzala od autora knihy Poruchy verbální komunikace a foniatrie Mojžíra Lejsky (2003). První skupinu tvoří vady získané před fixací řeči, kde uvádí věk do 6 let. Vznik této vady způsobuje několik faktorů. Nemusí se jednat pouze o infekční nemoci virové (např. zánět mozkových blan, příušnice), jak si spousta lidí myslí. Příčinami mohou být také poranění hlavy či časté hnisající záněty ucha, které se neustále opakují. Druhou skupinu představují vady získané po fixaci řeči, tedy po ukončeném vývoji řeči. Jde o vady získané následkem nepříznivého způsobu života. Lze hovořit o hlučných pracovních podmínkách nebo těžké sluchové zátěži, např. způsobené nošením plně zesílených sluchátek v uších, ale také tyto poruchy způsobují úrazy hlavy a ucha.

Dělení vad sluchu podle místa poškození

Nejčastěji se toto dělení člení na tři kategorie, převodní, percepční a smíšené.

U **převodních** poruch sluchu nedochází ke stimulaci zvuku, tedy přenosu zvuku z vnějšího prostředí do středního ucha. Sluchové buňky jsou však zcela zdravé a nepoškozené. Příčinou vzniku této poruchy jsou zábrany umožňující vniknutí zvuku do ucha. Může se jednat o zvětšené nosní mandle, které jsou propojeny s uchem. Při **percepčních** poruchách sluchu je poškozeno vnitřní ucho a buňky nebo nervy sluchu. Vyskytují se častěji než poruchy převodní (Pipeková, 2006, s. 130).

Smíšená porucha sluchu vzniká spojením převodních a percepčních vad. Tento druh poruchy je nejčastější. Člověk s touto poruchou slyší pouze velmi málo a přijímaný zvuk má ve špatné a neuspokojivé kvalitě (Kutálková, 2005, s. 177).

Lidé s lehkou nedoslýchavostí mívají obtíže se slyšením v hluku, na ulici, v hovoru s více osobami najednou, nebo při sledování televize. Lidé, kteří mají středně těžkou nedoslýchavost potřebují ke svému životu sluchadla, která přenášejí zvuk i řeč v dobré hlasitosti. Těžká nedoslýchavost a hluchota vyžaduje přítomnost sluchadel, bez kterých se lidé s tímto stupněm poruchy sluchu neobejdou. Odezírání ze rtů je u většiny lidí s těžší sluchovou poruchou nedílnou součástí, přispívající k porozumění během komunikace.

Poruchy sluchu, jak bylo již zmíněno se dělí od nejlehčích stupňů nedoslýchavosti až po hluchotu. Při brzké diagnostice těchto poruch je možnost začít rehabilitaci sluchadly či kochleárním implantátem. Tyto pomůcky pomáhají dětem v normálním vývoji řeči.

2.5 Druhy sluchadel

Sluchadla můžeme rozdělit na čtyři základní skupiny. První skupinu tvoří sluchadla, u kterých je rozhodující jejich tvar. V historii sluchových vad tvořili, jako první, pomůcku k nápravě sluchu, proto jsou celkem primitivní. Patří sem tyto typy sluchadel, kapesní, závěsná a individuální. Kapesní sluchadla, viz seznam obrázků – obr. č. 2, mají tvar malého kvádra, v němž je uložena baterie, a který je spojen drátově se sluchátkem. Velmi často se dávají malým dětem, nebo starým lidem, jejichž zručnost je omezena. Dalším typem jsou sluchadla závěsná, která se používá nejčastěji. Závěsná se nazývají proto, protože se dají zavěsit za ušní boltec. Jejich tvar připomíná půlměsíc nebo i banán, se kterým je propojena hadička se sluchátkem. Dalším typem sluchadel jsou sluchadla individuální, která se zhotovují jedinci na míru, pomocí otisku ušního boltce a zvukovodu. Proto je možné se setkat s různými druhy individuálních sluchadel, a to od boltcových, které se nachází v boltci ucha, přes zvukovodová, která se umisťují do dutiny zvukovodu, viz seznam obrázků – obr. č. 4 a kanálová, jejichž uložení je vevnitř zvukovodu, viz seznam obrázků – obr. č. 4 (Lejska, 2003, s. 71).

Druhou skupinou sluchadel jsou sluchadla **podle podoby přenášení zvukového signálu**. Zvuk může být přenášen vzdušnou cestou nebo kostním vedením. Sluchadla pro přenos informací vzduchem jsou zpravidla všechny typy výše zmíněných sluchadel. Sluchadla, transportující zvuk kostí, jsou využívána málo a jen u vážných převodních sluchových poruch. Nejvíce se kombinují s kapesními sluchadly, na které se napojí tzv. vibrátor, měnící zvuk na vibrace. Vibrátor drží pružina, která může být připnuta různými držáky, ale také i spojovacími kolíky jimiž je voperována do spánkové kosti (Lejska, 2003, s. 72,73).

Třetí skupinou sluchadel jsou sluchadla podle stupně zesílení a dělí se na čtyři skupiny. První skupina je pro lehké sluchové vady, které pobírají zvuk s frekvencí 40 – 60 dB, u nichž se používají všechny druhy již zmíněných sluchadel (kapesní, závěsná, individuální). Druhou skupinu využívají lidé se středně těžkými sluchovými vadami. Člověk s touto vadou dokáže pojmát frekvenční zvuk o síle 60 – 75 dB, u této vady se dají použít všechny typy sluchadel.

Pro těžké sluchové vady jsou doporučena závěsná nebo kapesní sluchadla. Lidé s tímto druhem sluchové vady slyší až od 75 – 90 dB. Pro velmi těžké sluchové vady, se začátkem vnímání sluchu nad 90 dB, se využívají také kapesní či závěsná sluchadla (Lejska, 2003, s. 73).

Čtvrtou skupinou sluchadel jsou sluchadla podle metody získání sluchového znamení. Rozdělují se na analogové a digitální přetváření. Analogová sluchadla jsou nejpoužívanější. Převádí zvukovou sílu na elektrickou, která se v zesilovači zesílí a poté se zpátky vrací na zvukovou sílu. Někdy se může u těchto typů sluchadel stát, že při zesílení dochází k šumu. Sluchadla se zpracováním zvuku digitálně mají v sobě zabudovaný mikročip. Jsou řízeny technologií z počítače, která zvukové signály naprogramuje a mění na digitální. Tato sluchadla jsou cenově drahá (Lejska, 2003, s. 73).

Kochleární implantát je druhem kompenzační pomůcky. Skládá se ze dvou částí. První část je implantovaná, která se skládá z přijímače a 22 elektrod (elektronická náhrada), díky kterým dochází k dráždění sluchového nervu ve vnitřním uchu a člověk slyší. Druhou částí je část vnější skládající se z na sebe navazujících celků. Prvním je zvukový procesor, druhým mikrofon a třetím přenášející cívka, umístěná za uchem, která přenáší zprávy do interního přijímače. Odtud se pomocí zbylých nervových vláken přemisťují do mozku se dochází k přeměně na zvuky. (Skákalová, 2011, s. 80).

„Implantát tak umožňuje do určité míry obejít nefunkční vláskové buňky v hlemýždi“ (Hrubý, 1998, s. 146).

Kochleární implantát se musí voperovat a správně nastavit, to může trvat i několik návštěv v centru pro kochleární implantáty. V prvních pěti až šesti týdnech po operaci se s procesorem řeči vůbec nic nedělá. Následující týdny jsou pro dítě i rodiče obtížné, jelikož se musí dostavit do centra kochleárních implantátů, kde odborník pomocí počítačového programu nastavuje úroveň zvukových signálů na kochleárním implantátu dítěte. Tento proces se několikrát opakuje, aby došlo k optimálnímu a vyhovujícímu nastavení pro dítě (Muknšnáblova, 2014, s. 49).

3 VÝZKUMNÉ METODY ZKOUMAJÍCÍ VZTAHY V RÁMCI TŘÍDNÍHO KOLEKTIVU

V této části si přiblížíme dnes často aplikované sociometrické techniky, které se užívají v sociální skupině na hodnocení vztahů a celkové postavení jednotlivců. Každá technika má své specifické znázorňování výsledků, ať jen písemné nebo graficky upravené, avšak nejčastěji všechny techniky vycházejí ze záznamu sociometrické matice, kterou je potřeba si udělat pro lepší přehlednost získaných výsledků.

3.1 Sociometrie

Pojem sociometrie se skládá ze dvou slov, tedy latinského *socius* a řeckého *metrum*. Rozložení na tyto pojmy značí měření druhu (biologický organismus, který má jednotné některé znaky). Je možné uvést různé styly měření sociometrie, např. sociální, psychologické a sociologické. Srozumitelným vysvětlením pojmu sociometrie je zkoumání vztahů mezi lidmi.

V historii sociometrie se nejdříve hovořilo o technice sociální volby ve skupinách, až později se o sociometrii začalo mluvit jako o teorii sociálního měření. Následně z této teorie vyplynula sociometrická technika a metoda. Brzy na to se začaly v praxi, nejvíce v aplikovaných společenských okruzích, objevovat odborné názvy – matice, matrice či sociogram. Podle L. J. Morena tyto názvy obdrží správné a podstatné začlenění až v rámci jeho teorie (Musil, 2003, s. 22-25).

Ake Bjerstedt, Švédský sociometrik, který přednesl, 269 znalcům ze sociálních věd, třináct odlišných vymezení sociometrie. Poprosil je o vybrání definic, které podle nich budou nejlépe popisovat sociometrii. Odborníci vybrali čtyři definice, z nichž Ake následně sestavil vlastní definici: „Sociometrií se rozumí měření jakéhokoliv druhu mezilidských („*interhuman*“) a meziživočišných („*interanimal*“) vztahů s primárním zaměřením na současné zkoumání mezilidských preferenčních situací za pomoci víceméně specifických metod subjektivní výpovědi.“ (Bjernstedt, 1956, 28 in Musil, 2003, s. 17). Po dvaceti letech se přišlo na to, že zkušenostní a teoretické způsoby jsou velmi rozdílné od jiných způsobů sociálního zkoumání. Sociometrické metody mohou přispět k procesům zpracování sociometrických údajů. Zda přednášející zmiňují dané procesy, hovoříme v dnešní době vždy o sociometrii – jedná se o sociometrické techniky, tedy šetřící (zjišťovací), zobrazovací (znázorňovací) a po-

suzovací (hodnotící), které se začaly více používat. Avšak smysl měly stejný jako sociometrie. Sociometrie se zaměřuje na malou sociální skupinu (tj. počet do 10 členů, např. rodina, kroužek, kolegové v práci), která může být formální (úmyslně utvořená, společný cíl, autorita jasně daná) i neformální (vzniká samovolně, autorita se buduje podle oblíbenosti). Informuje o pochopení a významu mezilidských vztahů. Prováděná měření jsou důležitá k porozumění uspořádané části skupiny, jejich fungování a charakteru stavby. (Musil, 2003, s. 16-18).

Sociometrie je soubor několika technik, sloužících k nalezení, charakteristice a rozboru vzájemných vztahů. Mezi základní znaky malé sociální skupiny patří společný cíl a komunikace. Jelikož se skupina navzájem dobře zná, není pro ni těžké zformulovat po vzájemné domluvě normy, kterými se všichni členové dané skupiny budou řídit. Vnitřní struktura je založena na formálních a neformálních vztazích. Formální vztahy jsou ovlivněné autoritou, ze kterých vyplývá, kdo je „nadřízený“ a kdo „podřízený“, typickým a jednoduchým příkladem je kroužek na Domě dětí a mládeže. Funkci nadřízeného zastupuje vedoucí nebo trenér, a podřízeného děti, které chodí do kroužku. Neformální vztahy se rozvíjí při společné práci, kdy má malá sociální skupina stejné koníčky, při nichž nejčastěji dochází k náklonosti mezi příslušníky této skupiny bez jakéhokoliv podnětu z okolí (Chráška, 2007, s. 208).

Autorem sociometrie je Jacob Levy Moreno, který zpracoval její první verzi v roce 1915. Následně se tento pojem a jeho vysvětlení několikrát upravovalo až do roku 1923 (Řezáč, 1998, s. 234).

Jacob Levy Moreno se narodil do židovské rodiny roku 1889. Studoval ve Vídni medicínu a psychiatrii. Po několika letech odešel do USA, kde své přístupy vylepšuje a vytváří novou terapeutickou metodu – psychodrama. Dále Moren zhotovil sociometrické techniky, jenž ukazují vztahy ve skupině, umístění jedince ve skupině, jak je kdo oblíbený či nikoli, určitou nadřazenost nebo podřízenost a také odhaluje vůdce skupiny. Psychodrama a sociální techniky zaujímají vlastní místo v sociální psychologii a dodnes se používají. J. L. Moreno zemřel v 84 letech v roce 1974 (Kratochvíl, 2006, s. 209, 221-224).

3.2 Sociometrické techniky

Celá tato kapitola hraje důležitou roli v praktické části, protože aplikace zmíněných technik se uplatňuje v praktické části. Jelikož z názvu bakalářské práce vyznívá zkoumání vztahů, je

podstatné zmínit tuto část v teoretické části, kde je možné se s jednotlivými názvy seznámit a přijít na podstatu zjišťování vztahů ve třídě.

Většina technik byla zformulována v 30. letech 20. století J. L. Morenem. Opomíjenými technikami v dnešní době jsou např. testy seznámení, vzájemného působení, rolí, spontánnosti, živé noviny, terapeutický film nebo psychodrama (Novotná, 2010, s. 94-95).

Sociometrický test

Pro toto spojení lze také použít výrazu dotazník. Jde o nejvýznamnější sociometrickou techniku, vytěžující údaje od lidí. Test je vytvořený k tomu, aby dokázal zjistit pozitivní (náklonnost, zálibení, přednosti) a negativní (odmítání) volby. Častěji se používá k zjištění souhlasných neboli kladných výběrů. Dotazník vytváří několik otázek, často psaná forma, na které členové skupiny odpovídají napsáním vhodných jmen. Zdali chceme tento test zadat menším, nevzdělaným či postiženým dětem, nemusíme vždy použít písemnou formu dotazníku. Proto využijeme přímé fotografie dětí nebo jejich symboly a obrázky mající na skříňkách a věšácích. Pokud ji však použijeme, je důležité si uvědomit, jak jsou děti staré, aby nám zadání testu pochopily (Chráska, 2007, s. 209).

Autorem sociometrie tudíž i zakladatelem sociometrického testu je J. L. Moreno. Ten zpracoval šest zásad, které jsou základní pro tvorbu sociometrického testu:

1. jasné určení sociální skupiny (např. kroužek na DDM, školní třída),
2. každý má mít stejný počet výběrů, nejlépe neomezený,
3. srozumitelně dané měřítko, díky kterému píše jména kamarádů,
4. získané informace budou mít praktické následky,
5. provedenou volbu by měl vědět pouze zapisující, nikdo jiný, určitá anonymita,
6. pochopení položených otázek, zda tázaní všemu rozumí, dopředu ověřit.

Ve skutečnosti se málo kdy všechny zmíněné zásady respektují. Pokud se tyto zásady přesně nedodržují, může to pro výzkumníka znamenat mnohdy lehčí vypracování výsledků, nicméně s výhodami se pojí i nevýhody, které způsobují nátlak na zkoumané jedince. Nejčastěji nedodržovanou zásadou je druhá, kdy se počet neomezených voleb snižuje na 1–3. (Chráska, 2007, s. 209-210).

Sociometrická matice

Sociometrická matice může mít neuspořádaný charakter, který lze přeměnit na uspořádanou matici, aby byly lépe čitelné výsledky sociometrického šetření. Jelikož neuspořádaná sociometrická matice je celkem zdoluhavou a nepřehlednou formou zjišťování informací o dané skupině. Volby zkoumaných jsou zaznamenány do řádků jejichž kladná volba se označuje znaménkem (+) a negativní výběr znaménkem (-). Tímto způsobem se nám postupně ve sloupcích ukáží obdržené volby. Pro lepší přehlednost se doporučuje vzájemné volby dát např. do kroužku. Po zapsání všech kladných a záporných voleb do sociometrické matice, musíme sečíst jak obdržené volby, tak odevzdané volby. Sociometrické matice nám poskytnou veškeré informace udělených voleb a získáme i přehled o skladbě sociální skupiny. Přesto, že data seřadíme do uspořádané matice, nemusí tento způsob interpretace dat být velmi dobře orientační. Jelikož tento fakt je velmi známý, často se získaná a zavedená data v sociometrické matici přenášejí do sociogramů (Chráska, 2007, s. 210, 212).

Tuto matici bychom mohli označit jako jednoduchou tabulku zaznamenávající volby. Velkou výhodou je její lehkost, ze které velmi jednoduše a v krátkém časovém úseku zjistíme údaje získané pomocí sociometrického šetření, jenž nám znázorňují např. postavení jedince v dané skupině. Oboustranné výběry se ukáží souměrně kolem diagonály, tyto volby můžeme zaznačit společnou barvou, oproti kroužkování, pro lepší čitelnost sociometrické matice (Řezáč, 1998, s. 238).

Pro přehlednou neboli uspořádanou sociometrickou matice existuje následujících 5 pravidel, podle, podle kterých bychom ji měli sestavit. Výběry, které jsou oboustranné by se měli pohybovat okolo úhlopříčky. Co nejvíce záporných voleb, by mělo být znázorněno v rozích matice. Osoby dávající jakýkoliv výběr podskupině, která ovšem nebude volby opětovat, se stanou osobami odmítnutými nebo dokonce ignorovanými. V tomto případě se promítnutí osob projeví v pravém horním rohu matice. Naproti tomu v levém dolním okraji se zobrazí jednotlivci, kteří provedou výběr do podskupiny a budou s ní tzv. spříznění. Blízko středu sociometrické matice zaznamenáváme jednotlivce izolované, kteří sice dali ostatním členům skupiny určité volby, ale od nikoho na oplátku žádnou volbu nepřijali (Petrusek, 1969, s. 162).

Sociogramy

Sociogramy bychom mohli nazvat tzv. mapami nenucených vztahů mezi jednotlivci v sociální skupině. Je mnoho způsobů, jimiž zhotovíme přehledné sociogramy. Jelikož jsou tyto „mapy“ celkem náročné na vytvoření, a především na přehlednost, není vhodné je využívat u velkých skupin, protože bychom se v sociogramu dobře neorientovali. Ideálním počet zkoumaných osob by měl být 10 maximálně 15. Pokud však opravdu chceme zjistit situaci ve školní třídě, je lepší, pokud si třídu rozdělíme na menší skupiny např. holky a kluci a poté u každé z těchto skupin provedeme sociometrické šetření (Chráska, 2007, s. 213).

Pokud by sociometrické šetření chtěl člověk přece jen provést na školní třídě, měla by se vybrat třída s menším počtem dětí, také třídy lze nalézt ve speciálních školách, kde toto šetření jde provést na celou třídu. Také by bylo vhodné vybrat určité kroužky na Domě dětí a mládeže nebo děti z dětského domova. Aby se neuváděli příklady pouze dětí, dala by se užít zmíněná technika i v pracovním kolektivu.

Zakreslení sociogramů má celkem devět možností, jak vztahy ve skupině znázornit. Obecně však platí značení šipkou u všech voleb, kde šipka ukazuje směr volby. Ke každé šipce musí být připojena čára, která nám zakresluje vztah jedince k druhému. Kladná volba je znázorněna nepřerušovanou čarou, negativní výběr se označuje nesouvislou čarou. Pokud se objeví u dvou jedinců stejné volby (kladné i záporné), nemusíme kreslit dvě čáry s šipkami odpovídající volbě, stačí pouze jedna a z obou stran udělat šipku. U dvojice, dívka a chlapec, lze ukázat devět možností znázornění vztahů ve skupině. Vzájemná lhostejnost, ani jeden nedá žádnou volbu, tudíž žádnou ani nedostane. Sympatie a lhostejnost, tato možnost nám říká, že dívka dává kladnou volbu chlapci, ale ten ji opomíjí a žádnou volbu dívce nedává. Lhostejnost a sympatie je přesným opakem předešlé možnosti, kladně se zajímá chlapec, ale dívka žádnou volbu nedá. Vzájemná sympatie, jak si již odvodíme dívka a chlapec si navzájem dají kladnou volbu. Antipatie a lhostejnost jsou symbolem pro záporný výběr, kdy dívka záporně hodnotí chlapce a ten ji nijak. Lhostejnost a antipatie nám opět ukazuje opak z dívčiny a chlapcovi strany. Vzájemná antipatie, když dívka i chlapec si oboustranně pošlou zápornou volbu. Sympatie a antipatie nám udává z dívčiny strany kladný výběr a z chlapcovi strany negativní výběr. Antipatie a sympatie jsou zase obrácené kladné a záporné volby dívky a chlapce (Chráska, 2007, s. 213).

Grafické znázornění by mělo být přehledné a ihned čitelné. Je potřeba rozeznávat rozdíl mezi vytlačovaným a izolovaným jedincem. Osoby, které jsou následně označeny za vytlačené, stojí o kontakt s ostatními, bohužel nejsou přijati dalšími členy skupiny. Tato osoba nemusí nikomu přiložit svůj výběr, ale od ostatních dostane, pouze, negativní volby. Za to další osoba, která také nikomu nedá žádnou volbu, od ostatních ani žádnou volbu nepřijme. Tuto osobu pak označujeme jako izolovanou. Může jít o uzavřené osoby, kterým samota nedělá problém, dokonce ji někdy i vyhledávají. Sociogramy svědčí o síle vztahů dané skupiny, ty jsou ovlivněny současným pohledem a situací ve skupině, nelze zjištěná fakta zevšeobecnovat, jelikož jsou spíše orientační (Řezáč, 1998, s. 237).

Znázornění obdržených dat, by mělo být sestaveno oboustrannými volbami co nejbližší sobě, přičemž by se čáry neměly moc překrývat. Jak již bylo zmíněno, neuspořádané formy sociogramů by měli vznikat pouze z malého počtu zkoumaných osob, nejlépe deseti. Chceme-li opravdu tento způsob zjišťování a interpretaci dat použít, je potřeba sociogram urovnat do terčového, popřípadě hierarchického sociogramu. Zvláštní podobou jiného sociogramu je topologický záznam, který je účelový. Použijeme ho v případě, kdy nás láká zjistit rozložení zkoumaných osob v určitém místě např. v oblasti, kde žijeme (Novotná, 2010, s. 97).

- **Kruhový sociogram**

Tento druh je primární v celé skupině sociogramů. Grafická úprava zjištěných vztahů není složitá, při malých skupinách. Při velkém počtu členů, by mohlo dojít k nepřehlednosti a chaosu při čtení dat. Prvně si znázorníme kružnici, na které uděláme kroužky s čísly nebo písmeny, značící členy sociální skupiny. Mezi těmito kroužky (jednotlivci) následně zakreslíme výběry voleb získané ze sociometrického dotazníku (Chráška, 2007, s. 213).

- **Individuální sociogram**

V tomto sociogramu jde o zachycení vztahu jednotlivce k ostatním členům skupiny, kterým tento člověk dal svoji volbu, popřípadě od kterých sám volbu dostal. Kladné volby se zachycují přímou čarou se šipkou a negativní volby se zaznamenávají přerušovanou čarou se šipkou. Používáme tento druh sociogramu, když chceme co nejpřehledněji ukázat vztah jednotlivce k ostatním, pokud například v matici již vidíme, že tento člověk je opomíjen či izolován (Chráška, 2007, s. 214).

- **Hierarchický osový sociogram**

Sociogram se skládá ze dvou os, svislé a vodorovné. Svislá osa pobírá množství přijatých voleb, vodorovná nám ukazuje rozmístění jednotlivců ze zkoumané skupiny. Vždy můžeme zobrazovat jen pozitivní nebo negativní volby. Abychom se v sociogramu dobře zorientovali je podstatné zobrazit členy, kteří mají vzájemné vazby, poblíž sebe. Stejně jako u ostatních sociogramů je i u tohoto podstatné znázorněné vztahy zaznamenat způsobem, kde se čáry příliš neprotínají, čímž se sociogram stane dobře čitelný (Chráska, 2007, s. 215).

- **Terčový sociogram**

Můžeme ho znát také pod názvem hierarchický kruhový sociogram, který se ne tak často používá. Vytvořit můžeme kladný i záporný sociogram. Skladbu tvoří kružnice, kolik jich bude nám řekne nejvyšší číslo, které jednotlivce obdržel. K tomuto číslu přičteme ještě jednu kružnici, největší, na které budeme znázorňovat jednotlivce bez hlasů. V opačném případě jedinci s nejvyšším počtem hlasů budou umístěni na nejmenší kružnici uprostřed sociogramu (Chráska, 2007, s. 215).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 METODOLOGICKÁ ČÁST

Tato část bakalářské práce se zaměřila na zkoumání vztahů sluchově a řečově postižených žáků na základní škole. Pro vypracování výsledků vztahových třídních forem byly využity výše zmíněné sociometrické metody, a to sociometrické matice a terčové sociogramy.

4.1 Výzkumný vzorek

Cílovou skupinou bakalářské práce byly děti s řečovým a sluchovým postižením ve speciální základní škole. Výběr dětí probíhal následujícím způsobem, nejprve byl sepsán seznam všech základních speciálních škol z České republiky, dohromady jich bylo třináct. Poté bylo osloveno vedení zmíněných škol (ředitel, ředitelka), se kterým byly probrány požadavky k závěrečné práci. Ztěžujícím kritériem bylo získat smíšenou třídu dětí, s oběma postiženími. Ne každá speciální škola má totiž spojené třídy s několika vadami dohromady, a proto se výběr těchto škol ještě zúžil. Škola z Olomouckého kraje, spolupracovala na realizaci výzkumu z počátku bez problémů do doby, než se o výzkumu dozvěděli rodiče. Ti nedali svolení k průběhu sběru dat, a tak se výběr školy musel opakovat. Další volbou byla speciální škola v Praze, i tam ale bohužel nastaly komplikace při komunikaci, proto došlo k dalšímu vyhledávání vhodných speciálních škol. Nakonec se podařilo vypátrat speciální školu v Jiho-moravském kraji. Realizované šetření tak nakonec proběhlo v základní škole v deváté třídě. Celkový počet dětí byl 13. V rovnoměrném zastoupení řečové i sluchové vady (6:7) se výzkumu zúčastnilo 8 chlapců a 5 dívek.

4.2 Cíl výzkumu

Cílem celého zkoumání, tedy hlavním výzkumným cílem bylo zjistit jaké jsou vzájemné vztahy (sympatie a antipatie) u žáků s poruchami řeči a sluchovým postižením. Mezi dílčí cíle bylo zařazeno: zjištění, které faktory ovlivňují vztahy mezi dětmi, zjistit, jak zjištěné vztahy ovlivňují žáky v prostředí třídy. Dále zjistit, jaké by si představovali děti vztahy ve své třídě, zjištění, jaká je shoda v postavení žáků s názorem učitele o žákovi a posledním cílem bylo zjistit, zda je ve třídě vyskytuje **oblíbenec** (člověk s nejvyšším počtem pozitivních hlasů), **outsider** (ten, který dostává od ostatních minimální nebo žádný počet voleb, ale sám hlasy rád rozdává), **černá ovce** (osoba s nejvíce obdrženými negativními hlasy) nebo **izolát** (jedinec je na okraji skupiny, který nepřijímá ani neodevzdává jakékoliv hlasy).

Výzkumné otázky

Výzkumné otázky vycházejí z výzkumných cílů. Zodpovězením na dílčí výzkumné otázky dojdeme i k odpovědi na hlavní výzkumnou otázku.

Hlavní výzkumná: Jaké existují vztahy mezi žáky s poruchami řeči a sluchovým postižením?

Dílčí výzkumné otázky: Jaké faktory ovlivňují tyto vztahy? Jak tyto vztahy ovlivňují žáky v prostředí třídy? Jaké vztahy by si představovaly děti ve své třídě? Jaká je shoda v postavení žáků s názorem učitele o žákovi? Vyskytuje se ve třídě oblíbenec, outsider, černá ovce nebo izolát?

4.3 Metoda výzkumu

Při získávání dat byla využita technika sociometrického testu, která je vhodná ke zjišťování vztahů ve skupině s menším počtem členů. Výsledky sociometrie mohou být ovlivněny aktuálním děním ve třídě a náladou žáků, pokud jde o děti mladšího školního věku. U starších a dospívajících dětí se počítá s jejich částečnou vyzrálostí, nemění tedy své názory. Pomocí sociometrie lze získat podstatná data o vztazích dané skupiny. Tyto informace mohou sloužit učitelům ke zjištění postavení žáka ve třídě. Každý učitel je schopen si získané informace, pomocí sociometrického dotazníku, ověřit nebo nalézt nové poznatky, o kterých nemusel mít ani tušení. Sociometrické testy obsahovaly doplňující dotazníček, který měl přispět k získání informací o chování dané skupiny. Další dotazník, který zahrnoval otázky sloužící k porovnání získaných výsledků od žáků, dostala třídní učitelka a asistentka pedagoga.

Příprava a sběr dat

Kontaktování všech speciálních škol proběhlo v průběhu měsíce ledna. Ne všechny školy souhlasily s možným výzkumem, po upřesnění informací týkajících se výzkumu nakonec souhlasila pouze jedna speciální škola. Po osobním jednání s panem ředitelem došlo k rozdělení a vyplnění dotazníků vybranou cílovou skupinou. Celková délka sběru dat (zahájení domluvy, vyplnění i konečné předání výsledků) trvala sedm týdnů.

5 VYHODNOCENÍ VÝSLEDKŮ

V této kapitole bude shrnuto celkové dosažení výsledků získaných ze sociometrického dotazníku, na který jsem vypracovala sociometrické matice a sociogramy. Na poslední dvě položky tohoto dotazníku jsem vytvořila graf, který je pro danou situaci přehlednější. Dále jsem zpracovávala informace z doplňujících dotazníků od dětí, učitelky a asistentky pedagoga. Tyto data, společně s odpověďmi ze sociometrického dotazníku mi daly odpovědi na mé výzkumné otázky a cíle, které jsou znázorněné také pomocí grafů.

5.1 Sociometrické matice a sociometrické sociogramy

Z mého sociometrického šetření, dvaceti otázek, jsem vytvořila deset sociometrických matic. V dotazníku byly vždy dvojice otázek, z nichž jedna byla na kladné volby a druhá měla možnost záporné volby. Žákům jsem přiřadila písmena z abecedy od A po L, které v sociometrické matici dále používám. Vodorovně jsem zaznačila odevzdané volby žáků, a tak ve sloupcích mi vznikly volby obdržené. U každé sociometrické matice, jsem do kolečka zvýraznila volby žáků, které jsou vzájemné.

Sociometrické matice jsem vytvářela na základě sociometrických dotazníků. Výsledky jsem zobrazovala na terčových sociogramech. Ty tvoří kruhy s počtem obdržených voleb. Uprostřed je vždy žák s nejvíce obdrženými volbami. Pro lepší přehlednost jsou chlapci olemování čtverečkem a dívky kolečkem. Kladné volby znázorňují přímé čáry s šipkou na konci. Záporné volby se zobrazují přerušovanou čarou, také se šipkou na konci. Vzájemné volby jsou vyznačené modrou barvou.

Seznámení s dětmi

Celkem jsem tedy měla v jedné třídě třináct dětí. Jak jsem již zmiňovala, jde o osm chlapců a pět dívek. Pro můj výzkum bylo podstatné najít třídu, ve které budou děti s řečovým a sluchovým postižením v rovnoměrném poměru. Nebylo snadné, získat takový vzorek respondentů, ale nakonec se mi podařilo získat šest dětí s řečovými vadami a sedm dětí se sluchovým postižením. Zastoupení dětí s vadami řeči bylo v poměru 4:2 pro chlapce. Jak již bylo uvedeno, celkem bylo pět dívek, z čehož nám vyplývá, že sluchově postižené dívky byly tři a zbyly nám čtyři chlapci. Počet chlapců s vadami řeči a sluchovým postižením byl zcela vyrovnan. Děti s vadami řeči jsou: F, H, CH J, K a L. Zbylá písmena abecedy tedy: A, B, C, D, E, G a I jsou děti s vadami řeči.

5.2 Zpracování položek sociometrického dotazníku

Tato část se zabývá zpracováním sociometrického dotazníku, který je přiložen v příloze č. 1

Sociometrická matice pro první a druhou položku dotazníku

1. Napiš 3 jména spolužáků, kteří patří mezi tvé přátele.
2. Napiš 3 jména spolužáků, kteří nepatří mezi tvé přátele.

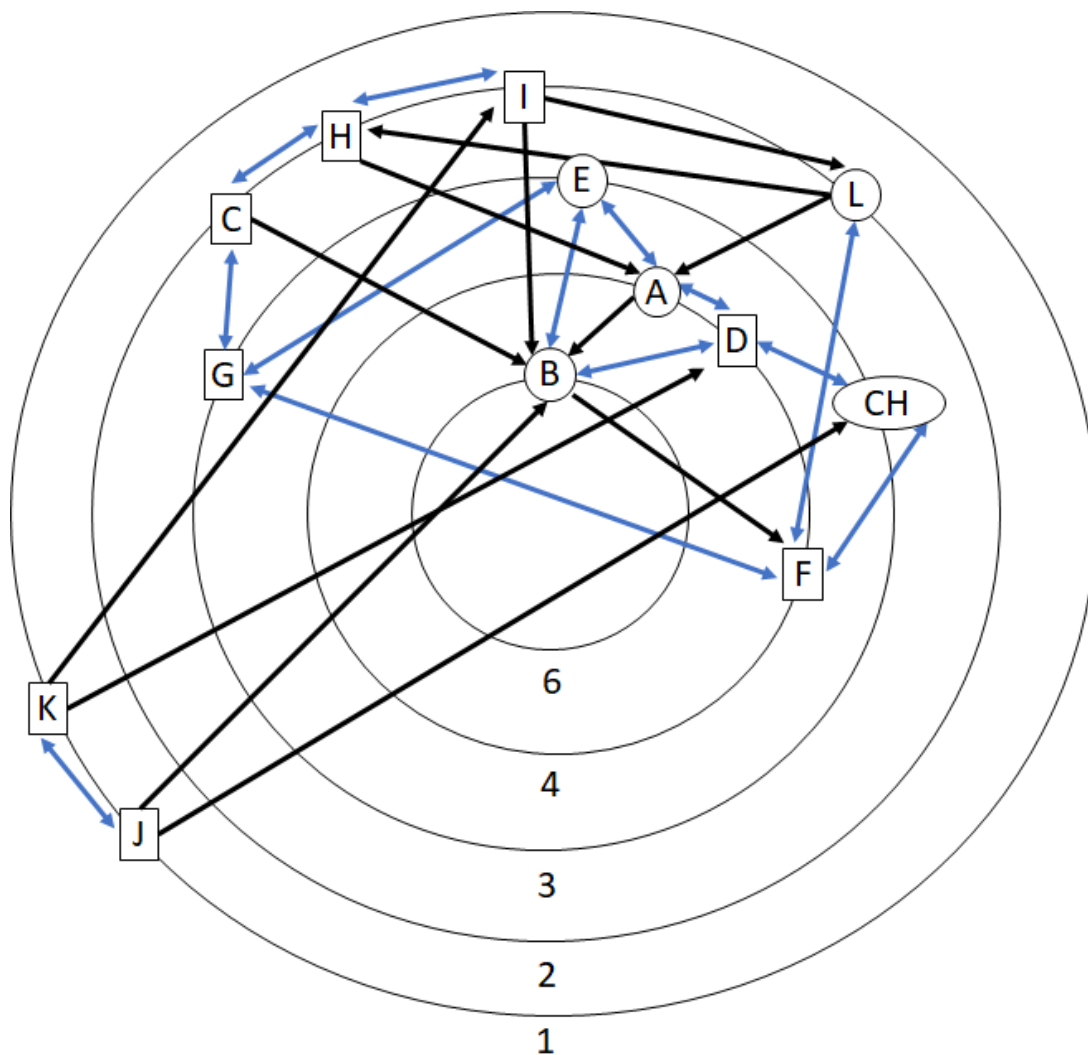
		Odevzdané volby															
		A	B	C	D	E	F	G	H	CH	I	J	K	L	+	-	Σ
A	X	+	-	+	+					-	-				3	3	6
B		X		+	+	+					-	-			3	2	5
C			X			-	+	+				-	-		3	3	6
D	+	+	-	X					-	+	-				3	3	6
E	+	+	-		X		+	-	-						3	3	6
F			-			X	+	-	+		-		+		3	3	6
G			+	+	+	X				-	-	-			3	3	6
H	+		+	-		-		X		+					3	2	5
CH	-		-	+	+				X				-		2	3	5
I	-	+		-			-	+		X			+		3	3	6
J		+	-	-					+		X	+	-		3	3	6
K			-	+			-			+	+	X	-		3	3	6
L	+					+	+		-		-	-	X		3	3	6
+	4	6	2	4	3	4	4	2	3	2	1	1	2	38			
-	2	0	7	3	0	2	2	3	3	4	5	3	3		37		
Σ	6	6	9	7	3	6	6	5	6	6	6	4	5				75

Tab. 1: Spolužáci, kteří jsou a nejsou přátelé.

Tato sociometrická matice nám ukazuje všechny odevzdané a obdržené volby, které děti provedly. Celkem se uskutečnilo sedmdesát pět voleb, z toho bylo třicet osm kladných a třicet sedm negativních. Ukázalo se zde dvanáct kladných vzájemných voleb a třináct záporných společných voleb. Jelikož v této sociometrické matici je počet vzájemných kladných i negativních voleb stejný, a to 13, rozhodla jsem se vypsát všechny tyto dvojice. Pro kladné volby jsou jimi: AD, AE, BD, BE, CG, CH, DCH, EG, FG, FCH, FL, HI, JK. A pro záporné volby jsou to dvojice: ACH, AI, CF, CJ, CK, DH, DI, FH, GI, GK, CHL, JL, KL.

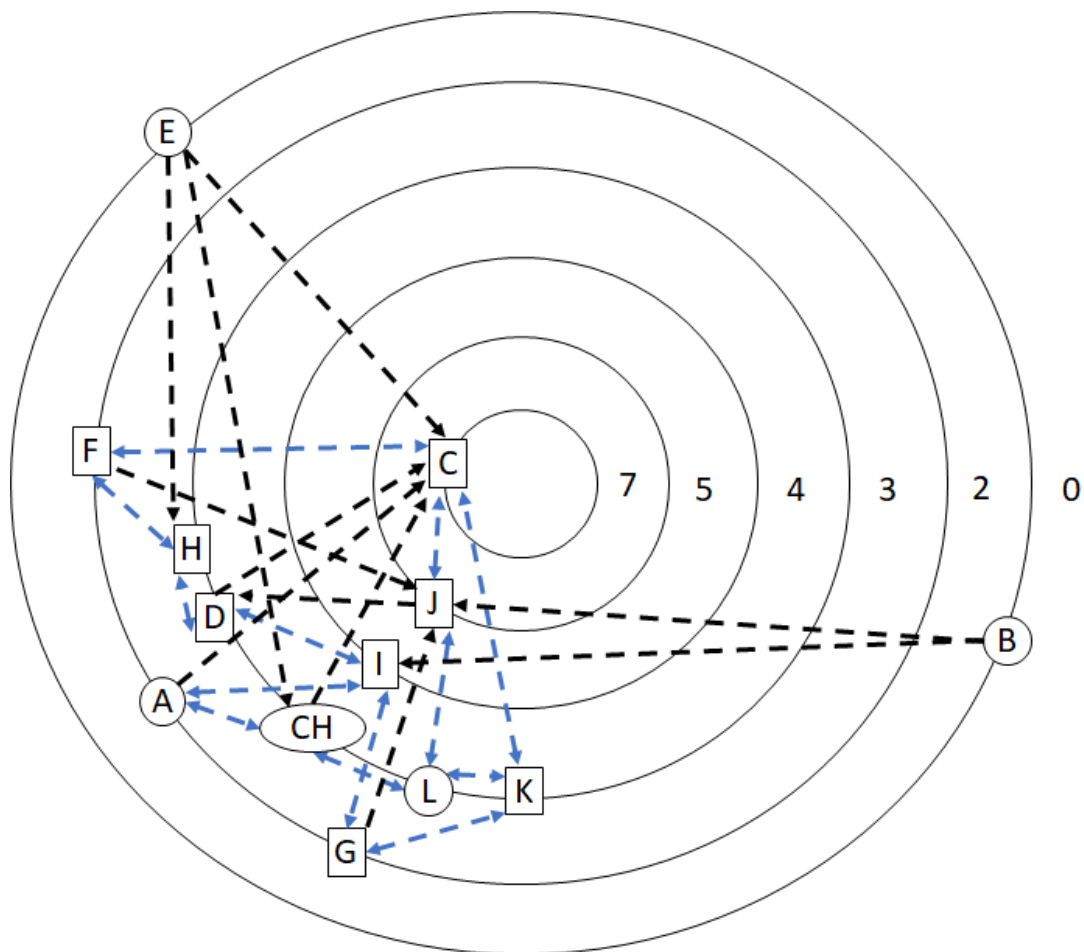
Sociogram pro první položku dotazníku – kladné volby

Sociogram č. 1: Spolužáci, kteří jsou přátelé.

Sociogram vytvořený na položku, koho považují žáci za svého kamaráda, můžeme vyčíst, že žákyně s písmenkem B, je považována pro šest ostatních spolužáků za kamarádku. Je pochopitelné, že každý ve třídě má různé kamarády. To se promítá i ve vzájemném vztahu chlapců K a J, kteří se vzájemně považují za kamarády a od nikoho jiného volbu nedostali. Další tři spolužáci označení písmeny F, D a A, kteří obdrželi čtyři volby, jsou považováni ostatními také za dobré kamarády.

Sociogram pro druhou položku dotazníku – záporné volby

Sociogram č. 2: Spolužáci, kteří nejsou přátelé.

Při dotazování žáků ve třídě, kdo ze spolužáků nepatří mezi jejich přátele, jsem zjistila, že nejméně kamarádský je chlapec označený písmenem C, který obdržel sedm voleb. V mírném odstupu se s pěti a čtyřmi volbami zobrazili žáci, také chlapci, s písmeny J a I. Ostatních zbylých deset žáků se umístilo na kružnicích sociogramu s hodnotami tři a dvě, s výjimkou dvou děvčat, která neobdrželi ani jeden hlas. V případě dívky s písmenem B, na položku, kdo nepatří mezi přátele, nezískala žádný hlas. To se slučuje i s předchozím sociogramem, kde je dívka považována za nejlepší kamarádku.

Sociometrická matice pro třetí a čtvrtou položku dotazníku

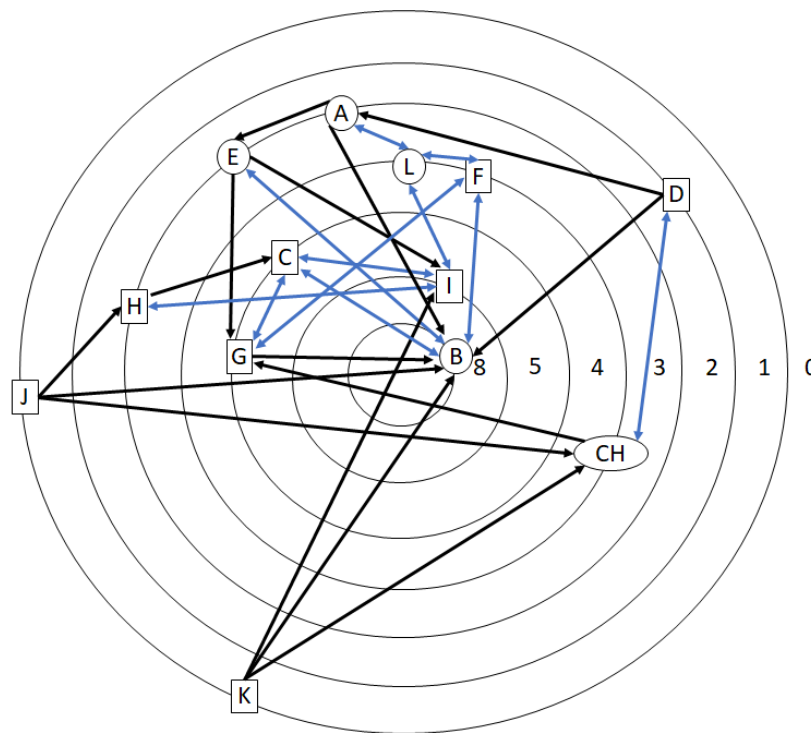
1. Napiš 3 jména spolužáků, se kterými bys nejraději seděl/a v lavici.
2. Napiš 3 jména spolužáků, se kterými bys nechtěl/a vůbec sedět v lavici.

		Odevzdané volby															
		A	B	C	D	E	F	G	H	CH	I	J	K	L	+	-	Σ
A	X	+			+	-	-							+	3	2	5
B		X	+	-	+	+					-		-		3	3	6
C		+	X			-	+				+		-		3	2	5
D	+	+	-	X					-	+	-				3	3	6
E		+	-		X		+				+	-	-		3	3	6
F	-	+				X	+	-				-		+	3	3	6
G		+	+			+	X	-	-			-			3	3	6
H			+		-	-	-	X			+				2	3	5
CH			-	+			+		X	-		-			2	3	5
I			+	-					+	-	X	-		+	3	3	6
J		+		-	-		-	+	+		X				3	3	6
K		+			-		-		+	+		X			3	2	5
L	+			-		+					+		-	X	3	2	5
+	2	8	4	1	2	3	4	2	3	5	0	0	3	37			
-	1	0	3	4	3	3	4	3	2	3	4	5	0		35		
Obdržené volby	Σ	3	8	7	5	5	6	8	5	5	8	4	5	3			72

Tab. 2: Spolužáci, se kterými by rádi nebo nerádi seděli.

Na vyobrazené matici nevidíme příliš velký rozdíl v počtu kladných a záporných volbách. Převažují volby kladné, s počtem třiceti sedmi, avšak záporné volby jsou za kladnými pouze o dvě příčky níž. Celkem bylo obdrženo a odevzdáno sedmdesát dva voleb. Vzájemné vztahy mezi žáky se i u této matice vyskytují v hojném počtu. Pro kladné volby je to číslo jedenáct a pro záporné volby pouze číslo sedm. Pro lepší přehlednost vzájemných kladných voleb jsem vypsala dvojice, které tak učinily – AL, BC, BE, BF, CG, CI, DCH, FG, HI, IL.

Sociogram pro třetí položku dotazníku – kladné volby

Sociogram č. 3: Spolužáci, se kterými by rádi seděli.

U tohoto sociogramu opět můžeme vidět, že se dívka označená písmenem B, vyskytuje uprostřed, s nejvíce obdrženy hlasy. Osm žáků by rádo sedělo v lavici s touto žačkou. Dva žáci neobdrželi žádnou kladnou volbu. U chlapce s písmenem K si to můžeme velice přesně ověřit i v následujícím sociogramu, kde získal nejvíce voleb. Stejně tak i u žáka D, s jednou volbou. Ostatní žáci nejsou plně preferováni, avšak ani úplně vyřazeni.

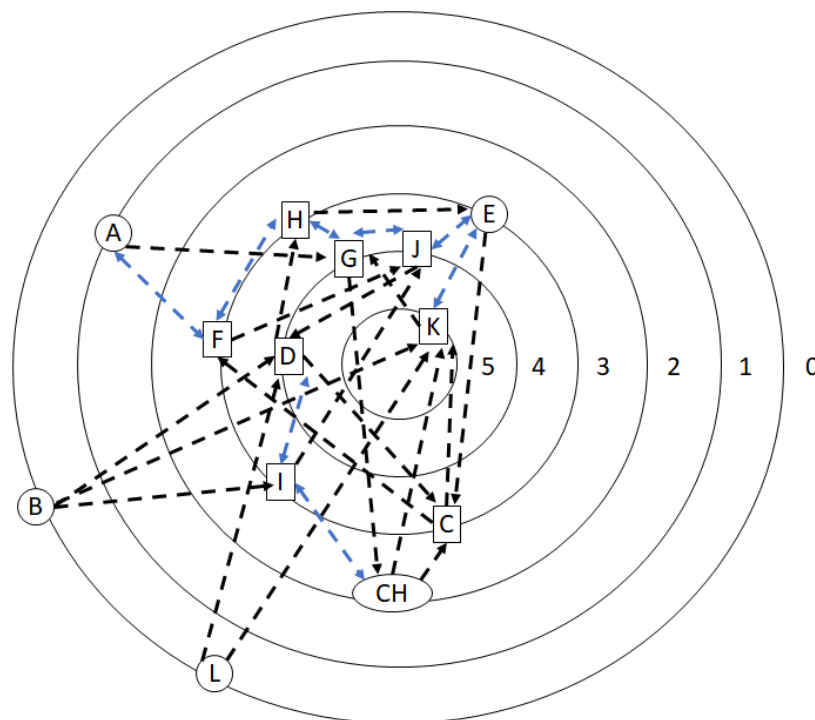
Odůvodnění výběru spolužáků v přímé citaci.

Zvolení žáci a odůvodnění jejich výběru			
A	E - abych si mohli povídat	B - je moje kamarádka	L - také je moje kamarádka
B	C - nejlepší kamarádi a bavít	E - nejlepší kamarádi a bavít	F - nejlepší kamarádi a bavít
C	I - jsme bratřenci	A - jsme kamarádky	G - jsme synovec
D	B - protože se mi líbí	CH - ať jsme si povídali	A - ať jsem s ní povídali
E	B - bychom povídali	G - bychom povídali	I - líbí se mi
F	B - je hezká	L - líbí se mi	G - nej kamarád
G	C - kamarádi	F - nejlepší kamarád	B - je hezká

H	C - bavíme se	I - nejlepší kamarád	
CH	D - kamarád	G - líbí se mi	
I	C - bratranec	H - srandovní	L - kamarádka
J	CH - mluvily bysme	B - je super	H - je kamarád
K	I - radijou pořád	B - radijou pořád	CH - radijou pořád
L	A - moje kamarádka	F - mám ho ráda	I - kamarád

Tab. 3: Důvod výběru spolužáků, se kterými by chtěli sedět.

Sociogram pro čtvrtou položku dotazníku – záporné volby

Sociogram č. 4: Spolužáci, se kterými by neradi seděli.

Chlapec K obdržel od pěti spolužáků záporné hlasy, jsou to žáci, kteří by s rozhodně nechtěli sedět v lavici. Nápodobně i chlapci J a D, se čtyřmi zápornými volbami, kteří v předcházejícím sociogramu obdrželi nula a jeden hlas. Na další třetí příčce se umístovali zbylí chlapci a dívka E, kteří sice dostali záporné volby, že by ostatní s nimi nechtěli sedět, ale v předešlém sociogramu, neskončili nejhůře a pár spolužáků by je jako spolusedící přijmulo. Žačka B, by měla jisté, že by s ní někdo chtěl sedět. U dívky L, by se dalo předpokládat, že pokud by si měli ostatní spolužáci vybrat, jestli chtějí sedět s dívkou L nebo samostatně, vybrali by si ji jako spolusedící.

Odůvodnění výběru spolužáků v přímé citaci.

Zvolení žáci a odůvodnění jejich výběru			
A	F - protože je zlobivý	G - protože je trochu zlobivý	
B	D - pořád otravuje	J - pořád ruší	I - pořád provokuje
C	J - nemám ho rád	F - neumí chovat slučně	
D	I - proto mě otravuje	C - proto mě dělá blbosti	H - proto neumí ukazovat tak já dlouho nerozumím
E	C - zlobí	J - nemám ho ráda	K - prudí
F	H - nebavíme se	A - nekomunikujem	J - zlobí
G	CH - něco chce	J - vyrušuje	H - nechápu ho
H	G - zlobí	F - nebavím se	E - otravuje
CH	K - vyrušuje	C - hlučí ve vnitř	I - nemám ráda
I	D - furt chce pomoci	J - nerozumíme si	CH - napovídání si
J	G - není úplný kamarád	D - neučí se	E - neplní vše
K	G - nemám ho rát	E - vyrušuje	
L	D - provokuje mě	K - furt mluví	

Tab. 4: Důvod výběru spolužáků, se kterými by nechtěli sedět.

Sociometrická matice pro pátou a šestou položku dotazníku

1. Napiš 3 jména spolužáků, se kterými bys chtěl/a jet na výlet.
2. Napiš 3 jména spolužáků, se kterými bys nechtěl/a jet na výlet.

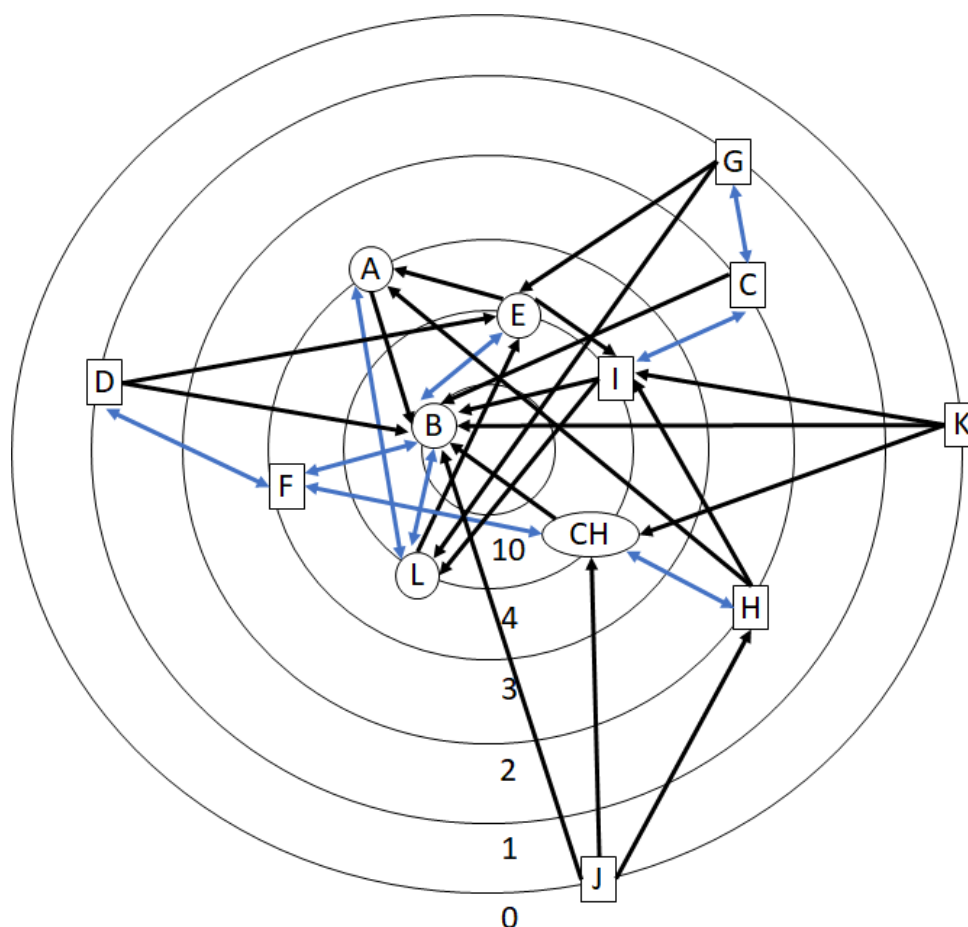
	Odevzdané volby															
	A	B	C	D	E	F	G	H	CH	I	J	K	L	+	-	Σ
A	X	+				-	-					-	+	2	3	5
B		X	-		+	+							+	3	1	4
C		+	X			-	+			+	-			3	2	5
D		+	-	X	+	+			-	-				3	3	6
E	+	+	-		X					+	-	-		3	3	6
F	-	+		+		X			+		-	-		3	3	6
G			+		+		X	-		-	-		+	3	3	6
H	+							X	+	+	-	-	-	3	3	6
CH		+	-			+	+	X		-	-			3	3	6
I		+	+	-						X	-	-	+	3	3	6
J		+	-			-	-	+	+		X			3	3	6
K	-	+			-				+	+	-	X		3	3	6
L	+	+		-	+						-	-	X	3	3	6
+	3	10	2	1	4	3	1	2	4	4	0	0	4	38		
-	2	0	5	2	1	3	2	1	1	2	9	7	1		36	
Obdržené volby	Σ	5	10	7	3	5	6	3	3	5	6	9	7	5		74

Tab. 5: Spolužáci, se kterými by jeli nebo nejeli na výlet.

Při pohledu na sociometrické matice by se mohlo zdát, že jsou stejné, ovšem každá se mírně liší. Vidíme, že celkem bylo obdrženým a odevzdaných voleb sedmdesát čtyři, z toho třicet

osm kladných a třicet šest záporných. Jak vidíme, i v případě těchto žáků deváté třídy tomu tak je. Mezi kladnými a zápornými volbami není velký rozdíl, ale přesto převažují volby pro člověka příjemnější. Ukazuje nám to tak i počet osmi kladných vzájemně předaných hlasů. Jsou jimi dvojice: AL, BE, BL, CG, CI, DF, FCH, HCH. Ze všech kladných voleb, měla žákyně označená písmenem B, doposud vždy alespoň dva zpětné hlasy.

Sociogram pro pátou položku dotazníku – kladné volby

Sociogram č. 5: Spolužáci, se kterými by chtěli jet na výlet.

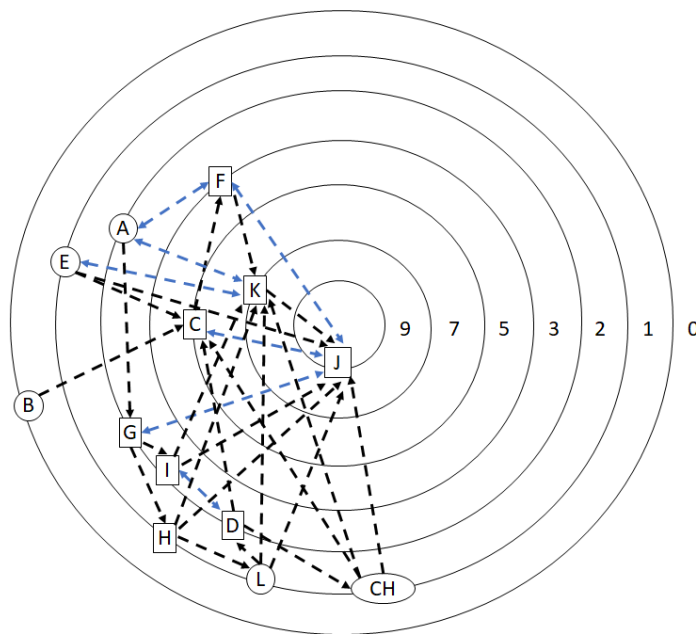
Sociogram pro pátou položku, zjišťující kladné vztahy, na téma, s kterým spolužákem, by žáci chtěli jet na výlet, dopadla tímto způsobem. Opět se nám uprostřed s nejvíce obdrženími hlasy ukázala dívka B, která obdržela dohromady deset hlasů a velkým náskokem odskočila od ostatních spolužáků. O poznání hůř dopadli chlapci J a K, kterým nikdo nedal žádný hlas i přesto, že oni by s ostatními spolužáky jeli rádi na výlet.

Odůvodnění výběru spolužáků v přímé citaci.

Zvolení žáci a odůvodnění jejich výběru			
A	L - protože se rozumíme	B - cítím se s ní dobře	
B	F - bavit, pokecat	E - spolu-kamarádská	L - klidná
C	I - vtipny	G - klidný	B - umí chovat slučně
D	B - protože se mi líbí	F - ať jsme si povídali na lavici	E - ať jsme chodili po cestě
E	B - trávit více času	A - kamarádská	I - srandovní
F	D - více se bavit	B - nejka	CH - klidná
G	E - spolu - zábavná	F - nejlepší kamarád	B - je hezká
H	CH - bavíme se	A - bavíme se	I - nejlepší kamarád
CH	H - bavíme se	B - nápady	F - dokáže se bavit
I	C - zábavný	L - milá	B - reprezentuje
J	B - dobrá	H - bavic	CH - kamarádská
K	CH - zábavná	I - spolucentujeme	B - je hodná
L	B - v pohodě	A - všude spolu jsme	F - vtipný

Tab. 6: Důvod výběru spolužáků, se kterými by chtěli jet na výlet.

Sociogram pro šestou položku dotazníku – záporné volby

Sociogram č. 6: Spolužáci, se kterými by nechtěli jet na výlet.

Z předešlého sociogramu jsme zjistili, že chlapec J a K neobdrželi žádný hlas. Nyní hlasy sice mají, ale nejsou to hlasy pro jejich dobro. Devět žáků uvedlo, že by za žádnou cenu s chlapcem J na výlet nejelo. Obdobně dopadl i chlapec K, který získal pouze o dva hlasy méně. Dále by děti nebyly moc rády, kdyby měly jet na výlet s chlapcem C, který měl pět záporných voleb. U ostatních žáků se to pohybovalo od jednoho hlasu po tři. Výjimkou byla

opět dívka B, která neobdržela žádnou volbu, což je důkazem její obliby. Tato dívka dala pouze jednu zápornou volbu.

Odůvodnění výběru spolužáků v přímé citaci.

Zvolení žáci a odůvodnění jejich výběru			
A	F - je neposlušný	K - protože utíká od učitelek	G - také je naposlušný
B	C - lenivý		
C	F - neumí chovat slučně	J - nechce na výlet	
D	I - proto se ho nelíbín	C - proto se ho nelíbín	CH - proto je nemocná
E	C - neumí se chovat	J - neumí se chovat	K - neumí se chovat
F	J - vyrušuje	K - nedává pozor	A - tichá
G	J - nebudím dát pozor	H - nerozumí me si	I - nebavím se
H	J - ruší	K - ruší	L - hlučná
CH	J - nechce se mu	K - nechová dobře	C - líný
I	J - nebavíme se	D - chce vodit za ruku	K - utíká
J	C - nevnímá učitelku	F - nemá mě rád	G - nebavíme se
K	A - žaluje	J - dělá kraviny	E - necestuje
L	J - neposlouchají	K - neposlouchají	D - zlobí

Tab. 7: Důvod výběru spolužáků, se kterými by nechtěli jet na výlet.

Sociometrická matice pro sedmou a osmou položku dotazníku

1. Se kterými 3 spolužáky bys nejraději chtěl/a být v chatce na škole v přírodě?
2. Se kterými 3 spolužáky bys vůbec nechtěl/a být v chatce na škole v přírodě?

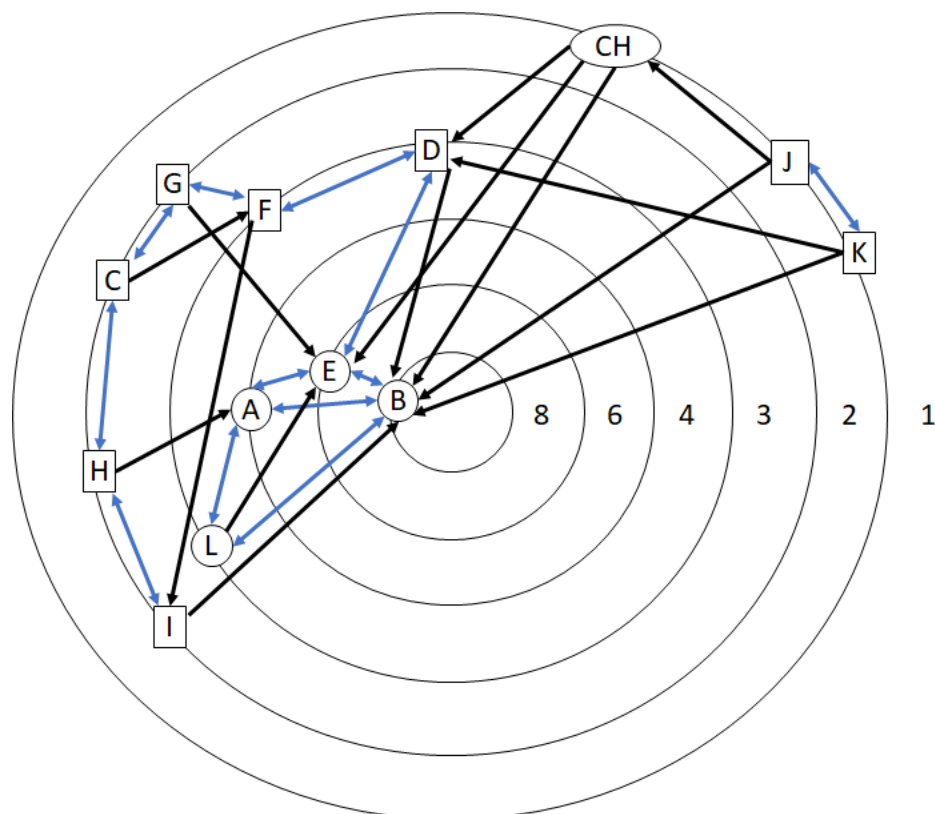
	Odevzdané volby														+	-	Σ
	A	B	C	D	E	F	G	H	CH	I	J	K	L				
A	X	+			+	-	-							+	3	2	5
B	+	X			+									+	3	0	3
C			X	-		+	+	+							3	1	4
D		+	-	X	+	+	-		-						3	3	6
E	+	+			X				-	-	-	+			3	3	6
F	-			+		X	+	-		+					3	2	5
G	-		+		+	+	X		-		-				3	3	6
H	+		+	-	-	-	X			+					3	3	6
CH		+	-	+	+			X		-	-				3	3	6
I		+	-					+	-	X					2	2	4
J		+	-	-			-		+		X	+			3	3	6
K		+	-	+	-						+	X			3	3	6
L	+	+			+	-					-	-	X		3	3	6
+	4	8	2	3	6	3	2	2	1	2	1	1	3	38			
-	2	0	5	3	2	2	4	2	3	1	4	3	0		31		
Obdržené volby	Σ	6	8	7	6	8	5	6	4	4	3	5	4	3			69

Tab. 8: Spolužáci, se kterými by chtěli nebo nechtěli být v chatce na škole v přírodě.

Uvedená matice nám znázorňuje třicet osm kladných voleb, třicet jedna záporných voleb a dohromady nám žáci odevzdali a obdrželi šedesát devět voleb. Vidíme, že počet záporných

voleb celkem klesl, oproti předchozím maticím, kdy se číslo lišilo zhruba o dvě místa. Nejvíce získaných kladných voleb bylo šest a záporných pět. Když se na to podíváme opět ze stránky vzájemně daných voleb dostaneme se k počtu dvanáct pro kladné volby a šest pro záporné. Žáci se za dobu devíti let musejí poměrně dobře znát, a proto jejich odpovědi začaly nabývat na hodnotě. Už nepsali pouze své kamarády, ale i žáky o kterých vědí, jak se chovají v určité situaci.

Sociogram pro sedmou položku dotazníku – kladné volby

Sociogram č. 7: Spolužáci, se kterými by chtěli být v chatce na škole v přírodě.

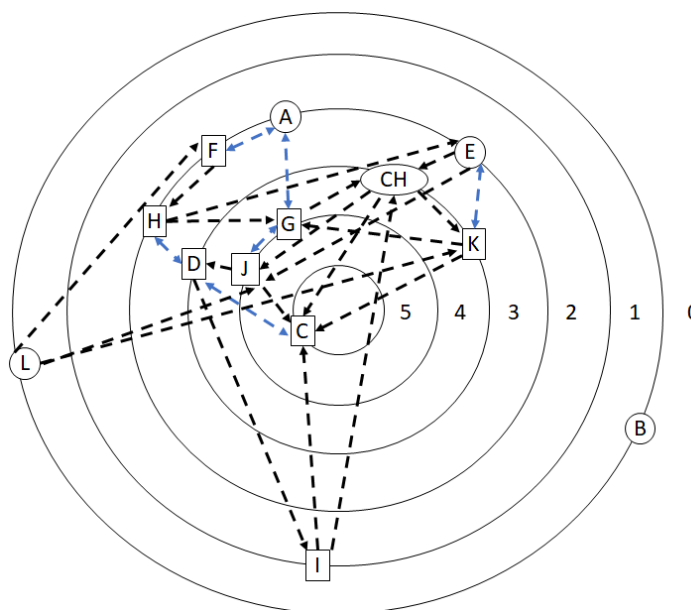
Na tomto sociogramu jsou sice ve větší míře hlasy jednostranné, ale objevuje se tu i mnoho hlasů vzájemných. S nejvíce hlasy, osmi, se uprostřed vyobrazila opět dívka B. V jejích závěsu o dva hlasy méně se udržela dívka E poté zase o dva hlasy méně dívka A. Ostatní žáci se pak obdrželi počty hlasů tři, dva a jeden. V tomto případě tu nebyl žák, který by nedostal žádnou volbu. Chlapci při výběru volili nejen své spolužáky, ale i spolužačky. Stejně tomu tak bylo i obráceně, ve dvou případech, kdy dívky vybraly chlapce.

Odůvodnění výběru spolužáků v přímé citaci.

Zvolení žáci a odůvodnění jejich výběru			
A	B - je hodná, vymýšlí různé hry	E - je hodná	L - povídáme si někdy
B	E - pokecat	A - klidná	L - hodná
C	G - nevím	F - nevím	H - nevím
D	B - ať jsme byli spolu	E - ať jsme byli spolu	F - ať jsme si hráli
E	L - klidná	B - pořádná	A - hodná
F	D - povídat se	I - nevadí mi	G - kamarád
G	C - kamarád	E - jsme zábavní	F - jsme furt spolu
H	C - jsme dobrá parta	I - jsme dobrá parta	A - abych s ní byl
CH	B - říká příběhy	D - známe se slouho	E - víc poznat
I	H - kamarád	B - líbí se mi	
J	A - bychom si říkali	CH - líbí se mi	K - kamarád
K	J - kamarád	D - kamarád	B - je hezká
L	B - hodná	A - uklízí	E - dělá znavu

Tab. 9: Důvod vývěru spolužáků, se kterými by chtěli být v chatce na škole v přírodě.

Sociogram pro osmou položku dotazníku – záporné volby

Sociogram č. 8: Spolužáci, se kterými by nechtěli být v chatce na škole v přírodě.

Podíváme-li se na tento sociogram vidíme, že je velmi odlišný od předcházejícího. Počet vzájemných vztahů rapidně klesl. Žákyně B a L neobdrželi žádnou zápornou volbu, tudíž by se vždy našel někdo, kdo by s nimi na chatce byl. Překvapením je, že dívka B u této položky nedala ani jednu volbu. Stala se tak pro tuto matici izolátem třídy, kdy hlasy nedala ani

neobdržela. S největším počtem negativních voleb se ukázal chlapec C, který jich obdržel pět. Tento chlapec ovšem udělil pouze jednu zápornou volbu, kterou měl vzájemnou se spolužákem D. Těsně za tímto chlapcem se umístili hned dva chlapci J a G.

Odůvodnění výběru spolužáků v přímé citaci.

Zvolení žáci a odůvodnění jejich výběru			
A	F - provokoval by mě	G - nebavíme	
B			
C	D - nechci ho pomáhat		
D	I - ať mě neotravoval	C - proto se ho nelíbím	H - proto nejsme spolu
E	J - dělá nepořádek	K - nelíbí se mi	CH - hučná
F	A - ignoruje mě	H - nekamarádi	
G	A - nemluvíme	CH - má mě ráda	J - dělí svinčík
H	D - není kamarád	G - nemá mě rád	E - nepřjemná
CH	C - nechci moc času	K - je zlý	J - líný
I	D - otravoval by	CH - není humorná	
J	D - neumí se chovat	G - nerozumíme si	C - schová věci
K	E - nemáme si co říct	G - jsou spolu a zlobí	C - jsou spolu a zlobí
L	K - neumí se chovat	J - je hluchý	F - má mě rád

Tab. 10: Důvod výběru spolužáků, se kterými by nechtěli být v chatce na škole v přírodě.

Sociometrická matice pro devátou a desátou položku dotazníku

1. Napiš 3 spolužáky, které by sis vybral/a jako vedoucí výletu.
2. Napiš 3 spolužáky, které by sis nevybral/a jako vedoucí výletu.

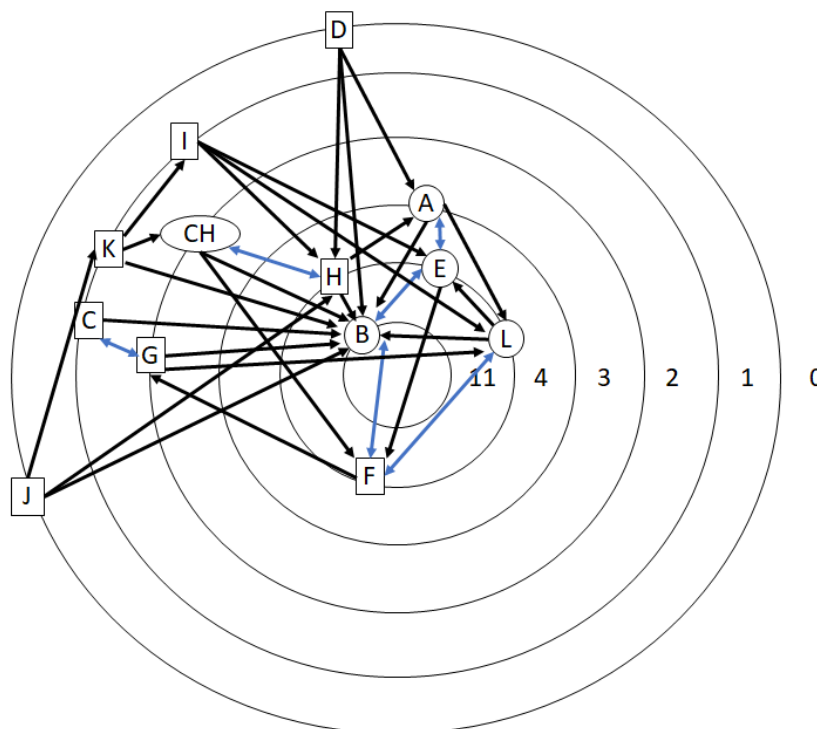
		Odevzdané volby																
		A	B	C	D	E	F	G	H	CH	I	J	K	L	+	-	Σ	
Obdržené volby	A	X	+	-		+	-					-			+	3	3	6
	B	-	X			+	+					-	-		2	3	5	
	C		+	X	-		-	+				-			2	3	5	
	D	+	+	-	X			-	+			-			3	3	6	
	E	+	+	-	-	X	+						-		3	3	6	
	F	-	+	-			X	+					-	+	3	3	6	
	G		+	+				X	-					-	+	3	2	5
	H	+	+						X	+				-	-	3	2	5
	CH	-	+				+	+	X		X	-			3	2	5	
	I	-		-	+		-	+			X			+	3	3	6	
	J		+			-	-	+				X	+		3	3	6	
	K		+	-	-						+	+	X	-	3	3	6	
	L		+	-		+	+							X	3	2	5	
		+	3	11	1	0	4	4	2	4	2	1	0	1	4	37		
	-	4	0	7	3	1	3	2	1	1	4	2	5	2		35		
	Σ	7	11	8	3	5	7	4	5	3	5	2	6	6			72	

Tab. 11: Spolužáci, které by si vybrali nebo nevybrali za vedoucí výletu.

Sociometrická matice ukazující nám volby směřované opět k výletu z trošku jiného náhledu.

Položky dotazníku nesměřovali k partě, se kterou by si žáci výlet rádi představili, ale k vedoucímu, kterému by výlet svěřili do rukou. Počet kladných a záporných voleb je téměř vyrovnán, v poměru třiceti sedmi ku třiceti pěti pro pozitivní vztahy. Dohromady tak žáci provedli sedmdesát dva voleb. Oproti předchozím maticím počet vzájemných kladných i záporných voleb klesá, především těch kladných. Pozitivně vzájemně uložených hlasů bylo šest, a to mezi žáky: AE, BE, BF, CG, FL a HCH. Negativně hodnotících vzájemných vztahů bylo pět. Šlo o vztahy mezi žáky: AF, AI, CD, CF a CCH.

Sociogram pro devátou položku dotazníku – kladné volby

Sociogram č. 9: Spolužáci, které by si vybrali jako vedoucí výletu.

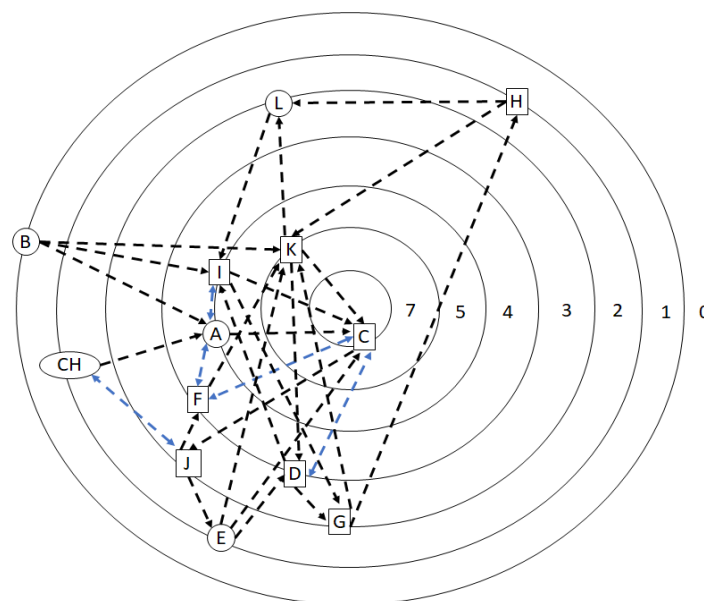
Za nejlepšího vedoucího výletu byla považována dívka B, které dalo svůj hlas jedenáct spolužáků a pouze jeden žák třídy by ji neviděl jako dobrou vedoucí výletu. S velkým bodovým odstupem a počtem čtyř hlasů se umístily hned dvě dívky E, L a také dva chlapci H a F. Tyto žáky, by ostatní spolužáci po dívce B brali jako druhé nejlepší vedoucí výletu. Z ostatních žáků se šest umístilo v rozmezí od jednoho hlasu po tři. Jedna dívka B a jeden chlapec C se rozhodli, pro svého vedoucího výletu, zvolit jen dva spolužáky. Za to dva chlapci J a D nedostali žádný hlas, přitom každý udělili plný počet hlasů (tři).

Odůvodnění výběru spolužáků v přímé citaci.

Zvolení žáci a odůvodnění jejich výběru			
A	B - pomáhá mi někdy	E - je hodná, upřímná	L - je hodná
B	F - jsi výborný	E - hodná	
C	B - nevím	G - nevím	
D	B - protože je dobrá	H - proto má dobrý sluch	A - proto je šikovná
E	A - umí vézt	B - vůdčí	F - je v poho
F	B - dobré nápady	G - rád poznává nový	L - aktivní
G	C - kamarád	B - chytrá	L - umí to moc
H	A - kamarádka	CH - dobrá kamarádka	B - šikovná
CH	B - má rozum	F - rozhoduje	H - není hloupý
I	H - udělá srandu	L - chová se slušně	E - vzorná
J	H - kamarád	K - rozumíme si	B - zná moc míst
K	B - učí se dobře	CH - chytrá	I - kamarád
L	B - ráda cestuje	F - udělal dobrý výlet	E - hodná

Tab. 12: Důvod výběru spolužáků, které by chtěli jako vedoucí výletu.

Sociogram pro desátou položku dotazníku – záporné volby

Sociogram č. 10: Spolužáci, které by si nevybrali jako vedoucí výletu.

Žákyně B při záporných volbách nedostala žádnou volbu. Dvě dívky CH a E a chlapec H obdrželi pouze jednu zápornou volbu, což je stále dobré skóre, jelikož jsou ve třídě i žáci s vyšším počtem hlasů jako např. G, F, A nebo K, kteří dostali výši počtu hlasů v pořadí dva,

tří, čtyři a pět. S nejvyššími zápornými hlasy byl žák C, kterého by sedm žáků ze třídy nepochybně nechťelo jako vedoucího školního výletu. To, že v jednom sociogramu žák nedostane žádnou volbu, neznamená, že v opačném sociogramu bude na přičkách nejsilnějších. Dvojice chlapců J a D jsou toho přímým důkazem, kdy první chlapec obdržel dva hlasy a druhý tři.

Odůvodnění výběru spolužáků v přímé citaci.

Zvolení žáci a odůvodnění jejich výběru			
A	I - dlouho přemýšlí	C - také dlouho přemýšlí	F - dělá blbosti
B	I - se zlobí	A - nuda	K - jsi zlý
C	F - neumí chovat slučně	J - netrefil by kam jít na orientaci	D - nechci ho pomáhat, protože nemusel. Bych tahat za ruku.
D	I - proto má problém mezi učením	C - proto neumí co dělat	G - proto není správný
E	D - nerozhodný	K - nemám ho rád	C - hluchý
F	A - nerada vymýšlí	C - předvádí se	K - nafoukaný
G	K - dělá binec	H - nikde by nešel	
H	L - neví co chce	K - není fyzický	
CH	A - moc kecá	J - nic nedělá	
I	C - nedohodli jsme se	G - neorganizuje	A - není chytrá
J	E - není chytrá	CH - tvořit neumí	F - nebavíme se
K	D - nemá nápady	L - špatná v kolektivu	C - moc mluvný
L	C - není slušný	I - chová se škaredě	

Tab. 13: Důvod výběru spolužáků, které by si nevybrali jako vedoucí výletu.

Sociometrická matice pro jedenáctou a dvanáctou otázku dotazníku

1. Napiš 3 spolužáky, které by sis vybral/a, kdybyste měli úkol rozdělit se do dvojic.
2. Napiš 3 spolužáky, které by sis nevybral/a, kdybyste měli úkol rozdělit se do dvojic.

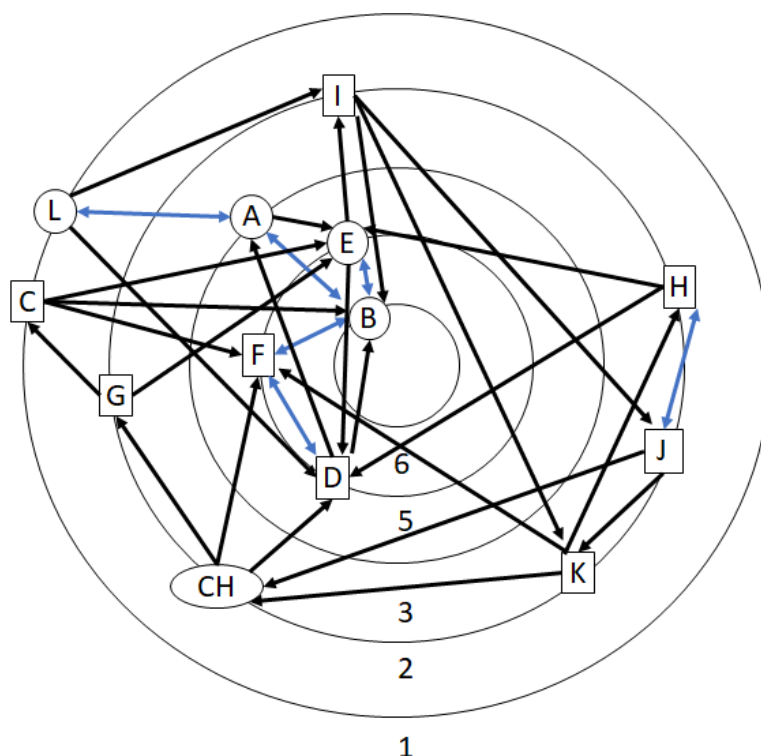
	Odevzdané volby														+	-	Σ		
	A	B	C	D	E	F	G	H	CH	I	J	K	L						
A	X	(+)				+	-	-						(-)	(+)	3	3	6	
B	(+)	X				(+)	(+)							-	(-)	3	2	5	
C			+	X	(-)	+	+		-							3	3	6	
D			+	+	(-)	X		(+)								3	3	6	
E			(+)	-	+	X										3	2	5	
F			(-)	(+)		(+)	-	X	+							3	3	6	
G			(-)			+	-	+	X							2	3	5	
H						+	+	-	X	-		(+)	-			3	3	6	
CH						+	+	+	X	(-)	-		(-)			3	3	6	
I						+				(-)	X	+	+			3	3	6	
J									(+)	+		X	+	-		3	2	5	
K																3	3	6	
L																X	3	2	5
+	3	6	1	5	5	5	2	2	2	2	2	2	2	1		38			
-	3	1	3	2	3	1	3	1	4	2	7	3	2			35			
Obdržené volby	Σ	6	7	4	7	8	6	5	3	6	4	9	5	3				73	

Tab. 14: Spolužáci, které by si vybrali nebo nevybrali při rozdělení do dvojic.

Šestá sociometrická matice nám opět ukazuje vysoký počet kladných i záporných voleb.

Z toho je třicet osm kladných a třicet pět záporných. Dohromady nám to dalo sedmdesát tři odevzdaných a obdržených voleb mezi všemi žáky třídy. Počty vzájemných negativních voleb převyšují kladné o jednu hodnotu. Těmi jsou vztahy mezi žáky, kdy si vzájemné kladné volby dávají chlapci mezi sebou a totéž dělají i dívky, výjimkou je dvojice BF, mezi dívkou a chlapcem. U některých dvojic jako např. BE, DF jsem vzájemný vztah trochu očekávala, jelikož jsou dobrými přáteli a volili se skoro ve všech předchozích sociometrických maticích.

Sociogram pro jedenáctou položku dotazníku – kladné volby

Sociogram č. 11: Spolužáci, které by si vybrali při rozdělení do dvojic.

Jak je patrné není tento sociogram příliš úhledný, je totiž složité vytvořit dokonalý sociogram, ve kterém by se volby vzájemně nepřekrývaly. I přesto, že jsou volby tažené přes sebe, můžeme z něj mnohé vyčíst. Nejnižší hodnotou je číslo jedna, na které se umístil chlapec C a dívka L. Tyto žáky by si ostatní vybrali, při rozdělování do dvojic, až v krajní nouzi. Pět žáků se umístilo na hodnotě dvou voleb, která byla nejobsazenější. Každý ze třech zmíněných žáků D, E, F, dostal od ostatních pět kladných voleb, byly by druhými nejvíce žádanými

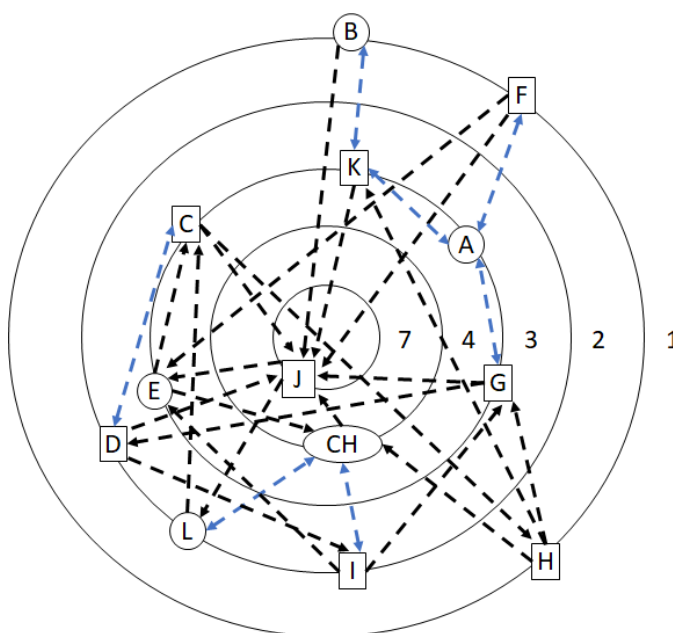
žáky při rozdělování do dvojic. Dívka B obdržela pouze o jednu volbu vyšší počet hlasů od ostatních.

Odůvodnění výběru spolužáků v přímé citaci.

Zvolení žáci a odůvodnění jejich výběru			
A	B - pomáhá mi to vysvětlit	E - pracovala se mnou dobře	L - taky mi trochu pomáhá
B	E - umí	F - silný	A - chytrá
C	B - chytrá	E - chytrá	F - chytrý
D	B - proto ona dobře pracuje	A - ať jsme pracovali rychle	F - proto se pomáháme
E	B - je chytrá	I - abych s ním byla	D - silný
F	B - mazaná	D - vtipný	G - zdatný
G	E - hodná	C - vycházíme spolu	
H	J - soutěživí	D - dobrý v počítání	E - chytrá
CH	G - byla bych s ním	F - vynalézá	D - kamarád
I	B - dospělý	K - rychlí	J - nerozumí ostatním
J	K - sportovní	H - silak	CH - abych s ní byl
K	H - sportovní	CH - pracovitá	F - pálí mu
L	A - radí mi	F - chytrý	I - bojovný

Tab. 15: Důvod výběru spolužáků, které by si vybrali při rozdělení se do dvojic.

Sociogram pro dvanáctou položku dotazníku – záporné volby

Sociogram č. 12: Spolužáci, které by si nevybrali při rozdělení do dvojic.

Chlapci, kterému bylo přidělené písmeno J, v záporných volbách obdržel nejvyšší počet voleb. Sedm žáků by s ním nechtělo být ve dvojici, a vybrali by si jiné spolužáky. Druhým nejméně vybíraným žákem by byla dívka CH, která obdržela o tři hlasy méně než chlapec

J. Pro zbytek spolužáků, by asi taky nebyla úplně nejvhodnější při rozdělování se do dvojic. Zbytek dětí se umístil na hranici třech, dvou a jednoho hlasu. Dívka B, která se umístila na příčce jednoho hlasu a dala své hlasy pouze dvěma žákům ze třídy. Tato dívka spolu s chlapci F a H, a také především tři spolužáci, kteří obdrželi dva hlasy, by třeba po změně chování, příště mohli získat ještě méně hlasů nebo vůbec žádný.

Odůvodnění výběru spolužáků v přímé citaci

Zvolení žáci a odůvodnění jejich výběru			
A	F - nepomáhal by mi	G - spíš dělá soutěže sám	K - neumí dělat soutěže
B	J - neumí	K - neposlouchat mě	
C	D - nevím	H - nevím	F - nevím
D	I - proto nic neumí	C - proto nic neumí	J - ať jsme neměli problém
E	C - neposlouchal by	CH - hádaly by sme se	
F	J - nechová se dobře	E - slabá	A - nevzdělaná
G	A - nedohodnem se	D - slabí	J - nerozumný
H	K - nechce se mu	G - nedomluví se	CH - nevím
CH	L - není kamarádka	I - nerad je se mnou	J - je sám rád
I	G - pomalý	E - není šikovná	CH - netýmová
J	L - nekamošíme	E - blbá	
K	B - nechtěla by se mnou být	A - neumí bavit	J - nešlo by to
L	CH - nejsme kamarádky	J - hloupí	G - nedomluvení

Tab. 16: Důvod výběru spolužáků, které by si nevybrali při rozdělení se do dvojic.

Sociometrická matice pro třináctou a čtrnáctou položku dotazníku

1. Napiš 3 jména spolužáků, které by sis pozval/a na oslavu svých narozenin.
2. Napiš 3 jména spolužáků, které by sis nepozval/a na oslavu svých narozenin.

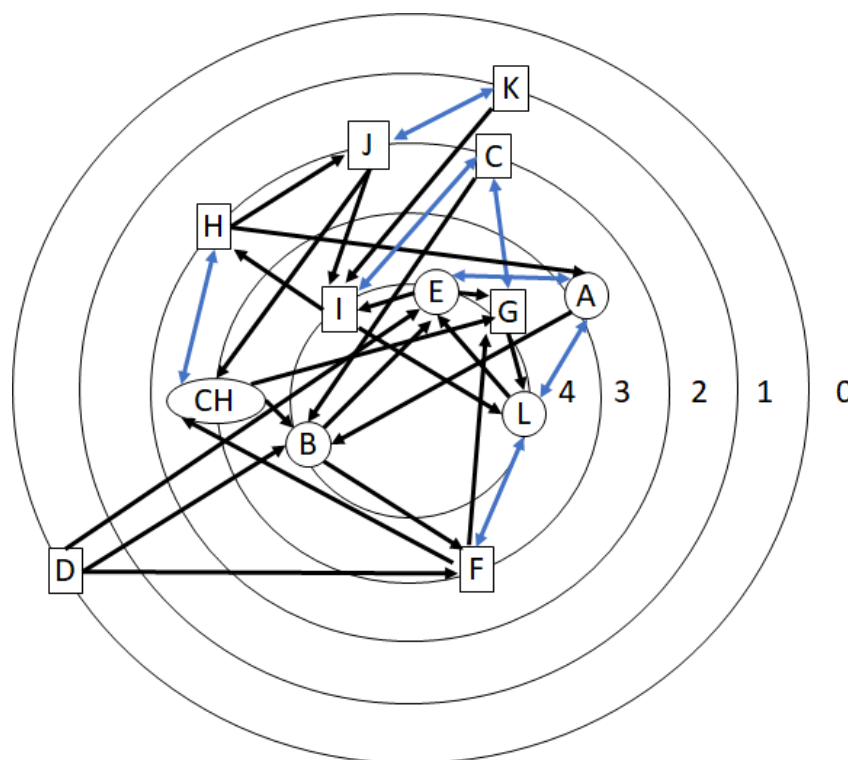
		Odevzdané volby															
		A	B	C	D	E	F	G	H	CH	I	J	K	L	+	-	Σ
Obdržené volby	A	X	+			+	-	-						+	3	2	5
	B		X			+	+					-	-		2	2	4
	C			X				+			+	-	-		3	2	5
	D				X	+	+			-	-				3	3	6
	E					X	+	-	-	+		-			3	3	6
	F						X	+	+			-	+		3	2	5
	G							X	-		-	-	+		2	3	5
	H								X	+	+		-		3	3	6
	CH									X				-	3	3	6
	I										X			+	3	3	6
	J											X	+		3	3	6
	K												X		2	3	5
	L													X	3	3	6
		+	3	4	2	0	4	3	4	2	3	4	2	1	4	36	
	-	2	0	5	4	4	2	1	2	3	2	2	6	2		35	
	Σ	5	4	7	4	8	5	5	4	6	6	4	7	6			71

Tab. 17: Spolužáci, které by si pozvali nebo nepozvali na oslavu narozenin.

Tato sociometrická matice vyobrazuje sedmdesát jedna získaných a vydaných voleb.

Z toho bylo třicet pět záporných a třicet šest kladných voleb. Tento počet není neobvyklý, jelikož se všechny předešlé matice kolem tohoto počtu pohybovaly. Zajímavé je, že u této sociometrické matice se žákům podařilo dát stejný počet vzájemných kladných i záporných voleb. Ze zmíněných vzájemných voleb, které vidíme, jediná žačka A obdržela dvě kladné volby. Při podívání se na záporné vzájemné volby, je to chlapec C, který také obdržel dvě volby. Celkem však bylo dáno čtyřikrát čtyři kladné volby a šest záporných voleb, těsně za těmito hlasy bylo obdrženo pět negativních voleb.

Sociogram pro třináctou položku dotazníku – kladné volby

Sociogram č. 13: Spolužáci, které by si pozvali na oslavu narozenin.

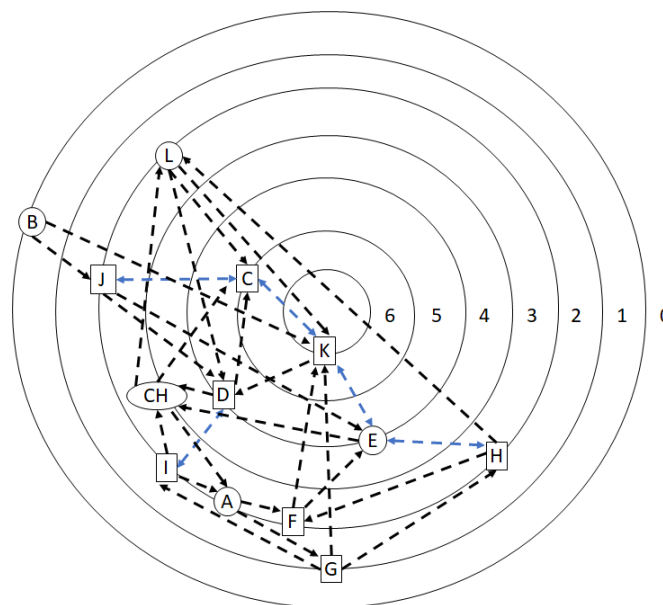
Na nejvyšší příčce se čtyřmi hlasy se umístilo hned pět žáků z toho tři dívky a dva chlapci. Většina žáků dala všechny tři volby, které měla v zadání, ovšem se našlo pár žáků, kteří udělili pouze dvě volby. Pokud se zaměříme na žáky, kteří neobdrželi žádný hlas, tak to bude chlapec D. Dalo by se tedy u něj předpokládat, že v případě nepozvání na narozeniny, by obdržel nejvyšší počet hlasů. Jak se v následujícím sociogramu ukáže, není tomu tak. Šest žáků se po trojicích podělilo o volby třetí a druhé příčky. Chlapec K obdržel jednu kladnou volbu, kterou opětoval.

Odůvodnění výběru spolužáka v přímé citaci.

Zvolení žáci a odůvodnění jejich výběru			
A	B - je to moje kamarádka	E - dala by mi dárek	L - povídaly by jsme si
B	F - bavít	E - sranda	
C	I - dal by mi dárek	G - da by mi dárek	B - dala by mi darék
D	B - proto ji chci	F - proto je dobrý se mnou	E - proto ji chci
E	I - mám ho ráda	A - da hezký dárek	G - je sranda
F	G - kamarád	L - chtěl ju tam	CH - je fajn
G	C - dá mi dárek	L - udělá hry	
H	A - chci ji	J - legrační	CH - vymýšlí hry
CH	G - hodný	B - bohatá	H - stará se zábavou
I	H - umí vtipy	L - vymyslí hry	C - je bratránek
J	K - zábavný	CH - dá mi dárek	I - zábavný
K	J - kamarád	I - zábavný	
L	A - nejlepší kamoška	F - líbí se mi	E - zábavná

Tab. 18: Důvod výběru spolužáků, které by si pozvali na oslavu svých narozenin.

Sociogram pro čtrnáctou položku dotazníku – záporné volby

Sociogram č. 14: Spolužáci, které by si nepozvali na oslavu narozenin.

Nynější sociogram obsahuje širokou škálu voleb od nuly až po šestku. Nejnižší příčku obsadila znovu dívka B, která se ovšem zapojila do rozdávání negativních hlasů. Jednu z nich přijal žák J, který se umístil na třetí příčce se dvěma hlasy spolu s ostatními pěti žáky. Chlapec G, jenž obdržel jednu zápornou volbu byl také jedním z těch, co přispěl k nejvyššímu počtu hlasů u druhého spolužáka K. Ten získal již zmíněných šest negativních voleb, z nichž dvě opětoval spolužákovi na páté příčce a spolužačce na čtvrté příčce sociogramu. Jelikož

už jsme měli před sebou více sociogramů, můžeme podle výsledků předpovídat, že chlapci C a K nejsou v kolektivu velmi oblíbení, neboť se pravidelně získávají nejvyšší počty hlasů.

Odůvodnění výběru spolužáků v přímé citaci.

Zvolení žáci a odůvodnění jejich výběru			
A	F - dělá blbosti	G - nedal by mi žádný dárek	
B	K - bije	J - citlivý	
C	J - není dobrý kluk	K - neznám ho	
D	I - nelíbím se ho	C - nelíbím se ho	CH - nebudeme nemocný
E	K - není kamarád	CH - neda dárek	H - nebaví se
F	E - chladná	K - dělá problém	
G	H - nespolečný	K - zkaží zábavu	I - křičí
H	F - nejsme kamarád	E - nezábavná	L - dojde bez dárku
CH	C - nezábavný	L - nedal dárek	A - dělá se jinou
I	D - samostatný - sám	A - nebavíme se	CH - nezábavná
J	C - nevšímavej	E - nedá dárek	D - bez vtipů
K	D - neda mi nic pěkného	C - vše pokazí	E - nebavíme se
L	D - nerad se směje	K - tluče všechno	C - špatný kluk

Tab. 19: Důvod výběru spolužáků, které by si nepozvali na oslavu svých narozenin.

Sociometrická matice pro patnáctou a šestnáctou položku dotazníku

1. Napiš 3 jména spolužáků, se kterými bys chtěl/a sedět na obědě ve školní jídelně.
2. Napiš 3 jména spolužáků, se kterými bys nechtěl/a sedět na obědě ve školní jídelně.

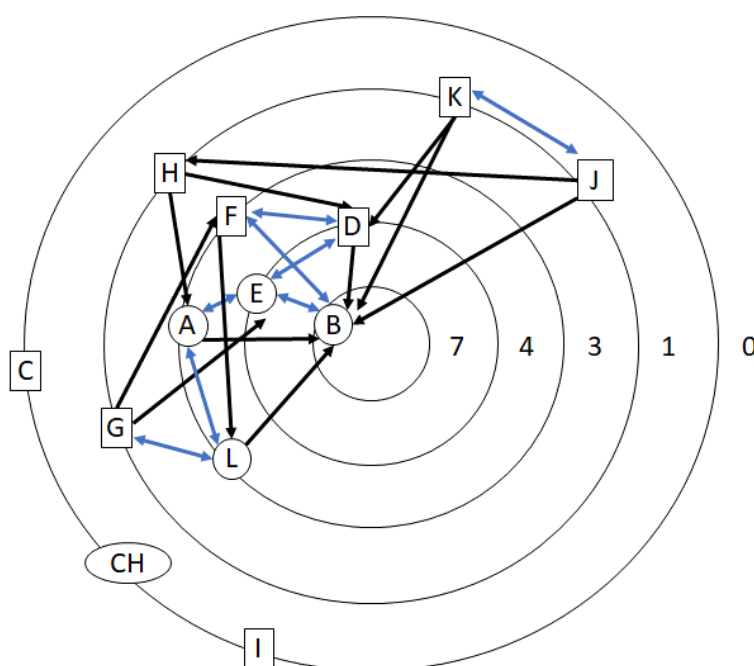
		Odevzdané volby															
		A	B	C	D	E	F	G	H	CH	I	J	K	L	+	-	Σ
Obdržené volby	A	X	+		+	-							-	+	3	3	6
	B		X		-	+	+							-	2	2	4
	C			X											0	0	0
	D		+		X	+	+		-				-	-	3	3	6
	E	+	+		+	X							-	-	3	3	6
	F	-	+		+		X		-						3	2	5
	G	-				+	+	X					-	-	3	3	6
	H	+			+	-	-		X						2	3	5
	CH									X					0	0	0
	I										X				0	0	0
	J		+		-	-			+			X	+	-	3	3	6
	K	-	+		+			-				+	X	-	3	3	6
	L	+	+		-		+					-		X	3	2	5
	+	3	7	0	4	4	3	1	1	0	0	1	1	3	28		
	-	3	0	0	3	2	2	3	2	0	0	4	4	4		27	
	Σ	6	7	0	7	6	5	4	3	0	0	5	5	7			55

Tab. 20: Spolužáci, se kterými by chtěli nebo nechtěli sedět na obědě.

Při pohledu na tuto sociometrickou matici je vidět zřetelný rozdíl ve všech počtech, které v podstatě o deset hlasů klesly. Celkový počet odevzdaných a zároveň obdržených voleb byl

padesát pět. Kladného hodnocení žáci dali dvacet osm a záporného dvacet sedm. I přesto, že celkový počet pozitivních voleb byl vyšší, neudržel si svoji příčku, při odevzdávání vzájemných voleb se snížil počet o jednu vzájemnou volbu. Kladných bylo osm a negativních dohromady osm. Vzájemné volby probíhali opět víceméně mezi žáky, které známe z předchozích sociogramů. Kteří si již volbu několikrát opětovali. Na první pohled vidíme, že žáci C, CH a I neodevzdali ani nepřijali žádnou volbu. Důvodem je nenavštěvování školní jídelny.

Sociogram pro patnáctou položku dotazníku – kladné volby

Sociogram č. 15: Spolužáci, se kterými by chtěli sedět na obědě.

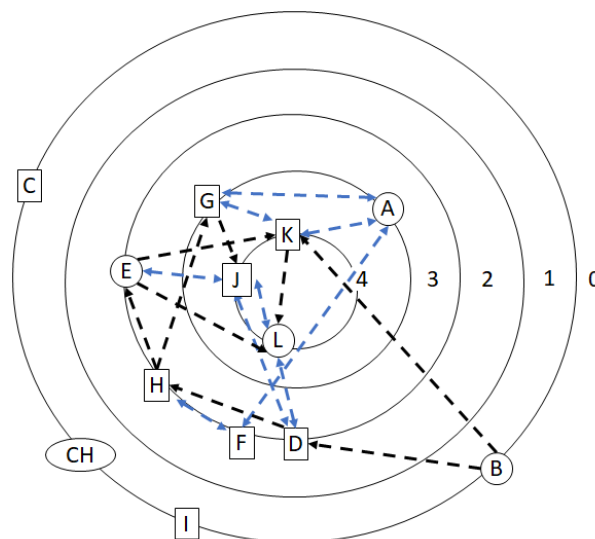
Dva chlapci C, I a dívka CH, jak jsme se již dozvěděli nezískaly žádný počet hlasů, ani nikomu volbu nedali, jelikož tito žáci nechodí na obědy. Pro tuto položku se všichni tři stali izolanty třídy. Poté s obdrženým jedním hlasem se umístil žák písmeno G, se kterým by žáci chtěli sedět na obědě co nejméně. Ostatní žáci se vyskytovali na hodnotách tři a čtyři, kde udržovali úzké a vzájemné vztahy. Výjimku tvořila znovu dívka B, která obdržela s menším odstupem sedm kladných voleb.

Odůvodnění výběru spolužáka v přímé citaci.

Zvolení žáci a odůvodnění jejich výběru			
A	E - je tichá, milá	B - je s ní legrace	L - je potichu
B	E - baví, pokecat	F - je to sranda	
C			
D	B - proto ji chci	E - proto ji chci	F - proto ji chci
E	A - je klidná	B - pokecáme	D - dojí za mě
F	B - bavili by se	D - měníme si jídlo	L - chci pomoct
G	E - jí pěkně	F - přidá mi	L - chci víc poznat
H	A - pomohla by s jídlem	D - bere mi jídlo	
CH			
I			
J	K - sní toho hodně	B - jí slušně	H - bavíme se
K	D - sní toho i za mě	J - kamarádíme	B - vše sní
L	A - jsme spolu rádi	G - odnáší mi jídlo	B - jí slušně

Tab. 21: Důvod výběru spolužáků, se kterými by chtěli sedět na obědě.

Sociogram pro šestnáctou položku dotazníku – záporné volby

Sociogram č. 16: Spolužáci, se kterými by nechtěli sedět na obědě.

Při hodnocení záporných voleb otázky, se kterým spolužákem by nechtěli sedět na obědě, se nám pořadí izolovaných žáků nemění. I v záporné volbě jsou tedy tito žáci odstrčeni. Dále se na této kružnici s nula hlasy ukázala žačka B, která se v kladných volbách vyskytovala na nejvyšší příčce. Tři žáci se v zadané otázce nedokázali rozhodnout pro třetí osobu, které by hlas směřoval, a tak vypsali pouze dvě jména. Žákyně A, jenž obdržela tři hlasy, spolu s žákem J, který měl čtyři hlasy, měli všechny tři odevzdané volby zároveň i jako obdržené.

Společně se žákem J, by čtyři žáci nechtěli sedět ve školní jídelně při jídle ani s chlapcem K a dívkou L.

Odůvodnění výběru spolužáků v přímé citaci.

Zvolení žáci a odůvodnění jejich výběru			
A	F - je divoký, neumí se chovat	G - pořád se směje	K - zlobí u oběda
B	D - otravuje	K - se zlobí	
C			
D	J - proto nechci ho	H - že s ním nemůžu ukazovat	L - proto ji nechci
E	J - mlaská	K - dělá kraviny	L - nic neví
F	A - nedojídá	H - jí mi moje jídlo	
G	J - moc žvýká	K - prehazuje jídlo	A - moc mluví
H	E - nechává zbytky	G - furt se směje	F - drobí
CH			
I			
J	D - nepomůže mi	L - nechci s ní jíst	E - dlouho jí to trvá
K	L - padá jí jídlo	G - mlaská	A - rýpe se
L	D - není můj typ	J - přebírá jídlo	

Tab. 22: Důvod výběru spolužáků, se kterými by nechtěli sedět na obědě.

Sociometrická matice pro sedmnáctou a osmnáctou položku dotazníku

1. Napiš 3 spolužáky, kterým bys řekl/a své největší tajemství.
2. Napiš 3 spolužáky, kterým bys neřekl/a své největší tajemství.

Odevzdané volby																	
	A	B	C	D	E	F	G	H	CH	I	J	K	L	+	-	Σ	
A	X	+			+	-	-						+	3	2	5	
B		X		-	+	+			+		-			3	2	5	
C			X											0	0	0	
D	+	+	-	X	-				+	-				3	3	6	
E		+	-	X							-		+	2	2	4	
F			-	-	X							-	+	1	3	4	
G						X								0	0	0	
H							X							0	0	0	
CH			-	+			+	X						1	2	3	
I	-		+						-	X				2	1	3	
J					-	-					X	+		1	2	3	
K			-									+	X	-	1	2	3
L	+	+		-	+							-	X	3	3	6	
+	2	4	1	1	3	1	1	0	2	0	1	1	3	20			
-	1	0	5	2	2	2	2	0	1	1	4	1	1		22		
Obdržené volby	Σ	3	4	6	3	5	3	3	0	3	1	5	2	4		42	

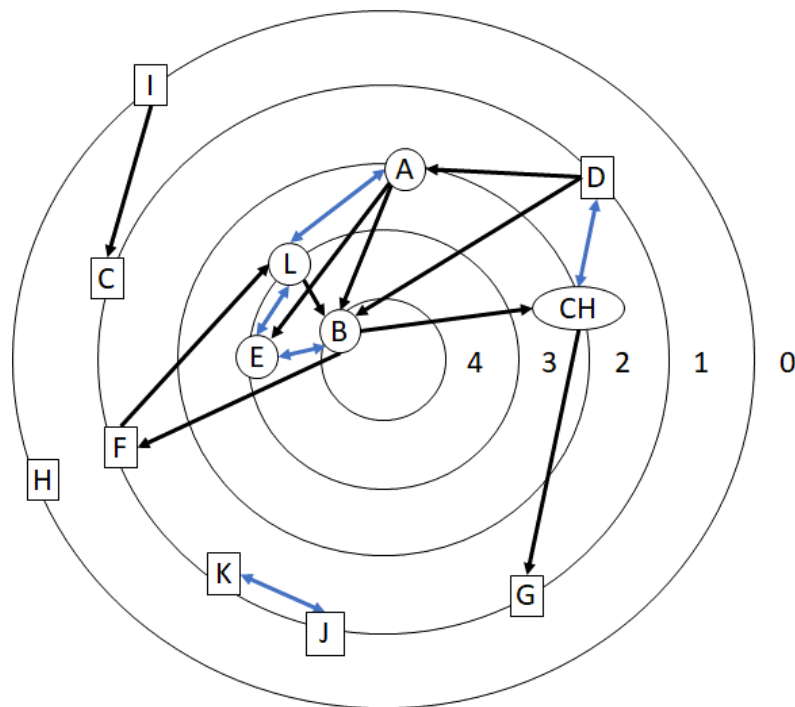
Tab. 23: Spolužáci, kterým by řekli nebo neřekli své tajemství.

Předposlední matice na tom byla ještě hůře než její předchůdkyně. S celkovým počtem obdržených a odevzdaných voleb se lišila nejen o deset hlasů, ale o celkových třináct, což už

je poměrně velký rozdíl. Žáci při dotazování, komu by svěřili své tajemství, celkem strnuli. Většina žáků nenapsala, jak v kladných, tak i negativních vztazích, tři spolužáky. Často psali dva nebo pouze jednoho, v některých případech vůbec žádného. Stejně tomu tak bylo i u chlapců C, G a H, kteří se drželi stranou a žádný hlas nedali.

Sociogram pro sedmnáctou položku dotazníku – kladné volby

Sociogram č. 17: Spolužáci, kterým by řekli své tajemství.

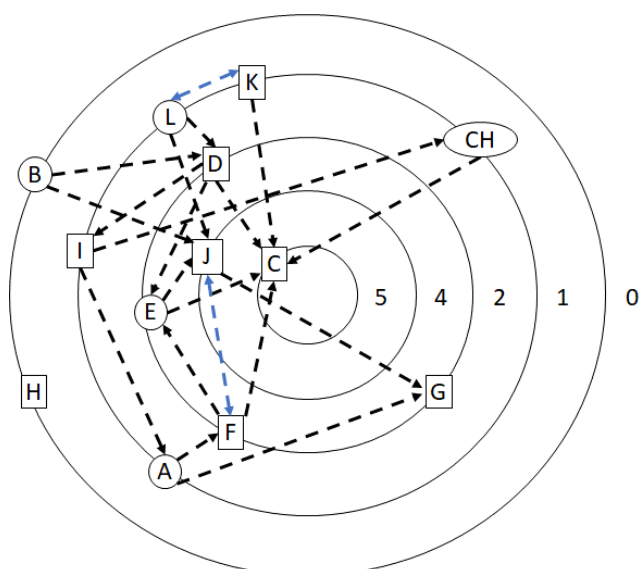
Při změně otázky a dotazu na osobnější sféru se děti celkem uzavřely, je to patrné i z tohoto sociogramu který není již tak nepřehledný, čáry se zde v podstatě nepřekrývají a je snadno čitelný. Opětovně s nejvíce hlasy, tedy čtyřmi, je žačka B. Ta nejen, že obdržela hezký počet hlasů i své tři hlasy dala mezi spolužáky. Dívčám E a L by své tajemství řekli tři spolužáci, z toho si dívky dávají hlasy navzájem a každá má jinou další oboustrannou volbu. Nejvíce žáci získávali po jednom hlasu, patřili mezi ně dvojice chlapců K a J, kteří se vzájemně volili. Dále to byli chlapci C, D, a F. Nula hlasů získali kluci H a I. V této situaci bychom chlapce H mohli označit za izoláta třídy, to v případě chlapce I říct nemůžeme, jelikož hlasoval pro jiného spolužáka a zároveň se nestraní třídnímu kolektivu.

Odůvodnění výběru spolužáků v přímé citaci.

Zvolení žáci a odůvodnění jejich výběru			
A	E - neřekla by to nikomu	B - taky by to neřekla	L - měla by to v sobě to tajemství
B	E - dodržuje největší tajemství	CH - moc pomáhat mě, největší tajemství	F - různé nápady největší tajemství
C			
D	B - chci ji	CH - proto spolu povídáme	A - ji chci
E	B - už ví spoustu věcí	L - udržela by tajemství	
F	L - udržela by to		
G			
H			
CH	D - už o mě ví víc věcí	G - udržel by to	
I	C - je bratranec můj		
J	K - říkáme si vše		
K	J - věřím mu		
L	E - jsme dobré kamarádky	B - jsme dobré kamarádky	A - jsme dobré kamarádky

Tab. 24: Důvod výběru spolužáků, kterým by řekli své tajemství.

Sociogram pro osmnáctou položku dotazníku – záporné volby

Sociogram č. 18: Spolužáci, kterým by neřekli své tajemství.

Sociogram vyobrazující negativní volby žáků je v rozmezí nula až pět hlasů. Z toho se většina žáků vyskytuje na úrovni obdržení hlasů jedna a dvě. Izolovaný žák třídy je i u negativních voleb, stejně jako u kladných. Je jím chlapec H, který nedal ani nedostal jediný hlas. Dívka B, je také na nulové kružnici sociogramu, kdy však dává dvě záporné volby. Žáci by nejvíce nechtěli sdělit své tajemství chlapci C, který získal pět hlasů. On sám přitom proti nikomu nebyl, nic by nechtěl nikomu říct ani neoznačoval jedince, kterému by vůbec nedůvěřoval. Svě tajemství by on sám držel v sobě.

Odůvodnění výběru spolužáků v přímé citaci.

Zvolení žáci a odůvodnění jejich výběru			
A	F - prozradil by to	G - nemá držet v sobě tajemství	
B	D - je moc zvědavý	J - nechce poslouchat	
C			
D	I - ho nechci	C - ho nechci	E - proto s ním nic nedělán
E	C - smál by se	J - vše by řekl	
F	J - moc mluví	E - směje se	C - nemám ho rád
G			
H			
CH	C - nevěřím mu		
I	A - vše vyžvaní	CH - není na tajemství	
J	G - nebavíme se	F - nechci aby to věděl	
K	L - řekla by to holkám	C - hraje si na velkého	
L	J - neposlouchá	K - neudrží slovo	D - směje se mi

Tab. 25: Důvod výběru spolužáků, kterým by neřekli své tajemství.

Sociometrická matice pro devatenáctou a dvacátou položku dotazníku

1. Napiš 3 spolužáky, o kterých si myslíš, že jsou v tvé třídě nejvíce oblíbení.
2. Napiš 3 spolužáky, o kterých si myslíš, že jsou v tvé třídě nejméně oblíbení.

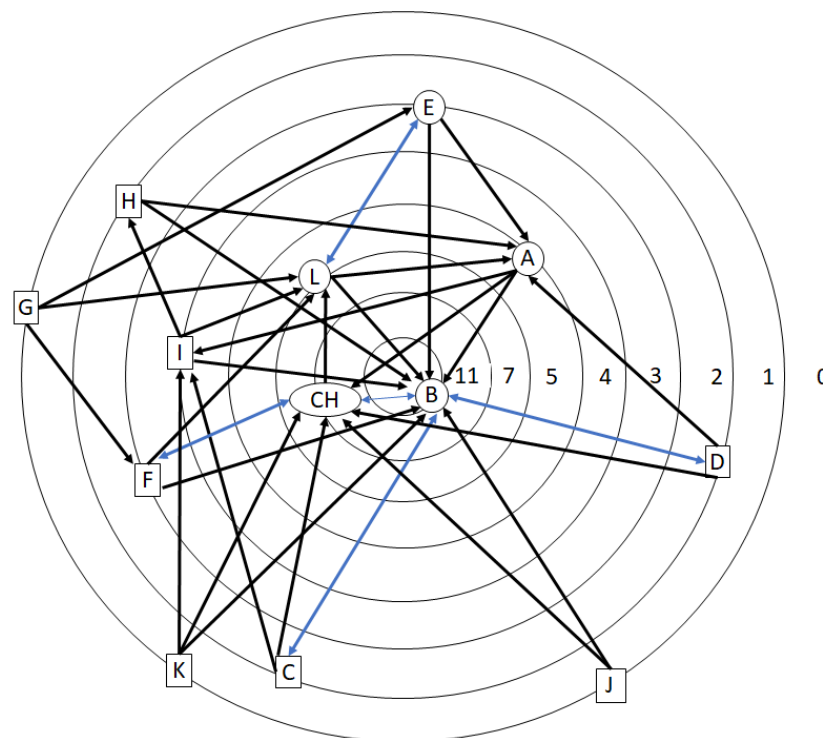
		Odevzdané volby															
		A	B	C	D	E	F	G	H	CH	I	J	K	L	+	-	Σ
Obdržené volby	A	X	+	-	-						+	+			3	2	5
	B	-	X	+	+					+	-				3	2	5
	C		+	X	-					+	+	-			3	2	5
	D	+	+	-	X					+	-	-			3	3	6
	E	+	+	-		X						-	-	+	3	3	6
	F	-	+	-			X			+	-		+		3	3	6
	G					+	+	X	-		-	-	+		3	3	6
	H	+	+		-				X			-	-		2	3	5
	CH	-	+				+			X		-	-	+	3	3	6
	I		+						+	-	X	-	-	+	3	3	6
	J		+		-			-		+		X	-		2	3	5
	K		+	-		-				+	+		X	-	3	3	6
	L	+	+		-	+			-	-				X	3	3	6
	+	4	11	1	1	2	2	0	1	7	3	0	0	5	37		
	-	3	0	5	4	2	0	1	2	2	3	6	7	1		36	
	Σ	7	11	6	5	4	2	1	3	9	6	6	7	6			73

Tab. 26: Spolužáci, kteří jsou nebo nejsou ve třídě oblíbení.

Poslední sociometrická matice vyobrazující volby dvou předposledních položek dotazníku, v nichž se zjišťovalo, o kterém žákovi si ostatní myslí, že je nebo není ve třídě oblíbený.

U této matice se počet kladných a záporných obdržných i odevzdaných voleb zvýšil u obou případů k číslu čtyřicet. Dohromady všech hlasů bylo sedmdesát tři. Nejvyšší počet, jedenáct hlasů, při kladných odpovědích obdržela žákyně B. Odtrhla se tak od druhé nejvíce oblíbené dívky CH, která měla sedm voleb. Na třetím, avšak už ne s tak velkým počtem hlasů, byla také dívka, již bylo přiděleno písmeno L. Zbytek třídy se pohyboval od čtyř voleb po nula voleb.

Sociogram pro devatenáctou položku dotazníku – kladné volby

Sociogram č. 19: Spolužáci, kteří jsou oblíbení.

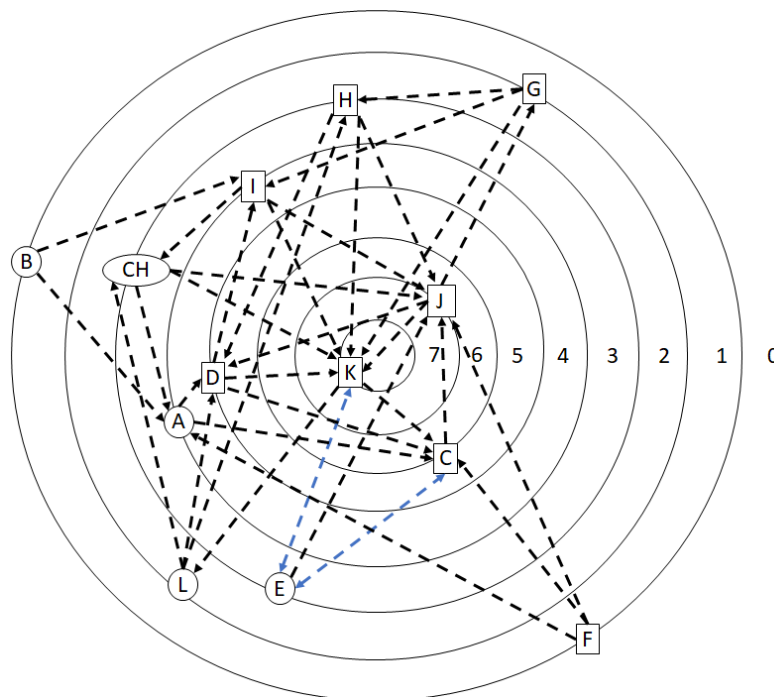
Bodová škála je vysoká a rozmanitost odevzdaných hlasů také. S nula obdržnými hlasy, byli tři chlapci s písmeny G, J a K. Všichni tři odevzdali své hlasy mezi ostatní žáky, a tak se od skupiny neizolovali a zůstali její součástí. Na kružnici s jedním odevzdaným hlasem byli také pouze chlapci. Dívky se tím pádem umístily blíže středu, a tak je patrné, že i přes jejich oslabenost ve třídě jsou více oblíbené než chlapci. Výjimkou jsou žáci E, což je dívka, a chlapec I. Ti si role prohodili a chlapec I se umístil mezi čtyřmi oblíbenými dívkami. Nejužší vztah mezi sebou měly děvčata B a CH, které dělily čtyři hlasy.

Odůvodnění výběru spolužáků v přímé citaci.

Zvolení žáci a odůvodnění jejich výběru			
A	B - je někdy hodná, povídáme si	I - dělá legraci	CH - někdy si povídáme
B	D - rád spolu hrajeme	C - kamarádský	CH - kamarádská
C	B - to je moje kamarádka	I - to je moje bratranci	CH - to je moje kamarádka
D	B - protože se jí líbím	CH - rád s ní povídám	A - bavím se s ní povídá
E	B - je hodná	A - nezlobí se	L - pomáhá
F	L - dost se baví	CH - je milá	B - je hezká a chytrá
G	E - je v poho	L - umý poradit	F - není zlý
H	A - je kamarádka	B - baví se s ní všechny	
CH	B - je chytrá	F - kamarádský	L - má dost kamarádů
I	B - vidím to	L - baví se dost	H - je dobrej
J	B - se všema baví	CH - je hodná	
K	B - chytrá	CH - má dobré nápady	I - baví se s ostatníma
L	A - klidná	E - umí srandu	B - milá

Tab. 27: Důvod výběru spolužáků, o kterých si myslí, že jsou nejoblíbenější.

Sociogram pro dvacátou položku dotazníku – záporné volby

Sociogram č. 20: Spolužáci, kteří nejsou oblíbení.

Při zjišťování nejméně oblíbeného žáka ve třídě děti rozhodly o chlapci K, který získal sedm voleb. Těsně za ním se umístil také chlapec s písmenem J. Dalšími neoblíbenými žáky ve

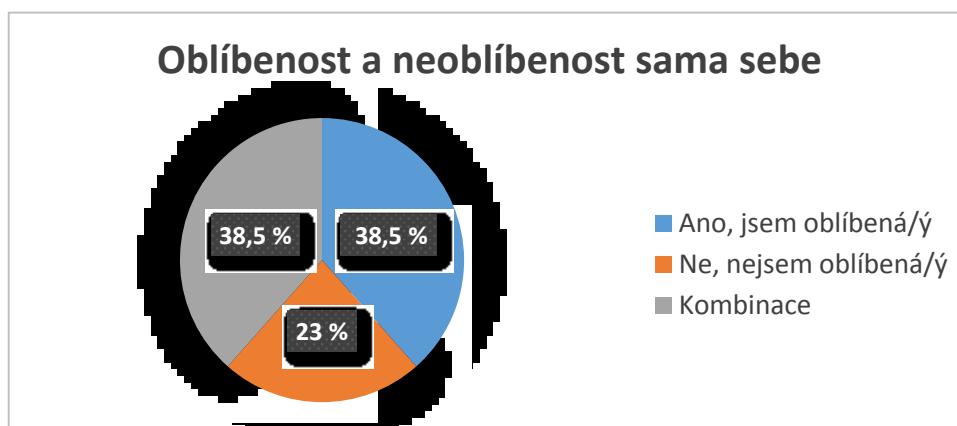
třídě jsou hoši C a D, kteří získali pět a čtyři hlasy. Zajímavostí je že dívka E, získala v oblíbenosti stejný počet hlasů jako v neoblíbenosti. Žák F a žákyně B zbytku třídy přijdou pouze jako oblíbení jedinci, jelikož neobdrželi žádný počet negativních hlasů.

Odůvodnění výběru spolužáků v přímé citaci.

Zvolení žáci a odůvodnění jejich výběru			
A	C - je s ním nuda	D - pořád se na něco ptá	
B	I - tvrdohlavý	A - pasivní	
C	J - ja ho nechci	E - ja ji nechci vidět	
D	I - že ně otravuje	C - nelíbí se mi jeho chování	K - proto mi dělá blbosti
E	C - nebaví se	J - furt našťvaný	K - samitář
F	J - dělají hlouposti	C - dělají hlouposti	A - nelíbí se mi
G	K - nikdo ho nemá rád	I - provokuje	H - dělá blbost
H	J - ruší ostatní	K - není hodný	D - nebaví se s náma
CH	J - dělají nepořádek	K - dělají nepořádek	A - nebaví se
I	K - je zlobivý	J - samotář	CH - nekamarádí se
J	K - zlobíme spolu	D - nemá kamarády moc	G - nebaví se
K	C - hloupý	L - není dobrá	E - nenápadná
L	D - je s ním nuda	CH - neumí se bavit	K - zlý

Tab. 28: Důvod výběru spolužáků, o kterých si myslí, že jsou nejméně oblíbení.

Graf pro dvacátou první a dvacátou druhou otázku

Graf č. 1: Oblíbenost a neoblíbenost sama sebe.

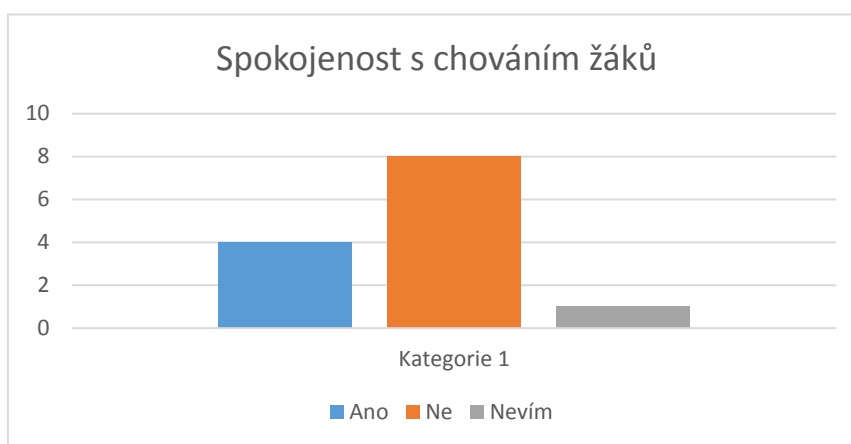
Dětem byly položeny otázky, zda si myslí, jestli jsou ve třídě oni sami oblíbení nebo neoblíbení. Zároveň byly žáci dotázáni na důvod ne/oblíby. 23 %, tedy pět žáků z toho tři kluci a dvě holky, si myslí, že jsou ve třídě určitým způsobem oblíbení a zároveň neoblíbení, kvůli tomu, co dělají. Tři žáci o sobě pochybují a tvrdí, že oblíbení rozhodně nejsou a dokládají důvody proč si to myslí. Jeden z nich uvedl jako hlavní důvod jeho neoblíbenosti to, že se

baví se svou rodinou. Zbývajících pět žáků se domnívá, že jejich popularita je oprávněná, jelikož jsou hodní, pomáhají a nemají s nikým problémem. Žáci za nimi chodí si povídat. Ostatní se s nimi rádi kamarádí. Děti, jako jeden z dalších důvodů, uváděly to, že příčina jejich obliby spočívá v dobře naučené látce, a celkově v tom, že jim škola jde.

5.3 Vyhodnocení doplňujících dotazníků

Dotazník pro děti

1. Jsi a chováním svých spolužáků ve třídě spojený? Vysvětli proč.

Tab. 29: Spokojenost s chováním žáků.

Čtyři žáci odpověděli na tuto otázku, že s chováním spolužáků jsou spokojeni. Důvody toho, proč to tak vidí uváděly různé, nejprve jsem chtěla děti citovat, bohužel přes jejich oslabenou češtinu by to nebylo vhodné, a tak je to mírně přepracované. Někdo uvedl, že se mu líbí, co ostatní dělají, dále, že jsou super kamarádi nebo že jejich chování je v pohodě či jsou hodní. Osm žáků odpovědělo, že s chováním ostatních žáků ve třídě nejsou spokojeni. Mezi odpověďmi proč, bylo např. „Jsou divní.“, nebo že se málo učí, zajímavá odpověď byla od „Je to hromada blbců.“, která mě zarazila, bohužel byla ještě i horší odpověď a ta zněla: „Jsou tak retardovaní, že je každý den je delší a delší.“

2. Jak tě ovlivňuje chování kolektivu spolužáků ve tvé třídě?

Vyhodnocení této položky koresponduje s druhou dílčí výzkumnou otázkou: Jak tyto vztahy ovlivňují žáky v prostředí třídy? Graf je možné vidět u výzkumné otázky viz str. 73.

3. Zkus vymyslet a napsat 3 vlastnosti chování ostatních spolužáků, které by se tobě ve třídě líbily. (př.: pravdomluvnost).

Vlastnosti, které děti napsaly, jsem uspořádala do tabulky. Jejich vyjádřené volby cítuji, tak jak byly v dotazníku odevzdány.

A	aby byli hodní	aby s nimi byla legrace	aby plnili domácí úkoly
B	chci společenská	chytrá	spokojená
C	chytrost	pořádkumilovnost	rád učit se
D	Sranda	hrát	mit pěkné chování
E	chodily do školy	byly hodní	nechodily ven
F	aby nepomlouvali	aby se všema bavili	aby nebyli hlasiti
G	nechodili vůbec do školy Martin		
H	lepší učení		
CH	chytrost	pěkné chování	lepší učení
I	kamarádství	dobrosrdečnost	hodný
J	chytrost	uspořádanost	
K	aktivnost	pravdomluvnost	
L	pravdomluvnost	nevirusování	aktyvnější

Tab. 30: Vlastnosti chování, které by žáci chtěli po ostatních spolužácích.

V tabulce jsem zvýraznila různými barvami vlastnosti, které se opakovaly u více žáků, jejich podobností. Nejvíce by si žáci přály, kdyby ostatní spolužáci byli více chytří a s tím se pojí i četnost toho, aby se lépe učili, připravovali se doma a bavilo je to. Těště za těmito rozhodnutími by žáci chtěli, aby byli ostatní hodnější, s čímž se může pojit i jedna odpověď, kde si žák přeje, aby ostatní nevyrušovali. Ve stejné míře by chtěli, aby se zbylí spolužáci více bavili a začleňovali. Odpovědi žáků, které teď budou zmíněny, se střetly vždy u dvou žáků. Je to: pravdomluvnost; aktivnost; pěkné chování a větší legrace.

Dotazník pro učitele

V první položce jsem zjišťovala, zda vyplňující osoba je třídní učitel nebo asistenta pedagoga. Druhá otázka byla směřována na to, jak dlouho učí děti se sluchovým postižením, v zadání bylo pouze sluchové postižení, jelikož škola používá pouze název pro sluchově postižené i přesto, že učí děti s vadami řeči. Délka praxe třídní učitelky činila dvacet dva let a asistentka pedagoga učí šest let. Třetí otázka zjišťovala, jak dlouho učí konkrétní třídu, ve které výzkum probíhal. Asistentka pedagoga uvedla šest let a třídní učitelka k této třídě byla přiřazena o něco později třídu zná čtyři roky. Další otázky v dotazníku pro mě byly ty hlavní.

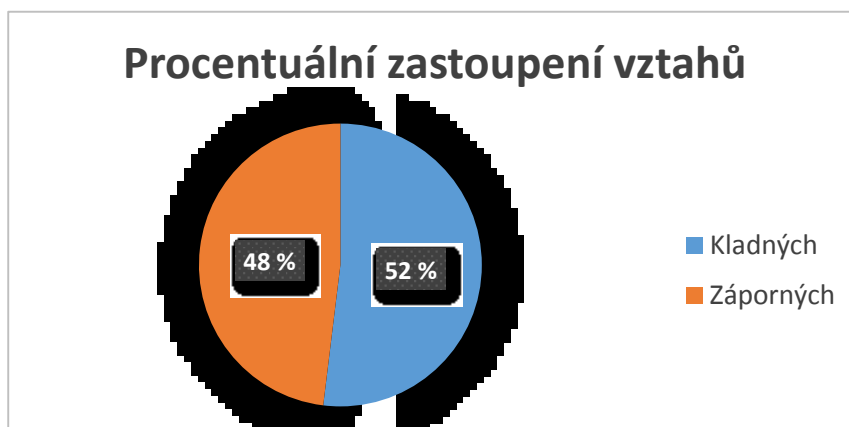

Čtvrtá otázka zněla: „Jakého žáka/čku podle vás považují žáci za oblíbence třídy a proč? Jelikož asistentka pedagoga je neslyšící, neporozuměla zadání otázky, tak mi její odpověď nic nepřinesla. Třídní učitelka označila podle jejího názoru žačku B, jejíž výběr zdůvodnila: „Je oblíbená, kamarádká, dobře se s ní povídá“. Při další otázce, která směřovala naopak na nejméně oblíbeného žáka třídy, asistentka otázku nepochopila ani žádnou odpověď nenapsala. Za to učitelka neuvedla pouze jedno jméno, ale dvě. Chlapce C, u kterého zmínila, že rád provokuje ostatní a chlapce I, u něhož uvedla, že s ním není legrace. Poslední položka dotazníku zněla: „Popište, jaké vztahy mají děti mezi sebou navzájem.“ Učitelka shrnula dětské vztahy jako pěkné, kdy si rozumí, pomáhají si a jako kolektiv třída funguje dobře. Asistentka pedagoga uvedla, že záleží na situaci, v jaké se děti ocitnou. Zmínila, že děti často mlčí a moc mezi sebou nekomunikují a že nemají romští žáci vztah se žákem s hluchoslepotou.

Výzkumné otázky

Tato část výzkumu se zaměřuje na výzkumné otázky.

Hlavní výzkumná otázka: Jaké existují vztahy mezi žáky s poruchami řeči a sluchovým postižením?

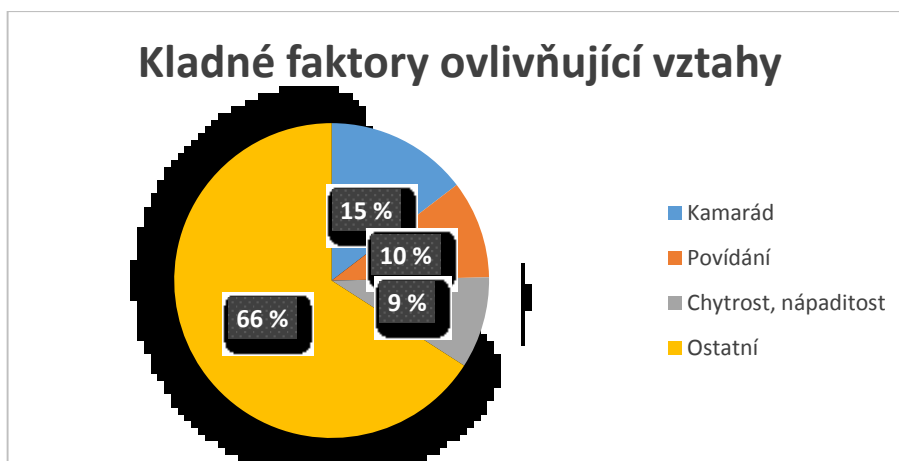
Graf č. 2: Procentuální zastoupení vztahů.

Když jsem si roztřídila odpovědi sesbírané od dětí, zjistila jsem, že ve třídě existuje mnoho vzájemných i rozdílných vztahů, které jsem si následně rozdělila na dvě skupiny, a to na kladné a záporné vztahy. Z grafu je čitelné, že rozdíl mezi kladnými a zápornými vztahy mezi žáky, není příliš velký.

Při podrobnějším zkoumání výsledků a jeho sepisování, bylo zjištěno, že žáci se sluchovým postižením dávají v podstatě ve stejné míře kladné i záporné volby, tudíž udržují pozitivní a negativní vztahy k žákům s vadami řeči. To samé se děje i v opačném případě, kdy děti s vadami řeči dávají volby dětem se sluchovým postižením. Děti se nebaví separovaně. Vady řeči a sluchové postižení se slučuje, a tak i tito žáci se společně baví bez problémů. Celkem mě překvapilo, že většina žáků s jednou vadou se baví více s dětmi s druhou vadou. Předpokládala jsem, že děti se sluchovým postižením se budou bavit více mezi sebou navzájem a děti s vadami řeči se také budou mezi sebou bavit navzájem, než s dětmi s poruchou sluchu.

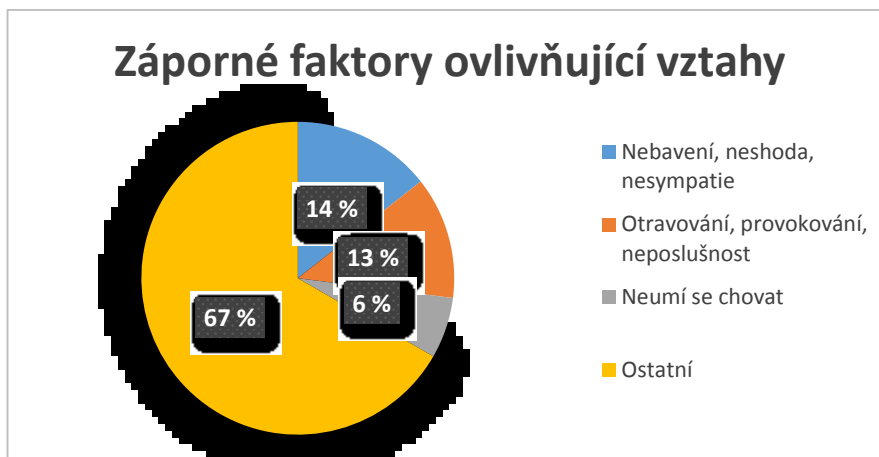
Dílčí výzkumné otázky:

1. Jaké faktory ovlivňují tyto vztahy?

Graf č. 3: Kladné faktory ovlivňující vztahy.

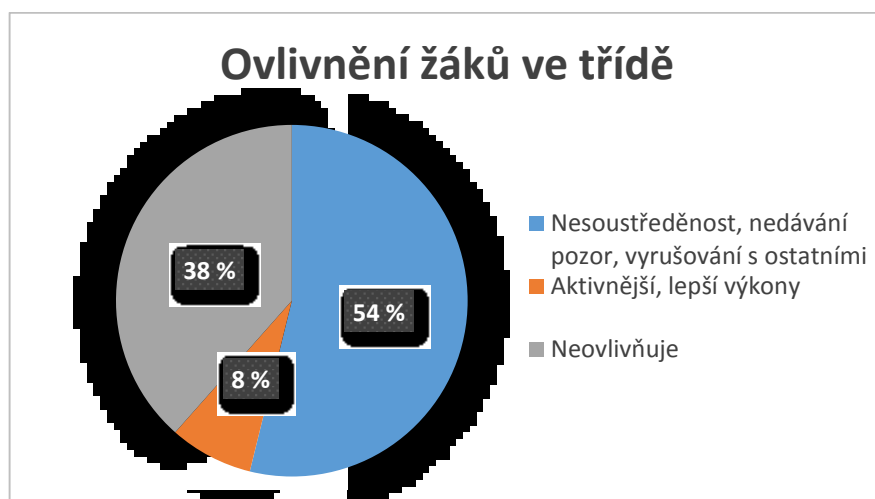
Třemi nejčastěji opakovanými odpověďmi na odůvodnění, proč si určitého spolužáka vybrali, byly faktory: že jsou kamarádi; mohli by si více povídat a jako třetí uváděli, že je spolužák velmi chytrý, má přehled a vymýšlí dobré nápady. Zbývající faktory zjištěné ke kladným vztahům byly již v menším množství. Mezi další faktory pro výběr konkrétního spolužáka patřil také faktor, že je bohatý a možnost hraní si mezi sebou.

Graf č. 4: Záporné faktory ovlivňující vztahy.

Mezi zápornými odpověďmi byli nejvíce použité jisté vzájemné nesympatie, spory a celkové nebavení s tím, že nejsou kamarádi nebo si nemají zcela co říct. Druhým faktorem ovlivňující záporné vztahy, je přílišné provokování. Děti to popisovaly jako „otravování“ ve smyslu, že jim nedají pokoj, „požďuchují“ je, volají na ně, pořád něco chtějí a jiné odůvodnění. Třetí odpověď celkem v hojném zastoupení bylo to, že se žák neumí chovat. Jako další uváděli důvod, že od něj nedostali dárek k narozeninám.

2. Jak tyto vztahy ovlivňují žáky v prostředí třídy?

Graf č. 5: Ovlivnění žáků ve třídě.

Žáci uváděli, zda je vztahy ve třídě a chování nějak ovlivňuje či nikoli. Šedesát dva procent, tedy osm žáků, potvrdilo, že jsou ovlivňováni. Z toho osm procent patří jedné žákyni, která

sdělila, že vztahy, které se ve třídě projevují, ji pohánějí k vyšší aktivitě a dosahování lepších výkonů. Mým názorem je, že tato žákyně je hodně soustředěná a neohlíží se ostatní, v hodině nevyrušuje, dává pozor, a proto je aktivnější. Ostatních padesát čtyři procent, či-li sedm žáků, se přiklonilo k variantě, kdy je vztahy ve třídě ovlivňují negativním charakterem, jsou nesoustředění, nedávají pozor a mohou vyrušovat s ostatními žáky. Zbýlých třicet osm procent vychází na pět žáků, jenž tvrdí, že je vztahy ve třídě nijak neovlivňují.

3. Jaké vztahy by si představovali děti ve své třídě?

Rozhodla jsem se vypsát všechny odpovědi, které děti uváděly. Jak by si představovaly chování ve své třídě. Vícekrát se opakovala odpověď, aby ostatní byli hodní a také odpověď týkající se chytrosti. K této odpovědi bych zároveň přiřadila i odpovědi týkající se lepšího učení, plnění domácích úkolů, chození do školy a na za školu nebo na zahradu, když nemají, a aby se rádi učili a byli aktivnější. Dále by si žáci přáli větší kamarádství a bavení, s tím, že s nimi bude i legrace a budou ve třídě spokojeni jak se sebou, tak i ostatními. Také by chtěli ve své třídě mít uspořádané věci a udržovat pořádek. Některé děti by potěšilo, kdyby si mohli více hrát, jiné, kdyby ostatní mluvili pravdu a nepomlouvali ostatní. Celkově tedy aby byli dobrosrdeční a chovali se pěkně.

4. Jaká je shoda v postavení žáků s názorem učitele o žákovi?

Stejně jako třídnímu kolektivu, přijde i paní učitelce nejvíce oblíbená žákyně označená písmenem B, která od svých spolužáků dostala jedenáct hlasů. Při dotazování na neoblíbence třídy, učitelka vypsala dvě jména, obě klučičí. Byly to žáci C a I. V prvním případě se učitelčin názor s dětmi shodoval, ale u druhého žáka I, se její názor s třídním kolektivem rozchází. Ani v jednom z deseti případů žák nedostal nejvyšší počet negativních hlasů, ani se neumístil nikdy na druhém místě s nejvíce volbami.

5. Vyskytuje se ve třídě oblíbenec, outsider, černá ovce nebo izolát?

Na část této otázky, bylo zodpovězeno částečně již v předešlém výzkumném cíli. Je víc než jasné, že se ve třídě role oblíbence vyskytuje. Obsazuje ji dívka B, která se ve všech deseti kladných položkách dotazníků umístila na nejlepším místě s nejvíce obdrženými hlasy. Pouze v jediné položce, se spolu s ní na nejvyšší příčce, situovali další čtyři spolužáci a to: E, G, I a L.

Podle voleb spolužáků, mi vznikly dvě černé ovce třídy. Jsou jimi chlapci C a K, kteří získali stejný počet negativních voleb na položky záporné části sociometrického dotazníku. Chlapec J se od nejméně oblíbených žáků moc neodděluje. Tento žák není úplně neoblíbený, ale hodně spolužáků jej také odsoudilo negativními hlasy. O tomto žákovi bychom mohli tvrdit, že se stal spíše outsiderem třídy, který ve většině případů dostal minimální počet hlasů, ale rád volby ostatním dával.

U některých položek se vyskytla i role izoláta, která ale pro dané jedince nebyla dlouhodobě trvající, proto se do celkového hodnocení ve třídě toto výjimečné obsazení role nepočítá. Tito jedinci izoláty nejsou, jelikož ve všech ostatních položkách zapojili do hodnocení spolužáků a sami i hlasy dostali.

Hlavní výzkumný cíl: Zjistit jaké jsou vzájemné sympatie a antipatie u žáků s poruchami řeči a sluchovým postižením.

Kladné i záporné vztahy mezi žáky, mezi které patří pojmy: kamarád; povídání; chytrost a nápaditost; nebavení, neshoda a nesympatie; otravování provokování a neposlušnost a také že se neumí chovat. Proto, abych vystihla veškeré vztahy, ke kterým u žáků dochází, je důležité si je zde všechny vypsat. Některým jsem poupravila název a seskupila je do jedné skupiny. Nejprve se budu věnovat vzniklým sympatiím mezi žáky, v pořadí od nejvíce zastoupených až po ty nejméně oboustranné, jimiž jsou: vzájemné pomáhání; je hezký/á a líbí se mi; umí vytvořit zábavnou atmosféru a je legrační; je hodný/á; můžeme spolu trávit více času; je kamarádký/á; šikovná (zručná), dobrá a v pohodě; dokáže udržet tajemství; klidný/á; silný/á (jak fyzicky, tak i psychicky); vím, že mi dá dárek; je součástí mé rodiny; zná spoustu věcí a je zvědavý/á (zvědavý/á); chová se slušně, má vůdcovské schopnosti a umí se správně rozhodnout; dokáže být citlivý/á a milý/á; chová se tak, aby nedošlo k problému; má velký smysl pro porozumění; je pořádný/á; dokáže spolupracovat a společně hrát si.

Nyní se budu věnovat vzájemným antipatiím, které děti popisovaly. Řadí se sem: zlobení ostatních; je hloupý a tvrdohlavý (což děti uváděly i s horšími názvy); je líný/á; nelíbí se mi; dělá blbosti, které nikoho nezajímají; je samotářský, straní se a nezapojuje se; neudrží tajemství; nic mu/jí nejde, nic neví a je nešikovný; je zlý/á na ostatní; není s ní/m legrace, uzavřená a tichá; nejsme kamarádi; netrávíme spolu čas a ani nechceme; je příliš hlučný/á; je slabý/á a nic nezvládne; nedá mi dárek; příliš moc mluví, především ve chvílích, kdy by

neměl/a; posmívá se mi; je nepořádný/á; není s ní/m legrace a je nudný/á; neumí podat pomocnou ruku; všechny rozhodnutí za ni/něj někdo musí provést, sám/a to neumí; je až příliš zvědavý/á; hraje si na někoho, kým není, dělá ze sebe dospělého; mlaská; všechno mu/jí dlouho trvá; vyvolává hádky či dokonce rozpoutá bitku.

Na dílčí výzkumné cíle bylo zodpovězeno výzkumnými otázkami viz výše.

ZÁVĚR

Analýza vztahů žáků s poruchami řeči a sluchovým postižením v rámci školního prostředí je všem teoreticky známá a umíme ji alespoň v hrubých rysech popsat. Cílem bakalářské práce bylo vymezení pojmů vztahujících se k problematice vztahů žáků s poruchami řeči a sluchovým postižením, bližší popsání prostředí, jednotlivých poruch, vztahů mezi žáky, a dále poukázat na faktory, které mají pozitivní nebo negativní vliv na žáky. Cílem praktické části práce bylo zpětně prozkoumat vliv prostředí školní třídy na jednotlivé žáky. Záměrem a úkolem dotazníku bylo zjistit jaké jsou vztahy mezi žáky s vadami řeči a sluchovým postižením. Byla jsem vděčná za ochotu žáků, kteří mi dotazník vyplnili a pomohli mi získat cenná data. Výsledky dotazníku přispěly k tomu, že jsem sama došla k zajímavým závěrům a přinutily mě se nad touto problematikou ještě více zamyslet. Věřím, že jsem splnila stanovené cíle práce, které byly zodpovězeny pomocí výzkumných otázek, jejichž vyhodnocení se bylo v praktické části. Navíc jsem poukázala na to, že je možné zkoumat vztahy, spokojenost a role školní třídy jiným způsobem, než je běžné, například často používanou sociometrií či dalšími metodami běžnými v dnešní době. Vedle rodiny je vliv školní třídy dost silný na to, aby jedince zásadním způsobem ovlivnil. Navíc mluvíme o období, kdy se jedinec formuje a dozrává v jedinečnou osobnost. Věřím, že jedinci jsou schopni se poučit z případných chyb, kterých se dopustily během školních let. Školní třída a vztahy žáků jako sociální skupina mají velmi silný vliv na jedince a jeho další působení ve společnosti. Určitě by nebylo špatné, kdyby třídní učitelka sama vyzkoušela sociometrii na získání informací o vztazích mezi žáky, jelikož sociometrie ukáže hlubší pouta žáků, které při běžné komunikaci nebo důsledkem pozorování žáků, nemusí zjistit.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] ČÁP, Jan a Jiří MAREŠ. *Psychologie pro učitele*. Praha: Portál, 2001, 655 s. ISBN 80-7178-463-X.
- [2] DEVITO, Joseph A. *Základy mezilidské komunikace*. Praha: Grada, 2001, 420 s. ISBN 80-7169-988-8.
- [3] GAJDOŠOVÁ, Eva a Gabriela HERÉNYIOVÁ. *Rozvíjení emoční inteligence žáků: prevence šikánování, intolerance a násilí mezi dospívajícími*. Praha: Portál, 2006, 324 s. Pedagogická praxe. ISBN 80-7367-115-8.
- [4] GRECMANOVÁ, Helena. *Klima školy*. Olomouc: Hanex, 2008, 209 s. Edukace. ISBN 978-80-7409-010-3.
- [5] HOUDKOVÁ, Zuzana. *Sluchové postižení u dětí - komplexní péče*. V Praze: Triton, 2005, 117 s. ISBN 80-7254-623-6.
- [6] HORÁKOVÁ, Radka. *Sluchové postižení: úvod do surdopedie*. Praha: Portál, 2012, 159 s. ISBN 978-80-262-0084-0.
- [7] HRABAL, Vladimír. *Sociální psychologie pro učitele: vybraná témata. 2. přeprac. vyd.* Praha: Karolinum, 2003, 125 s. Učební texty Univerzity Karlovy v Praze. ISBN 80-246-0436-1.
- [8] HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. Praha: Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1998, 321 s. ISBN 80-7216-075-3.
- [9] HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu. 2., přeprac. a rozš. vyd.* Praha: Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999, 395 s. ISBN 80-7216-096-6.
- [10] CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada, 2007, 265 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-1369-4.
- [11] JUNGWIRTHOVÁ, Iva. *Dítě se sluchovým postižením v MŠ a ZŠ*. Praha: Portál, 2015, 191 s. ISBN 978-80-262-0944-7.
- [12] KANTOROVÁ, Jana. *Školní klima na školách poskytujících střední vzdělání s výučním listem*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015, 266 s. Monografie. ISBN 978-80-244-4799-5.

- [13] KAŠPÁRKOVÁ, Svatava. *Pedagogická diagnostika třídy a žáka*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2009, 116 s. ISBN 978-80-7318-790-3.
- [14] KEJKLÍČKOVÁ, Ilona. *Vady řeči u dětí: návody pro praxi*. Praha: Grada Publishing, 2016, 222 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-3941-0.
- [15] KLENKOVÁ, Jiřina, Barbora BOČKOVÁ a Ilona BYTEŠNÍKOVÁ. *Kapitoly pro studenty logopedie: text k distančnímu vzdělávání*. Brno: Paido, 2012, 103 s. ISBN 978-80-7315-229-1.
- [16] KLENKOVÁ, Jiřina. *Logopedie: narušení komunikační schopnosti, logopedická prevence, logopedická intervence v ČR, příklady z praxe*. Praha: Grada, 2006, 224 s. Pedagogika. ISBN 80-247-1110-9.
- [17] KRATOCHVÍL, Stanislav. *Základy psychoterapie. 5., přeprac. vyd.* Praha: Portál, 2006, 383 s. ISBN 80-7367-122-0.
- [18] KUTÁLKOVÁ, Dana. *Logopedická prevence: průvodce vývojem dětské řeči. Vyd. 4.* Praha: Portál, 2005, 213 s. Speciální pedagogika. ISBN 80-7367-056-9.
- [19] LEJSKA, Mojmír. *Poruchy verbální komunikace a foniatrie*. Brno: Paido, 2003, 156 s. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-7315-038-7.
- [20] MUKNŠNÁBLOVÁ, Martina. *Péče o dítě s postižením sluchu*. Praha: Grada, 2014, 128 s. Sestra. ISBN 978-80-247-5034-7.
- [21] MUSIL, Jiří V. *Sociometrie v psychologické kognici: nástroj sociální kompetence učitele*. Olomouc: Cyrilometodějská teologická fakulta Univerzity Palackého, 2003, 363 s. ISBN 80-238-8935-4.
- [22] NOVOTNÁ, Eliška. *Sociologie sociálních skupin*. Praha: Grada, 2010, 120 s. Sociologie. ISBN 978-80-247-2957-2.
- [23] PETRUSEK, Miloslav. *Sociometrie: teorie, metoda, techniky*. Praha: Svoboda, 1969, 262 s. Sociologická knižnice.
- [24] PETRUSEK, Miloslav. *Základy sociologie*. Praha: Akademie veřejné správy, 2009, 189 s. ISBN 978-80-87207-02-4.
- [25] PIPEKOVÁ, Jarmila. *Kapitoly ze speciální pedagogiky. 3., přeprac. a rozš. vyd.* Brno: Paido, 2010, 401 s. ISBN 978-80-7315-198-0.

- [26] ŘEZÁČ, Jaroslav. *Sociální psychologie*. Brno: Paido, 1998, 268 s. ISBN 80-85931-48-6.
- [27] SKÁKALOVÁ, Tereza. *Uvedení do problematiky sluchového postižení: učební text pro studenty speciální pedagogiky*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2011, 94 s. ISBN 978-80-7435-098-6.
- [28] Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost. 2., opr. a dopl. vyd. Praha: Academia, 1994. ISBN 80-200-0493-9.
- [29] ŠEDIVÁ, Zoja. *Psychologie sluchově postižených ve školní praxi*. Praha: Septima, 2006, 64 s. ISBN 80-7216-232-2.
- [30] VÁGNEROVÁ, Marie. *Kognitivní a sociální psychologie žáka základní školy*. Praha: Karolinum, 2001, 304 s. ISBN 8024601818.
- [31] VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000, 528 s. ISBN 8071783080.

Elektronické zdroje

- [1] KRČMOVÁ, Marie. Mluvní orgány. In: CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny [online]. KARLÍK, Petr, NEKULA, Marek a Jana PLESKALOVÁ (eds.). [2019-03-29]. Dostupné z: https://www.czechency.org/slovník/MLUVNÍ_ORGÁNY

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek č. 1: Činnost hlasivek

Obrázek č. 2: Kapesní sluchadlo

Obrázek č. 3: Závěsné sluchadlo

Obrázek č. 4: Individuální sluchadlo kanálové a zvukovodové

Obrázek č. 2: Kapesní sluchadlo

Zdroj: <https://www.zdravi-sport.cz/zdravotnicke-potreby/kapesni-naslouchatko-na-tuzkovou-baterii-zinbest-vhp-302-s-uv-boxem/>

Obrázek č. 3: Závěsné sluchadlo

Zdroj: <https://docplayer.cz/18632334-Navod-k-obsluze-digitalni-zavesne-sluchadlo-sa70-open-sa70-d-sa70-open-sa70-sa80-d-sa80.html>

Obrázek č. 4: Individuální sluchadlo kanálové a zvukovodové

Zdroj: <http://www.pomuckyproneslysici.cz/ztracite-sluch/t1130>

Kanálová
sluchadla

Zvukovodová
sluchadla

SEZNAM TABULEK

- Tabulka č. 1: Spolužáci, kteří jsou a nejsou přátelé.
- Tabulka č. 2: Spolužáci, se kterými by rádi nebo neradi seděli.
- Tabulka č. 3: Důvod výběru spolužáků, se kterými by chtěli sedět
- Tabulka č. 4: Důvod výběru spolužáků, se kterými by nechtěli sedět
- Tabulka č. 5: Spolužáci, se kterými by jeli nebo nejeli na výlet.
- Tabulka č. 6: Důvod výběru spolužáků, se kterými by chtěli jet na výlet
- Tabulka č. 7: Důvod výběru spolužáků, se kterými by nechtěli jet na výlet
- Tabulka č. 8: Spolužáci, se kterými by chtěli nebo nechtěli být v chatce na škole v přírodě.
- Tabulka č. 9: Důvod výběru spolužáků, se kterými by chtěli být v chatce na škole v přírodě
- Tabulka č. 10: Důvod výběru spolužáků, se kterými by nechtěli být v chatce na škole v přírodě
- Tabulka č. 11: Spolužáci, které by si vybrali nebo nevybrali za vedoucí výletu.
- Tabulka č. 12: Důvod výběru spolužáků, které by chtěli jako vedoucí výletu
- Tabulka č. 13: Důvod výběru spolužáků, které by si nevybrali jako vedoucí výletu
- Tabulka č. 14: Spolužáci, které by si vybrali nebo nevybrali při rozdělení do dvojic.
- Tabulka č. 15: Důvod výběru spolužáků, které by si vybrali při rozdělení se do dvojic
- Tabulka č. 16: Důvod výběru spolužáků, které by si nevybrali při rozdělení se do dvojic
- Tabulka č. 17: Spolužáci, které by si pozvali nebo nepozvali na oslavu narozenin.
- Tabulka č. 18: Důvod výběru spolužáků, které by si pozvali na oslavu svých narozenin
- Tabulka č. 19: Důvod výběru spolužáků, které by si nepozvali na oslavu svých narozenin
- Tabulka č. 20: Spolužáci, se kterými by chtěli nebo nechtěli sedět na obědě.
- Tabulka č. 21: Důvod výběru spolužáků, se kterými by chtěli sedět na obědě
- Tabulka č. 22: Důvod výběru spolužáků, se kterými by nechtěli sedět na obědě
- Tabulka č. 23: Spolužáci, kterým by řekli nebo neřekli své tajemství.
- Tabulka č. 24: Důvod výběru spolužáků, kterým by řekli své tajemství
- Tabulka č. 25: Důvod výběru spolužáků, kterým by neřekli své tajemství
- Tabulka č. 26: Spolužáci, kteří jsou nebo nejsou ve třídě oblíbení
- Tabulka č. 27: Důvod výběru spolužáků, o kterých si myslí, že jsou nejoblíbenější
- Tabulka č. 28: Důvod výběru spolužáků, o kterých si myslí, že jsou nejméně oblíbení
- Tabulka č. 29: Spokojenost s chováním žáků
- Tabulka č. 30: Vlastnosti chování, které by žáci chtěli po ostatních spolužácích

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Sociometrický dotazník

Příloha P II: Doplnující dotazník pro žáky

Příloha P III: Doplnující dotazník pro učitele

Příloha P I: sociometrický dotazník

Ahoj,

jmenuji se Barbora Příbylová a studuji 3. ročník na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně. Pro to, abych ji mohla dokončit bych vás ráda o něco poprosila. Moc by mi pomohlo, kdybyste níže odpověděli na mé otázky. Můžete napsat jakékoliv jméno spolužáka ze třídy, i toho, co dnes chybí, a vybrat kteroukoliv možnost na jednotlivé otázky. Jelikož musím myslet i na zákony naší země, výsledky budu zpracovávat v souladu se zákonem o ochraně osobních údajů (zákon č. 101/2000 Sb., vzpp).

Moc Ti děkuji za pomoc.

Tvoje jméno: _____

I. Část

1. Napiš **3 jména** spolužáků, kteří **patří** mezi tvé přátele.

---

2. Napiš **3 jména** spolužáků, kteří **nepatří** mezi tvé přátele.

---

3. Napiš **3 jména** spolužáků, se kterými bys **nejraději** seděl/a v lavici.
Napiš, **proč** sis vybral/a zrovna **jeho/ji**?

---

4. Napiš **3 jména** spolužáků, se kterými bys **nechtěl/a** vůbec sedět v lavici.
Napiš, **proč** sis vybral/a **jeho/ji**?

---

5. Napiš 3 jména spolužáků, se kterými bys chtěl/a jet na výlet.

Napiš, z jakého důvodu jsou to právě **tito** spolužáci?

---

6. Napiš 3 jména spolužáků, se kterými bys **nechtěl/a** jet na výlet.

Napiš, z jakého důvodu jsou to právě **tito** spolužáci?

---

7. Se kterými 3 spolužáky bys **nejraději** chtěl/a být v chatce na škole v přírodě?

Napiš, proč sis je vybral/a?

---

8. Se kterými 3 spolužáky bys **vůbec** **nechtěl/a** být v chatce na škole v přírodě?

Napiš, proč sis je vybral/a?

---

9. Napiš 3 spolužáky, které by sis vybral/a jako vedoucí výletu. Vysvětli proč.

---

10. Napiš 3 spolužáky, které by sis nevybral/a jako vedoucí výletu. Vysvětli proč.

---

11. Napiš 3 spolužáky, které by sis vybral/a, kdybyste měli úkol rozdělit se do dvojic. A vysvětli, proč on/a?

---

12. Napiš 3 spolužáky, které by sis nevybral/a, kdybyste měli úkol rozdělit se do dvojic. A vysvětli, proč on/a?

---

13. Napiš 3 jména spolužáků, které by sis pozval/a na oslavu svých narozenin. Napiš důvod, proč bys pozval/a zrovna je?

---

14. Napiš 3 jména spolužáků, které by sis nepozval/a na oslavu svých narozenin. Napiš důvod, proč bys nepozval/a zrovna je?

---

15. Napiš 3 jména spolužáků, se kterými bys **chtěl/a** sedět na obědě ve školní jídelně.
Napiš, z jakého důvodu jsou to zrovna oni?

---

16. Napiš 3 jména spolužáků, se kterými bys **nechtěl/a** sedět na obědě ve školní jídelně.
Napiš, z jakého důvodu jsou to zrovna oni?

---

17. Napiš 3 spolužáky, kterým bys **řekl/a** své největší tajemství. Proč jemu/ji?

---

18. Napiš 3 spolužáky, kterým bys **neřekl/a** své největší tajemství. Proč jemu/ji?

---

19. Napiš 3 spolužáky, o kterých si myslíš, že jsou v tvoji třídě **nejvíce** oblíbený.
Napiš důvod, proč si to myslíš?

---

20. Napiš 3 spolužáky, o kterých si myslíš, že jsou v tvoji třídě **nejméně** oblíbený.
Napiš důvod, proč si to myslíš?

---

21. Myslíš si, že jsi ve třídě ty sám oblíbený? Vysvětli, proč si to myslíš?

---

22. Myslíš si, že jsi ve třídě ty sám **neoblíbený**? Vysvětli, proč si to myslíš?

Příloha P II: Doplnující dotazník pro děti

II. Část

1. Jsi s chováním svých spolužáků ve třídě spokojený?
a) ano   b) ne   c) nevím

Vysvětli proč:

---

2. Jak tě ovlivňuje chování kolektivu spolužáků v tvé třídě?
a) jsem nesoustředěný/á, nedávám pozor a vyrušuji s ostatními
b) jsem aktivnější a mám lepší výkony
c) neovlivňuje mě
d) jiné (vypiš) _____

3. Zkus vymyslet a napsat 3 vlastnosti chování ostatních spolužáků, které by se tobě ve třídě líbily. (př.: pravdomluvnost)

Příloha P III: Doplnující dotazník pro učitele

Dobrý den,

jmenuji se Barbora Příbylová a jsem studentkou třetího ročníku Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, můj obor je Sociální pedagogika. Připravila jsem si pro vás krátký dotazník, které mi pomůže úspěšně ukončit třetí ročník vysoké školy. Chtěla bych Vás proto požádat o vyplnění. Kde budete zmiňovat jména žáků, poprosila bych celým jménem. Sociometrický dotazník budu zpracovávat v souladu se zákonem o ochraně osobních údajů (zákon č. 101/2000 Sb., vzpp).

Předem děkuji za vyplnění

1. Jste:

a) třídní učitel/ka

b) asistent pedagoga

2. Kolik let učíte děti s řečovým a sluchovým postižením?

---

3. Jak dlouho učíte tuto konkrétní třídu?

---

4. Jakého žáka/čku podle vás považují žáci za oblíbence třídy a proč?

---

5. Kterého žáka/čku podle vás považují žáci za nejméně oblíbeného, z jakého důvodu?

---

6. Popište, jaké vztahy mají mezi sebou děti navzájem.
